T.C. İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE – RUSYA ARASINDAKİ SOSYAL VE POLİTİK İLİŞKİLER BAĞLAMINDA KARMA EVLİLİKLER ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Yüksek Lisans Tezi

Selbi TAGANOVA
200008003

İSTANBUL, 2020

T.C. İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE – RUSYA ARASINDAKİ SOSYAL VE POLİTİK İLİŞKİLER BAĞLAMINDA KARMA EVLİLİKLER ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Yüksek Lisans Tezi

Selbi TAGANOVA
200008003

Tez Danışmanı
Dr. Başak ÖZORAL

İSTANBUL, 2020

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Uluslararası İlişkiler Tezli

……

Yüksek Lisans programı öğrencisi……Selbi TAGANOVA.'…nın… ……TÜRKİYE-RUSYA ARASINDAKİ SOSYAL VE POLİTİK İLİŞKİLER BAĞLAMINDA KARMA EVLİLİKLER ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA… başlıklı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulu **19.08.2020** tarih ve **2020-512/14** sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından o.ybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir..

	UNVANI, ADI SOYADI	ÜNİVERSİTE
TEZ DANIŞMANI	: ……Dr. Öğretim Üyesi Başak Özoral	İstanbul Ticaret Üniversitesi
JÜRİ ÜYESİ	: ……Dr. Öğretim Üyesi Ayfer Genç	İstanbul Ticaret Üniversitesi
JÜRİ ÜYESİ	: ……. Doç. Özgür Ünal	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

(*) Yüksek lisans tez savunma jürileri en az biri kurum dışından olmak üzere danışman dahil en az üç öğretim üyesinden oluşur. Jürinin üç kişiden oluşması durumunda eş danışman jüri üyesi olamaz. Eş tez danışmanının jüri üyesi olması durumunda asıl jüri beş üyeden oluşur.

ÖZET

Dünya genelinde başlayan küreselleşmeyle birlikte ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi, turizm, ekonomi ve siyasi alandaki değişimler farklı din, dil, ırk ve kültüre sahip insanları birbirine yakınlaştırmaktadır. Küreselleşme, eğitim, ekonomi, politika, göç, uluslararası ilişkiler ve hatta aile-evlilik ilişkileri gibi çeşitli alanlarda etkisini göstermektedir. Bireyler, yeni toplumlar, kültürler ve insanları tanıma isteğinin yanı sıra daha iyi iş ve yaşam alternatifleri ve olanakları bulma maksadıyla yabancı ülkelere göç etmekte ve uluslararası/kültürlerarası karma evlilikler yapmaktadırlar. Bunun en belirgin örneklerinden biri, iki komşu ülke olan Türkiye ile Rusya vatandaşları arasında yapılan Türk – Rus karma evlilikleridir.

Çalışmada, son yirmi yılda sayısı hızla artan Türk – Rus karma evliliklerinin sosyal, ekonomik, toplumsal yapıya etkisi, evliliklerde ortaya çıkan din, dil ve kültür farklılıkları, Türk – Rus karma aileleri sonucu ortaya çıkan sosyal grupların Hükümet Dışı Aktörlerler (HDA) olarak Türkiye – Rusya ilişkilerindeki rolü araştırılmıştır. Araştırmada, kartopu örneklem yöntemi kullanılmış olup, örneklem İstanbul'un Beylikdüzü ve Tuzla ilçelerinde oturan Türklerle evli 18 Rus kadından oluşmaktadır. Çalışmanın veri toplama aracı olarak gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bilgilerden, küreselleşme sonucu gelişen ulaşım- iletişim teknolojileri ve giderek büyüyen uluslararası ticaretin iki komşu ülke toplumlarının birbirini yakından tanımasına, yakınlaşmasına ve Türk – Rus karma ailelerin çoğalmasına yol açtığı belirlenmiştir. Bununla beraber, Türkiye'de yeni karma bir topluluğun oluşmaya başladığı gözlemlenmiştir. Söz konusu ailelerde dünyaya gelen çift dilli ve çift kültürlü çocukların ise yakın gelecekte Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu arasındaki ilişkileri artırarak, iki ulusun daha da yakınlaşmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk – Rus karma evlilikleri, sosyal, politik, farklı din, dil, kültür, çift dilli çocuklar, Türkiye – Rusya ilişkileri.

ABSTRACT

During the globalization process which is very influential all over the world, the development of transportation and communication technologies, changes in tourism, economy and political sphere bring people of different religions, languages, races and cultures closer together. Globalization shows its effects in various fields such as education, economy, politics, migration, international relations and even marriage-family relations. With the desire to perceive new societies, cultures, people and in order to find better living conditions and opportunities individuals migrate to foreign countries and enter into international/transnational marriages. One of the most significant examples of it is Turkish – Russian mixed marriages which are held between citizens of two neighbouring countries, Turkey and Russia.

The study aims to determine the impact of rapidly growing Turkish – Russian mixed marriages in the last twenty years, on the economic and social structure, religious, linguistic and cultural differences that occur within marriages, and the role of Turkish – Russian marriages as non-governmental actors on Turkey – Russian relations. In the research, the snowball sampling method was used, which sample consisted of 18 Russian women, who are married to Turks, living in Beylikdüzü and Tuzla districts of Istanbul. Observation and semi structured interview techniques were used as data collection tools. From the information obtained in the study, it was determined that the developing of transportation - communication technologies as a result of globalization and the growing of international trade led to the mutual recognition and similarity of the communities of the two neighbouring countries and the proliferation of Turkish - Russian mixed families. At the same time, the formation of a new mixed community has been observed within Turkey. In this case, it is thought that bilingual and bicultural children of these families will increase relations between Republic of Turkey and Russian Federation and contribute to the further approach of two nations in the near future.

Key Words: Turkish – Russian mixed marriages, social, political, different religion, language, culture, bilingual children, Turkey – Russian relations.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ÖZET.....**IV**

KISALTMALAR.....**VIII**

GİRİŞ.....**1**

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....5
ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....6
ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ.....6
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....7

BİRİNCİ BÖLÜM.....**8**

TÜRK – RUS EVLİLİKLERİN ARTMASININ SOSYAL VE TOPLUMSAL YAPIYA ETKİSİ.....**8**

1.1. ELEŞTİREL TEORİ VE KARMA EVLİLİKLER.....10
1.1.1. SSCB Sonrası Türk – Rus Evliliklerin Artması.....*12*
1.1.2. Tarihten Günümüze Türk – Rus Evlilikleri.....*15*
1.2. ''EVLİLİK GÖÇÜ'' KAPSAMINDA TÜRK – RUS EVLİLİKLERİ.....17
1.2.1. Rus Kadınların Türklerle Evlenme Nedenleri.....*19*
1.3. YENI ÜLKEYE UYUM SAĞLAMA SÜRECI.....20
1.4. KARMA EVLİLİKLER VE ÇİFTE/ ÇOK VATANDAŞLIK.....24
1.5. KARMA EVLİLİKLERİN TOPLUMSAL YAŞAMA ETKİLERİ.....28
1.5.1. Türk Toplumunun Rus Kadınlara Bakışı: ''Nataşa Edebiyatından'' Aile Hayatına.....*31*

İKİNCİ BÖLÜM.....**34**

TÜRK – RUS EVLİLİKLERİNDE DİN, DİL VE KÜLTÜR FARKLILIKLARI.....**34**

2.1. KARMA EVLILIKLERDE FARKLI DIN ANLAYIŞI: HRISTIYANLIK VE MÜSLÜMANLIK.....35
2.1.1. Türk – Rus Evliliklerde Hristiyanlık ve Müslümanlığın Etkileri.....*38*
2.2. KARMA EVLİLİKLERDE İLETİŞİM VE DİL BARİYERİ.....40
2.2.1. İletişimde Tercih Edilen Diller.....*42*
2.3. KARMA EVLİLİKLERDE KÜLTÜR ÇATIŞMASI.....44
2.3.1. Rusların Türk Kültürüne Bakışı.....*46*
2.4. Türk ve Rus Toplumları: Benzerlikler ve Farklılıklar.....*49*
2.3. AKRABA VE KOMŞULUK İLİŞKİLERİNİN KARMA EVLİLİKLERE ETKİSİ.....54
2.4. İKİ FARKLI KÜLTÜRE DOĞAN ÇOCUKLAR.....56
2.5.1. Karma Evliliklerden ''Dünya Vatandaşlığına''.....*59*
2.6. KARMA EVLİLİKLER VE ULUSLARARASI BOŞANMA DAVASI.....61
2.6.1. Karma Evliliklerde Çocuk Velayeti.....*63*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....**66**

TÜRKİYE – RUSYA İLİŞKİLERİ VE TÜRK – RUS EVLİLİKLERİN ROLÜ 66

3.1. HÜKÜMET DIŞI AKTÖRLER OLARAK KARMA EVLİLİKLER 70
3.1.1. TÜRKİYE'DE YENİ TÜRK - RUS DİASPORASI 71
3.2. POLİTİK KRİZLERİN KARMA EVLİLİKLERE YANSIMASI 72
3.2.1. 'Uçak Krizi' ve Sonrasında Yaşananlar 75
3.3. TÜRKİYE'DEKİ RUS DERNEK VE KURULUŞLAR 78
3.3.1. Ankara Rus Kültür Derneği 79
3.3.2. İzmir Soljenitsin Rus Dili ve Kültürü Derneği 80
3.3.3. Rusya Eğitim, Kültür ve İşbirliği Derneği 80
3.3.4. Rusya Ekonomi, Bilim ve Teknoloji Derneği 81
3.4. Türkiye'deki Yabancı Rus Okulları 82
3.5. TÜRK- RUS EVLİLİKLERİN İKİ ÜLKE İLİŞKİLERİNE FAYDASI 85
3.5.1. Rus Kadınların Türk Turizmine Katkısı 85
3.5.2. Bavul Ticareti 87
3.6. TÜRK – RUS EVLİLİKLERİNİN ARTMASI VE SİYASİ SONUÇLARI 89
3.6.1. Türk – Rus Çocukların İki Ülke İlişkilerine Etkisi 92

SONUÇ 95

KAYNAKÇA 99

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

BDT: Bağımsız Devletler Topluluğu

ENKA: ENKA İnşaat ve Sanayi A.Ş.

FETÖ: Fethullahçı Terör Örgütü

HDA: Hükümet Dışı Aktörler

ICCPR: Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (International Covenant on Civil and Political Rights)

K: Katılımcı

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti

LASİAD: Laleli Sanayici ve İşinsanları Derneği

MGU: Moskova Devlet Üniversitesi

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)

PKK: Kürdistan İşçi Partisi

REBTEK: Rusya Ekonomi Bilim ve Teknoloji Derneği

ROSSTAT: Rusya Federal İstatistik Servisi

RTİB: Rus-Türk İşadamları Birliği

RUSKOM: Rusya ve Komşu Ülkeler Girişimciler Derneği

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜRSAB: Türkiye Seyahat Acenteler Birliği

UHDR: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (Universal Declaration of Human Rights)

GİRİŞ

Uluslararası İlişkiler disiplini savaşın nedenlerini ve barışın yollarını araştırmak üzere ortaya çıkmıştır. I. Dünya Savaşı sonrası bir akademik disiplin olarak ortaya çıkan uluslararası ilişkiler bölümü II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş sonrası dönemde kalıcı barışı tesis etme konularına yoğunlaşmıştır. Uluslararası İlişkiler' de, uluslararası siyasetin temel aktörleri olarak devletlerin diğer devletler, uluslararası örgütler, çok uluslu şirketler ve uluslararası toplumla olan ilişkisi, farklı siyasal sistemlerde devletlerin karar alma süreçleri, bu süreçlere etki eden faktörler, siyasi süreçler ile iktisadi ve sosyal süreçlerin ilişkilendirilmesi incelenmektedir. İki ülke arası siyasi ilişkilerin değerlendirilebilmesi için iktisadi, kültürel ve toplumsal ilişkilerin de yakından takip edilmesi gerekmektedir. Nitekim, ülkeler arası sosyal, politik, ekonomik ve kültürel ilişkiler birbiriyle etkileşim halindedir. Günümüzde, küreselleşme ve artan sınır ötesi etkileşim sonucu iktisadi ilişkiler ile birlikte kültürel ilişkilerin de arttığı görülmektedir. Bu bağlamda, ulusal sınırların giderek önemini kaybettiği yeni küresel dünya düzeninde, yalnızca devletler arası siyasi ilişkiler değil, devletler arası ilişkilerin kültürel boyutunu oluşturan toplumlar/insanlar arası ilişkilerin incelenmesi de büyük önem arz etmektedir. Uluslararası İlişkiler disiplininde devletler arası siyasi ve kültürel ilişkiler etkileşimini eleştirel teori incelemektedir. Eleştirel teori, uluslararası ilişkilerin araştırma konusu olan kalıcı barışın, insanların ortak hareket etmesi ve toplumlar arası düzenli iletişimle sağlanabileceğini ileri sürmektedir.

19. yüzyılın sonlarına doğru uzanan küreselleşme tarihi başlangıçta ticari ve ekonomik ilişkiler kapsamında değerlendirilmiş olup, 1980'li yıllardan itibaren sosyal, politik ve kültürel anlamda benzeri görülmemiş bir seviyeye ulaşmıştır. ''Küresel siyaset'', ''küresel kültür'' ve ''küresel toplum/vatandaş'' gibi kavramlar yeni bir dünya düzeninin oluşumuna zemin hazırlamıştır. ''Küresel siyaset'' anlayışı ulus devlet, devletler ötesi kurumlar, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) etkileşimi sonucu biçimlenirken, ''evrensel/küresel kültür'' iki farklı yaklaşıma yol açmıştır. Bunlar, çeşitli kültürlerin birbirine benzemeye başladığı homojenlik ve farklı kültürlerin bir arada barış içinde yaşadığı çok kültürlülük yaklaşımıdır. Aynı zamanda,

iletişim-bilişim teknolojilerinin hızla gelişmesi, uluslararası göçler, insanlar ve toplumlar arası etkileşimi ileri seviyelere taşımış ve ''dünya vatandaşı/yurttaşı'' kavramı ortaya çıkmıştır. Tüm dünyada etkili olan bu süreç, Türkiye Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu gibi çok sayıda farklı etnik gruplara ev sahipliği yapan iki ülke vatandaşlarının birbirini yakından tanımasında ve Türk – Rus evliliklerin artmasında etkili olmuştur. Bu bağlamda, eleştirel teoriye göre, bireylerin uluslararası alanda özgür hareket etmesi ve toplumların karşılıklı iletişim içinde bulunması barışın sağlanmasında önemli koşullardır. Bireyler, toplumlarının oluşturduğu STK'lar ve karma evlilikler gibi sosyal gruplar/hareketler üzerinden barışın korunmasında etkili olabilmektedirler[1].

Nitekim, Osmanlı İmparatorluğu'ndan bu yana devam eden Türkiye – Rusya ilişkilerinde çok yönlü iş birliğine doğru bir dönüşüm söz konusudur. Tarihte ikili ilişkiler savaşlar ve rekabet olarak anılsa da, günümüzde ilişkilerin siyasi, ekonomik ve kültürel boyutları olumlu yönde sürdürülmektedir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasının ardından iki komşu ülke arasında sosyal ve toplumsal ilişkilerdeki yakınlaşma dikkat çekmektedir. Bu yakınlaşmanın en önemli sonuçlarından biri de iki ülke vatandaşları arasında yapılan karma evliliklerdir. ''Karma evlilikler'' eşlerden birinin başka ülke vatandaşı olduğu evliliklerdir. Tarihte devletler ve dinler arası evlilikler daha çok siyasi amaçlar doğrultusunda yapılırken, küreselleşen dünyada sekülerleşme ve göç süreçleri bireylere ülkelerarası, inançlar arası, etnikler arası ve kültürlerarası karma evlilikler yapma olanağı tanımaktadır.

Günümüzde çağdaş toplumlardaki karma ailelerin sayısındaki büyüme sadece bir gelişme olarak değerlendirilemez. Bu büyüme, bütün dünyadaki değişimlerin sonuçlarından biridir. Modern devletlerde ortaya çıkan farklı ilişki biçimleri sonucu toplum anlayışı değişmekte ve daha karmaşık bir hal almaktadır. Devletler farklı ulus, ırk ve dine mensup çeşitli etnik gruplara ev sahipliği yapmakta olup, insanlar ve kültürler arası iletişim daha kolay hale gelmektedir. Bütün dünyada değişmekte olan toplum anlayışı Türkiye ve Rusya gibi çok kültürlü ülkelerde de azımsanamayacak sayıdaki karma evlilikler olarak etkisini göstermektedir. Öyle ki, sayısı gün geçtikçe

[1]Ali Başaran, ''Siyasi İlişkiler-Kültürel İlişkiler Etkileşimi: Türk-Rus İlişkileri Örneği'', **T.C. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Avrasya Etüdleri,** 48-2 (2015), s. 104.

artan Türk – Rus karma evlilikleri de son dönemin tartışılan konularından biridir. Türk – Rus karma evliliklerin bu denli artmasında ekonomik, sosyal ve kültürel nedenler öne çıkmaktadır.

SSCB'nin dağılmasının ardından Rusya Federasyonu'nda siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan ciddi değişiklikler meydana gelmiştir. Dönemin Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin başkanlığı sırasında yaşanan ekonomik kriz, o dönemde Rusya'nın uğraşmak zorunda kaldığı başlıca sorunlardan biridir. Ekonomik şartların zorluğu nedeniyle yaşanan şiddetli geçimsizlik ve aile içi huzursuzluklar boşanma oranlarının yüksek seviyelere ulaşmasına neden olmuştur[2]. Bu denli yaygın olan boşanmalar sonucu, Rus kadını ''mat odinoçka'' (*мать одиночка*) yani ''yalnız/bekar anne'' olarak hem ev geçimini hem de çocuk bakımını tamamen kendisi üstlenmek zorunda kalmıştır. Bu durum, Rus kadınını daha istikrarlı ve uygun ekonomik koşullara sahip başka bir ülkeye göç etme ve başarılı bir evlilik ile mali durumunu iyileştirme isteğine doğru itmektedir. Kadınların bağımsız bir birey olarak göç etmesi ise göçün ''kadınlaşması'' kavramını ortaya çıkarmıştır. Kadınların daha iyi bir hayat için baskıcı veya sıkıcı çevrelerinden kaçma istekleri göçün kadınlaşmasındaki önemli faktörlerden biridir.

Ayrıca, Rusya Federasyonu'nda erkeklerin yaşam süresi kadınlara göre daha kısadır. 1990'lardan beri aşırı alkol ve uyuşturucu kullanımı Rusya nüfusunun, özellikle erkeklerin, sağlığının kötüleşmesinde ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir[3]. Erkeklerin daha genç yaşta hayatını kaybetmesi Rusya nüfusunun 'kadın egemen' yapı almasıyla birlikte aile oluşumunu da etkilemektedir. Aile kurumu ile ilgili zihniyet değişikliğinin ve boşanma oranlarının yüksek olması ülkede evlilik dışı ilişkilerin yaygınlığına yol açmaktadır. Rusya'nın dünya genelinde en fazla kürtaj yapılan ülke olarak bilinmesi de evlenme oranlarının düşmesinin ve gençlerin aile kurmaktan kaçınmasının başlıca nedenlerindendir[4].

[2] M.Turgut Demirtepe ve Kerim Has, **Rusya Demografik Yapısındaki Değişim ve Nüfus Politikaları**, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, 2014, s. 30.
[3] **a.g.e.,** s. 26.
[4] **a.g.e.,** s. 29.

Öte yandan, Soğuk Savaş sonrası iki kutuplu dünya sistemi sona ermiş ve uluslararası sistem yeni bir düzene geçiş yapmıştır. Tek kutuplu bir dünya halini alan uluslararası sistemde iki komşu ülke olan Türkiye ve Rusya'nın hükümetler arası ilişkileri artmış, sosyal ve ekonomik ilişkileri gelişmiştir. 1992'de Rusya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan *''Türkiye Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu Arasındaki İlişkilerin Esasları Hakkında Antlaşma''* iki ülke arasında ekonomik, politik ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır[5].

SSCB'nin son devlet başkanı olarak görev yapan Mihail Gorbaçov'un *glasnost* ve *perestroyka* politikalarıyla birlikte Rus vatandaşlarının yurtdışına çıkışına kolaylık getirilmiştir[6]. O dönemde hacim kazanan bavul ticareti, Rusya'da faaliyet gösteren Türk müteahhit şirketleri ve turizm sektörünün gelişmesi iki ülke arası ilişkilerin önemli boyutunu oluşturmaktadır. Mekik ticaretinin merkez semti haline gelen Laleli'de, genellikle Rus kadınları tarafından gerçekleştirilen bavul ticareti, Türkler ve Ruslar arasındaki ilişkiyi ticari boyuttan evlilik boyutuna taşıyan nedenlerdendir. Türk inşaat şirketlerinin şantiyelerinde çalışan Türklerin Ruslar ile evlenmesi de Türkler ve Ruslar arasında artan evliliklerin bir başka nedenidir.

Özetle, tarihten günümüze ikili ilişkilerde inişli – çıkışlı dönemler yaşanmasına rağmen, 2000'li yıllardan itibaren Türkiye ve Rusya bölgesel ve uluslararası arenada önemli güç odakları haline gelmiştir. Bu dönemden itibaren iki komşu ülke, ilişkilerinde iş birliği ve stratejik ortaklık modelini benimsemiştir. Çok köklü ve derin ilişkilere sahip Türkiye ve Rusya'nın ticaret, enerji ve turizm alanlardaki iş birliğinin yanı sıra, son yıllarda hızla gelişen kültürel ve toplumsal ilişkileri Türk – Rus karma evliliklerin sayısının artmasına neden olmuştur. Türk – Rus karma evlilikleri ve bu evliliklerden doğan çocukların gelecekte Türkiye ve Rusya ilişkilerinin çok boyutlu ortaklık modelinde üst seviyeye ulaşmasında önemli katkıları olacağına inanılmaktadır.

---

[5] Efe Çulha, ''Türk-Rus İlişkilerinin Kronolojisi (1991-2017)'', **Marmara Türkiyat Araştırmalar Dergisi,** C. 3, S. 2, (Sonbahar 2016), s. 287.

[6] Emek Yıldırım, ''Sovyet Sonrası Rusya'da Toplumsal Muhalefetin Ekonomi Politiği'', (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (Siyaset Bilimi) Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2018, s. 24.

‘‘Türkiye – Rusya Arasındaki Sosyal ve Politik İlişkiler Bağlamında Karma Evlilikler Üzerine Bir Çalışma’’ isimli bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, SSCB’nin dağılmasından sonra artan karma evliliklerin nedenleri, Rus kadınların yeni ülkeye uyum sağlama süreçleri, karma evliliklerde çifte vatandaşlık ve karma evliliklerin toplumsal yaşama etkileri araştırılmıştır.

İkinci bölümde, Türk – Rus karma evliliklerinde meydana gelen kültür çatışması, din, dil farklılıkları, Türk ve Rus toplumlarının farklılıkları ve benzerlikleri, Rusların Türk kültürüne bakışı, karma evliliklerde doğan çocuklar ve uluslararası boşanma davalarında çocuk velayeti konuları incelenmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, karma evliliklerin Türkiye – Rusya ilişkilerindeki rolü, ikili ilişkilerin Türk – Rus evliliklere etkisi, 2015 yılında Türkiye ve Rusya arasında meydana gelen ’’Uçak krizi’’ sonrası karma evliliklerde yaşananlar sorunların yanı sıra Türkiye’de bulunan Rus dernek ve kuruluşların önemi araştırılmıştır. Ayrıca bu bölümde, bavul ticareti, Rus kadınların Türk turizmine ve genel olarak ekonomiye katkıları üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, Türkiye – Rusya arasında gelişen ve gelişmekte olan çok boyutlu ortaklık sonucu artan Türk – Rus evliliklerine dikkat çekmektir. Araştırmada, SSCB sonrası karma evliliklerin artma nedenleri, karma evliliklerin sosyal ve toplumsal yaşama etkileri ve farklı teoriler kapsamında Türk – Rus evlilikleri incelenmiştir. Çalışmada, Türk – Rus evliliklerinin temelleri ve kadınların gerçek bireysel deneyimlerini kullanarak kişilerarası ve kültürlerarası etkileşimin çeşitli yönleri ele alınmıştır. Bununla birlikte, araştırmada Türk – Rus karma evliliklerin iki komşu ülke için önemi ve bu evliliklerden doğan çocukların gelecekte Türk – Rus ilişkilerine muhtemel katkısı üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmanın önemi, Türk – Rus karma ailelerin siyasi, kültürel, toplumsal ve sosyal hayata etkilerinin yanı sıra, her iki ülkenin geleceği için oluşturduğu yeni fırsatlara ışık tutan ilk çalışma olmasıdır. Literatür taraması sonucu, Türk – Rus evliliklerinin sayısının yüksek olmasına rağmen, karma evliliklerin siyasi, toplumsal

ve sosyal hayata etkilerine dair bilimsel çalışmaların yok denecek kadar az olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, araştırmanın akademik literatürdeki bu eksikliği giderilmesine yardımcı olacağı ve bu alanda yapılacak olan bilimsel ve akademik çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Kapsamı

Çalışmanın coğrafi bölge olarak kapsamı İstanbul ilidir. Araştırma mali imkanlar göz önünde bulundurularak sadece İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Araştırma İstanbul'da ikamet eden karma ailelere yönelik olarak Beylikdüzü ve Tuzla ilçeleri sınırlarında yapılmıştır. Araştırmanın örneklemi Beylikdüzü ve Tuzla ilçelerinde oturan, 22-45 yaş arası yükseköğrenim mezunu olan ve çalışan 18 Rus gelinden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında Türk – Rus evliliği yapmış Rus kadınların deneyimlerinden yola çıkılmıştır.

Araştırmanın Hipotezi

Türk – Rus karma evliliklerin sosyal, toplumsal, kültürel etkilerinin yanı sıra politik ve ekonomik alandaki rolünün araştırılmasına yönelik çalışmada aşağıdaki hipotezlerden yola çıkılacaktır:

- Küreselleşme ve kültürlerin entegrasyonu gibi süreçler kültürler ve etnik gruplar arasında aktif etkileşim sağlamaktadır. Bu davranış normları, değişik kültürlerden gelen bireylerin aile kurmasıyla birlikte, karma evliliklerin sayısının artmasına neden olmaktadır.
- Sayıları her geçen gün artan Türk – Rus aileleri, Türkiye'de yeni karma diasporasının oluşumuna yol açmaktadır.
- İki ülke arasında gelişen olumsuz ilişkiler Türk – Rus karma aileleri derinden etkilemektedir.
- Türk – Rus aileleri ve onların çift dilli, çift kültürlü çocuklarının gelecekte Türkiye ile Rusya arasında barışı temsil edeceğine inanılmaktadır.
- Türk – Rus karma ailelerin sayısının artması iki ülke ilişkilerini olumlu yönde etkilemekte olup, Türk turizm ve ekonomisine ve sürdürülebilir barışın sağlanmasına olumlu katkıları bulunmaktadır.

Araştırma Yöntemi

Araştırma alanıyla ilgili yeterli sayıda bilimsel çalışmaların bulunmamasından dolayı yöntem ve metot seçiminde zorluklarla karşılaşılmıştır. Çalışmada, bilgi ve belge toplamada görüşme ve gözlem metodu kullanılmıştır. Araştırma süresince kütüphaneler taranmış olup, gerektiğinde internet ve medya yayınlarından faydalanılmıştır. Ayrıca, Rusça ve İngilizce kaynaklardan tercüme edilerek yararlanılmıştır. Toplamda 12 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış soru – cevap tekniği kullanılmıştır. İstanbul'un Beylikdüzü ve Tuzla ilçelerinde oturan 18 Rus kadın ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada kartopu örneklem tekniğinden yararlanılmış olup, elde edilen bilgilerin işlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Çalışmamızda toplanan bilgileri konunun özüne bağlı kalarak etik kurallar çerçevesinde yorumlamaya gayret edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRK – RUS EVLİLİKLERİN ARTMASININ SOSYAL VE TOPLUMSAL YAPIYA ETKİSİ

Beş yüz yılı aşan Türkiye – Rusya ilişkileri tarihinde tahmini olarak elli yıla yakın süren toplam on iki savaş yaşanmıştır[7]. Bu tarih boyunca Osmanlı İmparatorluğu ve Çarlık Rusya'sı, Karadeniz, Balkanlar ve Kafkasya topraklarında egemenliği elde edebilmek için mücadele vermişlerdir. II. Dünya Savaşından sonra Türkiye, ortaya çıkan Sovyet tehdidinden korunmak adına, Türkiye dış politika alanında Batı'ya doğru bir yaklaşım izlemiş ve 18 Şubat 1952 tarihinde Türkiye, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) katılmıştır[8]. Diğer yandan, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle başlayan Putin dönemi, Türkiye ile Rusya arasındaki ticari, siyasi ve ekonomik ilişkileri yeniden canlandırmıştır. Bu dönemde yeni başlayan iyi komşuluk ilişkileri çok yönlü iş birliğine dönüşmüştür[9]. Yapılan devletlerarası anlaşmalar, karşılıklı gerçekleştirilen ziyaretler, ülke liderleri arasında kurulan yakın temaslar Türkiye ile Rusya ilişkilerini görülmemiş büyüme ve gelişme olarak karakterize etmektedir. Uzun yıllar boyunca ikili ilişkiler rekabetçi zeminde gelişmiş olsa da günümüzde iki komşu ülkenin hem bölgesel hem küresel boyutta izlediği dış politika anlayışı ekonomiden politikaya, sosyal ilişkilerden kültüre kadar birçok alanda itici güç halini almıştır[10]. Öyle ki, Türk – Rus vatandaşları arasında yapılan karma evliliklerinin son yirmi yılda artması iki ülke arasındaki sosyo-kültürel faktörler ile yakından bağlantılıdır.

Türk tarihinde yabancılarla yapılan evlilikler çok eskiye dayanmakta olup, devletlerarası ilişkilerde bir diplomasi aracı olarak öne çıkmaktadır. Özellikle Türklerin, güzellikleriyle meşhur Rus ve Ukrayna asıllı kadınlara olan ilgisi 13.

---

[7] Svetlana Oreşkova, *''Osmanlı – Rusya İlişkileri: Bazı Yanlış Algılamalar ve Onların Üstesinden Gelmenin Yolları''*, **Türkiye Cumhuriyeti Rusya Federasyonu İlişkileri,** der. Haydar Çakmak ve Mehmet Seyfettin Erol, Ankara: Barış Kitabevi, 2013, s. 3.

[8] Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, çev. Yasemin Saner, 33. b., İstanbul: İletişim Yayınları, 2016, s. 342.

[9] Elena Urazova, *''Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Rekabetten – İşbirliğine Türk – Rus İlişkileri: Beklentiler, Hedefler, Başarılar ve Hayal Kırıklıkları''*, **Türkiye Cumhuriyeti Rusya Federasyonu İlişkileri,** der. Haydar Çakmak ve Mehmet Seyfettin Erol, Ankara: Barış Kitabevi, 2013, s. 45.

[10] **BİLGESAM,** ''Türk-Rus İlişkileri'', Rapor No: 58, İstanbul, Haziran 2013, s. 1.

yüzyıla kadar dayanmaktadır. Baltacı Mehmet Paşa ve Çariçe Katerina efsanesi de[11] buna bir örnektir. Dahası, Bizanslı veya başka Hristiyan kadınların Selçuklu, Osmanlı ve Türkmen hükümdarlarının saraylarına alınması yüzyıllarca süregelen bir gelenek oluşmuştur[12]. Osmanlı devletine giren ilk yabancı kadın Horofira olurken, Bizans ve Osmanlı arasında bir diplomasi aracı olarak kullanılan kadın ise Theodora'dır. Ayrıca, Murad Hüdavendigar'ın karısı Maria, Yıldırım Beyazid ile evlenen Despina ve II. Murad ile evli olan Maria Brankoviç gibi kadınların o dönemin Bizans – Osmanlı ilişkilerini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemiş olduğuna inanılmaktadır[13]. Söz konusu evlilikler her iki taraf için stratejik amaçlı olup, daima devletlerin çıkarı ön planda tutulmuştur. Osmanlı devleti, Bizans-Osmanlı evlilikleri sayesinde savaşmadan topraklarını genişletebilme gücüne sahip olmuştur[14]. Ancak, Bizanslılarla kurulan akrabalıklar, Osmanlı'nın Anadolu'daki yerini stratejik ve jeopolitik anlamda sağlamlaştırırken aynı zamanda Osmanlı devletinin yabancılaşmaya başlamasına da zemin hazırlamıştır. Günümüzde ise iki komşu ülkenin toplumları arasında yapılan ve sayıları on binlere ulaşan evlilikler sonucu Türkiye'de yeni karma diaspora oluşmaya başlamıştır[15].

90'lı yıllardan bu yana siyasi, ekonomik, eğitim, enerji ve kültürel alanlarda oldukça mesafe kat eden Türkiye – Rusya ilişkileri karma evlilikler ile birlikte sosyal ve toplumsal temaslarda da yakınlaşma kaydetmektedir[16]. Dikkate değer sayıya ulaşan karma ailelerin her iki ülkenin, özellikle Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve toplumsal yapısını etkilediği görülmektedir. Öyle ki, eskiden Türkiye gibi çok kültürlü ülkede dahi dini, etnik, mezhepsel ve bölgesel farklılıkları olan karma evlilikler hoş karşılanmazken, günümüzde yabancı ülke vatandaşlarıyla yapılan evliliklerin sayısı yüz binlere ulaşmıştır. Türk – Rus aileler gibi karma ailelerin gittikçe yaygınlaşması toplumsal kabulün artışını göstermektedir. Ayrıca, iki farklı kültüre doğan Türk – Rus

[11] 1710-1711 yılları arasında Rusya Çarlığı ile Osmanlı İmparatorluğu arasında yapılan savaşta, o zaman Çar Petro'nun sevgilisi Çariçe Katerina'nın Baltacı Mehmet Paşa'yı çadırında ziyaret ettiği efsanesi yaygındır.
[12] Şenol Kantarcı, ''XIV-XV. Yüzyıllarda Devletlerarası İlişkilerde Bir Diplomasi Aracı Olarak ''Kadın'': Osmanlı-Bizans Örneği'', s. 48'den Stanford Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, İstanbul: E Yayınları, 1983, s. 941.
[13] **a.g.e.,** s. 927.
[14] **a.g.e.,** s. 940.
[15] USAK, **Türkiye-Rusya İlişkileri: Rekabetten Çok Yönlü İşbirliğine**, Ankara, 2013, s. 69.
[16] BİLGESAM, **a.g.m.,** s.31.

çocukları iki farklı yaşamı deneyimleyen bir grup olarak öne çıkmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Rusya Dostluk Grubu Başkanı Salih Kapusuz, Türk – Rus ailelerde doğan çocukların, küçük köy halini alan dünyada hem Türk hem Rus kültürlerine sahip çıkması ve her iki dili, her iki kültürü koruması gerektiğinin altını çizmektedir[17]. Nitekim, Rus anneler çocuklarının bir Türk çocuğu gibi yaşaması gerektiğine inanmakla birlikte onların Rus dili ve Rus gelenek-göreneklerini de öğrenmelerini istemektedirler[18]. Şüphesiz, çocuklarının iyi bir eğitime sahip olabilmesi adına büyük çaba sarf etmekte olan Rus anneler, çocuk yetiştirme konusunda Türk annelerini, dolayısıyla toplumu da etkilemektedirler.

Bununla birlikte, coğrafi açıdan yakınlık, uygun seyahat ve tatil olanakları, kazançlı iş fırsatlarıyla Türkiye, yaşam için Rusların ilk tercih ettiği ülkelerin başındadır. Türklerle evli olan Rus kadınların kendi deneyimlerini başkalarıyla paylaşması da Rusların Türkiye'ye yerleşme konusunda cesaretini arttırmaktadır[19]. Nitekim, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2017 yılında Türkiye'de bin 331 gayrimenkul satın alan Rusların satın alma talepleri 2018'de 2 bin 18'e çıkarak, Türkiye'de en fazla gayrimenkul satın alanlar sıralamasında 4. olmuştur[20].

1.1. Eleştirel Teori ve Karma Evlilikler

Dünya genelinde etkili olan küreselleşme sonucu, iletişim yaygınlaşmakta, teknoloji ilerlemekte, dünya küçülmekte, sınırlar ortadan kalkmakta ve insanların bölgeler ve ülkeler arası dolaşımı artmaktadır[21]. İnsanların sadece içinde bulunduğu toplumla değil, tüm dünya toplumları ile karşılıklı bağımlılıkları da artmaktadır. Küresel sorunlar ve en önemlisi kalıcı barışın tesisi bu yeni küresel dünya düzeninin çözüm aradığı sorulardandır. Küreselleşmeyle, uluslararası ilişkilerde de farklı barış

[17]Süheyla Demir, ''Türk – Rus gençler halk diplomasisini öğrenecek'', **Sputnik**, 1 Mart 2015, (Çevrimiçi), https://tr.sputniknews.com/rusya/201503011014227355/. (Erişim tarihi: 14.06.2019).
[18]Ayla Deniz ve Murat Özgür, ''Antalya'daki Rus Gelinler: Göçten Evliliğe, Evlilikten Göçe'', **Sosyoloji Dergisi**, 3. Dizi, S. 27 (2013), s. 161.
[19] **a.g.e.,** s.159.
[20]**SABAH**, ''Ruslar'dan Türkiye'de gayrimenkule rekor talep,'' 4 Nisan 2019, (Çevrimiçi), https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2019/04/05/ruslardan-turkiyede-gayrimenkule-rekor-talep. (Erişim Tarihi: 18.06.2019).
[21]Arzu İçağasıoğlu Çoban ve Sema Buz, ''Eleştirel Teori: Gelişimi, Kabulleri ve Sosyal Hizmette Kullanımı'', **Toplum ve Hizmet**, C. 19, S. 1, (2008), s. 76.

türleri ortaya atılmış ve yeni kuramlar geliştirilmiştir[22]. İdealizm, Liberalizm ve Realizm gibi devlet merkezli yaklaşımlardan farklı olarak eleştirel teori, sürdürülebilir barışın insan merkezli bir süreçle gerçekleşebileceğini varsaymaktadır[23]. Devletlerin mutlak veya göreceli güçlerini analiz nesnesi haline getiren geleneksel teorilere[24] karşı çıkan eleştirel teori, kalıcı barışın insan topluluklarının beraber hareket etmesiyle tesis edilebileceğine işaret etmektedir[25]. Yine eleştirel kurama göre, kalıcı barış insanın özgürleşmesine bağlıdır[26]. Öyle ki, bireylerin özgür düşünmesi ve ülkeler arasında özgür hareket etmesi barışın önündeki yapısal engellerin kaldırılmasında elzemdir[27]. Araştırmacılara göre, barışın sağlanması için insan topluluklarında farklı kimliklerin ve kültürlerin tanınması, kabul edilmesi ve kültürel farklılıklara dayalı ayrımcılığın, dışlamaların engellenmesi gerekmektedir[28]. Aynı zamanda, kalıcı dünya barışını tesis etmenin ikinci önemli kuralı toplumlar arası düzenli iletişimdir[29]. Nitekim, Başaran'a göre, iletişim eksikliği toplumların daha kolay çatışmaya girmesine yol açmaktadır[30]. Öte yandan, karşılıklı diyalog içinde olan topluluklar ise birbirine karşı daha barışçıl hareketler sergilemektedirler. Küreselleşme sürecinde farklı kültürlerden insanların yapmış olduğu karma evlilikler toplumlar arasında bir köprü görevi gördüğü söylenebilir. Nitekim, karma evlilikler gibi sosyal gruplar üzerinden iki farklı toplum birbiriyle iletişim kurabilmektedir. Toplumların bu şekilde düzenli iletişimde kalması ise ortak bir uzlaşma kültürünün meydana gelmesi demektir[31]. Bu bağlamda, Türk – Rus karma evlilikleri Türk ve Rus toplumlarının düzenli iletişimde olmasına, söz konusu evliliklerde dünyaya gelen çocuklar da inişli – çıkışlı seyir izleyen Türk – Rus ilişkileri açısından gelecekte ortak bir uzlaşma kültürünün oluşmasına katkı sağlayabilirler. Ayrıca Başaran, bireylerin, STK'lar olarak Türkiye'de yerleşik Ruslar veya Türk – Rus evliliği yapmış kadınlar tarafından kurulan çeşitli dernek ve

[22]Atilla Sandıklı ve Erdem Kaya, ''Barış Kavramına Teorik Yaklaşımlar ve Küresel Yönetişim'', **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi**, Y. 12, S. 23 (2013), s. 60.
[23] **a.g.m.,** s. 70.
[24] Ramazan Gözen (der.), Uluslararası **İlişkiler Teorileri**, İletişim Yayınları: İstanbul, 2014, s. 351.
[25] Sandıklı ve Kaya, **a.g.m.**
[26] **a.g.m.**
[27] Başaran, **a.g.m.,** s. 105.
[28] Sandıklı ve Kaya, **a.g.m.,** s. 70'den Richmond, 2008, 124-125.
[29] **a.g.m.,** s. 71.
[30] Başaran, **a.g.m.**
[31] Sandıklı ve Kaya, **a.g.m.**

kuruluşlar üzerinden uluslararası barışın korunmasına etki edebileceklerinin altını çizmektedir[32].

1.1.1. SSCB Sonrası Türk – Rus Evliliklerin Artması

1990'lı yıllarda Türkiye – Rusya ilişkileri Avrasya kıtasındaki rekabet ve hızla artan ekonomik iş birliği şeklinde kendini göstermektedir. Bu dönemde serbest piyasa ekonomisine geçiş yapan iki ülke de ekonomide duraklama faktörüyle, krizlerle, dış borçların artmasıyla karşı karşıya kalmıştır[33]. Bu durumdan en çok Rusya Federasyonu etkilenmiş ve ekonomik açıdan olağanüstü gerileme yaşamıştır. Ülkede enflasyon %235,3 oranına kadar çıkmış ve dış borçlar katlanarak artmıştır[34]. SSCB sonrası bozulan Rus ekonomisi, sosyo-politik istikrarsızlık ve daha önceden mevcut olan endüstriyel ilişkilerin kopması ikili ilişkileri olumsuz etkilemiştir[35]. Fakat SSCB'nin bölünmesi ve Rusya Federasyonu'nun kurulmasıyla birlikte, Türk – Rus ilişkileri yeniden canlılık kazanmıştır. Başaran'a göre, Yeltsin döneminde iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin artması kültürel ilişkilerin gelişmesine katkı sağlamıştır[36]. Post-komünizm dönemi sonrası, Doğu Almanya'dan çekilen Rus askeri personeli için ülkede inşası başlayan mekanların yapımında Türk müteahhit şirketlerine pay verilmesi iki ülke ilişkilerine olumlu yansımıştır[37]. Özellikle, ENKA İnşaat ve Sanayi A.Ş. (ENKA) şirketinin gerçekleştirdiği başarılı projeler Türk müteahhitlerinin Rusya'daki önemli inşaatlara imza atması açısından bir öncü olmuştur. Aynı zamanda şantiyelerde çalışan Türklerin çoğu Rus kadınlarla evlenmiş ve karma evliliklerin dikkate değer sayıda artmasına neden olmuştur. Şirket kurucusu Şarık Tara'nın sözlerine göre, Rusya'daki ENKA şantiyelerinde çalışan 93 bin Türk çalışanların 10 bini Rus kızlarıyla evlenmiştir[38]. Rus Eğitim, Kültür ve İşbirliği Merkezi verilerine

---

[32] Başaran, **a.g.m.**
[33] Gülten Kazgan, ''1990'larda Küreselleşme Politikalarının Türkiye ve Rusya Ekonomileri Üzerindeki Benzer Etkileri'', **Dünden Bugüne Türkiye ve Rusya Politik, Ekonomik ve Kültürel İlişkiler**, der. Gülten Kazgan ve Natalya Ulçenko, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2003, s. 155.
[34] **a.g.e.,** s. 156.
[35] Urazova, **a.g.m.,** s. 46.
[36] Başaran, **a.g.m.**
[37] Kemal Girgin, **Ruslarla Kavgadan Derin Ortaklığa (Son Yüz Senemiz: 1914-2014),** İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2014, s. 379.
[38]Hakan Aksay, ''Türkiye'deki gizli Rus ordusu'', T24, 2 Ağustos 2014, (Çevrimiçi), https://t24.com.tr/haber/turkiyedeki-gizli-rus-ordusu,266239, (Erişim tarihi: 18. 08. 2019).

göre ise, 1996-2006 yılları arasında Türk ve Rus vatandaşları arasında 200 bine yakın evlilik gerçekleştirilmiştir[39]. Yapılan bu evliliklerde 50 bin Rus kadını dinini değiştirerek Müslüman olmuştur[40]. İstatistiklere göre, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yapılan karma evlilikler sırasında Rusya Federasyonu vatandaşları ile yapılan evlilikler 3. sırada yer almaktadır[41].

Öte yandan, Soğuk Savaş sonrası dünyada uluslararası iş gücü piyasası ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülkeler kendi çalışan nüfus payındaki düşüşü göçmenlerle doldurmaya gayret etmiştir. SSCB'nin dağılmasıyla ''Sovyet yurttaşı'' yetiştirme politikası sona ermiş ve vatandaşların yurt dışına çıkış yasağı kaldırılmıştır. Ülkeye giriş çıkışların kolaylığı ve daha iyi ücretli bir iş bulma arzusu insanları, özellikle de aile geçimini sağlamak zorunda kalan Sovyet kadınlarını göç etmeye teşvik etmiştir. Ne var ki bu durum göçmen kabul eden ülkeler için kârlı bir iş gücüne dönüşmüştür. O dönemde eski Sovyetler Birliği'nden Türkiye'ye bavul ticaretiyle başlayan göç hareketi, daha sonra çalışmak için Türkiye'ye göç yapan kadınların çoğalmasına neden olmuştur. Ailelerini bırakarak Türkiye'ye çalışmaya gelen Rus ve eski SSCB ülkeleri kadınları, ikamet ve çalışma izni gibi sorunlardan kurtulmak için Türk vatandaşlığına geçme stratejisini benimsemişlerdir. Böylece, uluslararası evlilikler göçmen kadınlar için artan sosyal bir algı haline gelmiştir[42].

Bununla birlikte, SSCB sonrası dönemde Türkiye ile Rusya arasındaki iyi komşuluk ilişkileri hızla ilerlemiştir. İki komşu ülke arasında ticari, askeri, kültürel ilişkilerin yanı sıra eğitim alanında da ilerleme kaydedilmiştir. Birçok Avrupa ülkesi gibi hem Türkiye hem de Rusya genç profesyonelleri ülkelerine çekebilmek adına çeşitli staj programları ve kültürel değişimleri geliştirmeye ve uygulamaya başlamıştır. Türkiye üniversitelerinde Rus öğrencilerle birlikte eski Sovyetler birliği üyeleri olan ülkelerden de binlerce yabancı öğrenci okumakta olup, Türk gençleri de başta Rusya olmak üzere dünyanın farklı ülkelerinde eğitim almaktadırlar. Tüm bunlar farklı dil,

[39] **a.g.m.**
[40] **a.g.m.**
[41] E.A. Korosteleva ve S. Nas, ''İsledovaniye Otnositelno Problem v Russko-Tureckih Smeshannyh Brakah'', **Vestnik Magistraturı**, No. 2, UDK 316.36 (2011), s. 30.
[42] Çisel Ekiz Gökmen ve Saniye Dedeoğlu,''Bir Göç Stratejisi Olarak Uluslararası Evlilikler: Marmaris'te Yaşayan Yabancı Göçmen Kadınlar Örneği'', **Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler**, ed. Muammer Tuna, Ankara: Sentez Yayıncılık, 2014, s. 168.

din, etnik ve kültür açıdan karma ailelerin artmasında önemli rol oynamaktadır. Zira her iki ülkede de yabancı ülke vatandaşlarıyla yapılan evliliklerde Rus – Türk, Türk – Rus, Rus – Alman, Türk – Alman ve Rus – Amerikan evliliklerinin sayısında artış gözlemlenmektedir[43].

Dahası, 1992 yılında Rusya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan ve günümüze kadar çeşitli alanlarda derinleşerek ilerleyen ikili ilişkilere yön veren *''Türkiye Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu Arasındaki İlişkilerin Esasları Hakkında Antlaşma'',* iki ülke arasında ekonomik, politik ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır[44]. *''Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu Arasındaki İlişkilerin Esasları Hakkında Antlaşma''nın* 14. ve 15. maddelerine göre, taraflar, turistik, ekonomik, ticari ve kültürel amaçlı seyahatler ile bilimsel ve teknolojik iş birliğini öngören temaslarda vatandaşlarına vize verilme işlemlerinin karşılıklı olarak basitleştirilmesi yönünde çaba sarf edecekleri konusunda; dini kurumlar, gençlik örgütleri, kadın ve çevre koruma örgütleri ve diğer dernekler arasında iş birliğinin geliştirilmesi konusunda mutabık kalmışlardır[45]. Aynı zamanda, 1970'li yıllarda temeli atılmaya başlayan Türk turizmi 2000'li yıllarda başarılı bir sektör haline gelmiştir. Ülkeye gelen turist sayısı her geçen gün daha da artmaktadır. 2005 yılında elde dilen verilere göre, Türkiye'ye tatil amaçlı gelen turistler sıralamasında Ruslar, Almanlardan sonra ikinci sırada yer almaktadır. 1995 yılı itibarıyla, Türkiye'nin Rusya turizm pazarında diğer Akdeniz ülkelerini geride bırakarak birinciliği elde ettiği ve rakipsiz olduğu söylenmektedir. Nitekim, Türkiye'ye turizm amaçlı gelen ve ülkenin güney turistik bölgesine yerleşmiş olan çok sayıda Rus vatandaşı bulunmaktadır. Örneğin, 2014 yılında Türkiye'de oturma iznini kazanan 18 bin 430 Rus vatandaşı ilk on sıralamasında 6. sırada yer almaktadır[46]. Bu bağlamda, bugüne kadar sayısı 200 bine ulaşan Türk – Rus karma evliliklerin, iki ülkenin ekonomi, eğitim ve turizm boyutlarında daha sıcak ve daha yakın ilişkilerin

[43] **a.g.m.,** s.130.
[44] Oleg A. Kolobov, Aleksandr A. Kornilov ve Fatih Özbay, **Çağdaş Türk Rus İlişkileri/ Sorunlar ve İşbirliği Alanları 1992-2005,** İstanbul: Tasam Yayınları, 2006, s. 15.
[45] Girgin, **a.g.e.,** s. 392.
[46]Nevzat Şimşek, Hayal Ayça Şimşek ve Zhengizkhan Zhanaltay, ''Analysis of Bilateral Trade Relations between Turkey and Russia Federation'', **Bilig**, No. 83 (Autumn 2017), s. 2.

gelişmesine katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu dönemden itibaren Türkler ve Ruslar arasında artan evlilikleri de bu çerçevede değerlendirmek mümkündür.

Ayrıca, SSCB'nin dağılmasının hemen sonrasına denk gelen yıllarda Türkiye'nin internet bağlantısı gerçekleştirmiş olması da[47] karma evliliklerdeki artışının önemli nedenlerinden biridir. İnternette yabancılarla, özellikle de Rus kadınlarıyla tanışma sitelerinin hayli fazla olması her yaştan Türk damatlarının dikkatini çekmektedir[48] ki, karma evliliklerin büyük çoğunluğunun internet üzerinden gerçekleşen tanışmalar sonucu yapıldığı bilinmektedir[49]. Zira, Türk erkekleri fiziksel olarak Türk ırkında az bulunan sarışın, beyaz ten ve uzun boylu Rus kızlarından etkilenmektedirler. Nitekim, Türk kültürünün kısıtlayıcı olarak bilinen özellikleri nedeniyle, çekingen olan ve Türk bayanlarıyla sosyalleşme imkânı bulamayan Türk erkeklerinin kültürel olarak daha rahat sosyalleşen ve etkileşime geçen Rus kadınları tercih ettikleri gerçeği mevcuttur.

1.1.2. Tarihten Günümüze Türk – Rus Evlilikleri

Daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi, İslam öncesi dönemden itibaren kadim Türk devletlerinde hanedanın devamı bakımından padişahların evlilikleri önemli mevzulardan biri olmuştur. Anadolu Selçuklu sultanları gayri – Müslim kadınlarla siyasi evlilikler yaparken, Osmanlı şehzadeleri saray merkezli aile hayatı yaşamışlardır[50]. Komşu Hristiyan devletlerin prensesleri ile siyasi evlilik yapan ilk padişah Orhan Gazidir[51]. Orhan Gazi, Asporça Hatun ve Theodora Maria Hatun isimli iki Bizans prensesi ve Nilüfer Hatun (eski adı Holofiro) isimli tekfur kızıyla evlenmiştir. Orhan Gazi'nin tekfur kızı Nilüfer Hatun'dan doğan oğlu Murad

[47]YerelBT, ''Dünyada ve Türkiye'de İnternet Ne Zaman Kullanıldı?'', t.y., (Çevrimiçi), https://www.yerelbt.com/dunyada-ve-turkiyede-internet-ne-zaman-kullanildi/, (Erişim tarihi: 05.07.2019).

[48] İrina Çalış, **1563 dnya – pocti jena turka Realnaya İstoriya Russkoy Jenshiny, Brosivshey Vse i Pereyehavshey v Turciyu,** y.y., t.y., s. 1.

[49]Kayseriolay, ''Kayseri'de Türkiye ile Rusya Arasında Nikah Kıyıldı'', 8 Ocak 2016, (Çevrimiçi), https://www.kayseriolay.com/kayseri-de-turkiye-ile-rusya-arasinda-nikah-kiyildi-h7650.htm, (Erişim tarihi: 05.07.2019).

[50] Ekrem Buğra Ekinci, Beyaz Tarih, ''Osmanlı Padişahları Kiminle ve Nasıl Evlenirdi'', 13 Ağustos 2015, (Çevrimiçi), https://www.beyaztarih.com/osmanli-tarihi/osmanli-padisahlari-kiminle-ve-nasil-evlenirdi, (Erişim tarihi: 28.02.2020).

[51] **a.g.m.**

Hüdavendigar, Maria Tamara Hatun ile evlenirken, Yıldırım Bayezid Bizans prensesiyle evlenmiştir[52]. Ayrıca, I. Kılıç Arslan ile I. Mesud gibi sultanların Haçlı prensesleriyle yapmış olduğu evlilikler, onları zaman zaman Haçlı saldırılarına karşı güvence altına almıştır[53]. Bazıları hariç söz konusu evlilikler genellikle devletler arasında karşılıklı ittifaklar kurmak, dostlukları geliştirmek, muhtemel savaşların önüne geçmek gibi siyasi hedeflerle gerçekleştirilmiştir[54]. Akademisyen Ekinci'ye göre, sonraki dönemlerde *''Osmanlı hanedanından başka bir aristokrasinin teşekkülüne imkân vermek istemeyen padişahlar''* küçük yaşlardan itibaren sarayda yetiştirilen cariyeler ile evlenmeyi tercih etmişlerdir[55]. İlk zamanlar Balkan asıllı olan bu cariyelere, ilerleyen zamanlarda güzellikleriyle meşhur Ukrayna ve Rus asıllı cariyeler de eklenmiştir. Onlardan biri de 89. İslam Halifesi ve Osmanlı İmparatoru I. Süleyman'ın nikahlı eşi Haseki Hürrem Sultan'dır. Osmanlı'nın devlet işlerinde ve siyasetinde aktif rol alan Haseki Hürrem Sultan'ın, Osmanlı İmparatorluğu'nda *''kadınlar saltanatı''* devrini başlattığına inanılmaktadır.

Öte yandan, eskilerden beri, toplumlarda sosyal, kültürel, bölgesel ve dini farklılıklardan dolayı karma evliliklere karşı çıkılmışsa da 18. ve 19. yüzyıllarda meydana gelen savaşlar sonucu Osmanlı İmparatorluğu ve Çarlık Rusya'sı halkları arasında yapılan evliliklerden doğan bazı kişiler ünlü olmuş ve Rusya tarihine adlarını yazdırmayı başarmışlardır[56]. Onlardan bazıları: Toprak ağası Afanasi Bunin'ın Türk esiri Saliha'dan doğan çocuğu Şair Vasili Jukovski[57]; Çarlık döneminde Moskova Belediye Başkanlığı yapmış ve büyükannesinin Türk olduğu bilinen Nikolay Alekseyev[58]; Ninesi Türk olan sosyalist yazar ve gazeteci Vadim Kojevnikov[59]; Sovyet ve Rus spor camiasının gözde isimlerinden biri ve Salih Hacıoğlu'nun torunu

[52] Kantarcı, **a.g.m.,** s. 927.
[53] İsmail Çiftçioğlu, ''Anadolu Selçuklu Sultanlarının Gayrimüslim Kadınlarla Evlilikleri'', **Journal of World of Turk,** Vol.5, No. 1 (2013), s. 17.
[54] **a.g.m.**
[55] Ekinci, **a.g.m.**
[56]**RTİB**, ''Türk – Rus tarihi… Rusya'nın ünlü 'Türkleri'', 16 Ekim 2019, (Çevrimiçi), https://www.rtib.org/haberler/turk-rus-tarihi-rusya-nin-unlu-turkleri, (Erişim Tarihi: 19.06.2019).
[57] 1783-1852 yılları arasında yaşamış olan şair Rus Edebiyatında Romantizmin kurucusu olarak tanınmaktadır.
[58] 1852-1893 yılları arasında yaşamış olan Alekseyev 18. Yüzyılda Osmanlı'dan Çarlık Rusya'sına göç eden Rum asıllı Mihail Bostancıoğlu'nun torunu.
[59] 1909-1984 yılları arasında yaşamış olan Kojevnikov'un dedesinin Türk – Rus savaşı sırasında Türk kızla evlenerek onu Rusya'ya götürdüğü söylenmektedir.

Salih Lütfiyeviç'dir[60]. Bu gibi isimler, Türk-Rus halklarının birbirine çok da yabancı olmadığını ve iki millet arasında yapılan karma evliliklerin çok eskilere dayandığını göstermektedir.

Ayrıca 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren komünizmin kuruluş programı kabul edilen Rusya'da, sosyal gerçekliğin değişmesi hem evlilikte hem de ailede birtakım değişikliklere yol açmıştır. Komünizmin kuruluşuna giden yolda çözülmesi gereken en önemli sorunlardan biri de aile içi ilişkilerin yola koyulmasıydı. Nitekim, çok uluslu yapıya sahip olan SSCB'de 1959 yılında yapılan nüfus sayımına göre, her 10 aileden 1'i etnikler arası karma bir aile iken, 1989'da yapılan son Sovyet nüfus sayımı verilerine göre bu rakam %17,5'i bulmuştur[61]. Post – Sovyet döneminde bu rakamlarda düşüş yaşanmış olsa da son yıllarda Rus halkının karma evliliklere olan ilgisinin arttığı gözlemlenmektedir.

1.2. ''Evlilik Göçü'' Kapsamında Türk – Rus Evlilikleri

Göç, insanlık tarihinde yer alan çok eski bir olgudur. Yeni fetihler, savaşlar, doğa afetleri, hayatta kalmak gibi çeşitli sebep ve nedenlerden dolayı insanlar sürekli olarak yer değiştirmektedirler. Modernleşme, ulus devlet sistemi ve iletişim araçlarının gelişmesiyle insanlar daha iyi yaşam şartları için gelişmiş ülkelere göç etmektedirler. Bu bağlamda, Göç Sistem Teorisi, uluslararası göçü kapitalist yayılmacılığın bir türevi olarak açıklamaktadır. Buna göre, uluslararası göç, göç etmekte olan insanların kendi tercihleri olmaktan ziyade, kapitalizmin sonucu olarak ortaya çıkan istihdam ihtiyacını karşılayacak iş gücünün yine kapitalizm tarafından harekete geçirilmesidir[62]. Bir ülkeden başka bir ülkeye doğru yapılan nüfus hareketi olarak açıklanan uluslararası göç kavramının birden fazla tanımlanması bulunmaktadır. Göç, sosyal, kültürel, ekonomik, politik, sağlık ve eğitim gibi tüm bileşenleri etkileyen, kişileri yeni bir topluluğa götüren ve yeni uyum sorunlarıyla

[60] Türkiye Komünist Partisi kurucularından Salih Hacıoğlu'nun torunu.
[61] **a.g.e.**
[62] Ayhan Kaya, ''Uluslararası Göç Teorileri Bağlamında Yeni Göç Türlerini Anlamaya Çalışmak: Türkiye'de ''Yabancı'' ve ''Öteki'' Olmak'', **Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler**, ed. Muammer Tuna, Ankara: Sentez Yayıncılık, 2014, s. 20.

karşı karşıya getiren bir yer değiştirme hareketidir[63]. Sovyetlerin çöküşüyle meydana gelen krizler ve yoksulluk, Rus kadınlarını yurtdışına göç etmeye zorlamış ve bu durum Rus kadınların uluslararası göçün en aktif katılımcıları arasında yer almalarına yol açmıştır. Uluslararası Göç Örgütü'nün 2010 yılı raporuna göre, Rusya'dan başka bir yabancı ülkeye göç edenlerin %57,8'i kadınlardan oluşmaktadır[64]. Son 30 yılda Türkiye'ye eski SSCB ülkelerinden, özellikle Rusya'dan, çok fazla sayıda kadın göçü gerçekleşmiştir[65]. Erder'e göre, 2001 yılında Rusya'dan Türkiye'ye gelen kadın oranı %63,9 iken 2004 yılında bu oran %65,7'ye kadar yükselmiştir[66]. İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Trabzon gibi Türkiye'nin önemli illeri en fazla kadın göçü alan bölgeler olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, Rusya Federal İstatistik Servisi (ROSSTAT) raporunda 2014 yılının ilk sekiz ayında Rusya'dan, Vladimir Putin yönetimindeki tüm yıllarından daha fazla insan göç ettiği belirtilmiştir[67]. Komşu ülke olarak Türkiye, yurt dışına daimî ikamet için göç etmeye karar veren çoğu Rus'un ilk tercih ettiği ülkeler arasında yer almaktadır.

Bununla beraber, artan uluslararası evlilikler göçün kadınlaşmasını teşvik etmektedir[68]. Daha önce ''bağlantılı göç''[69] kavramında ele alınan kadın göçü, küreselleşme sonucu öne çıkan özel bir göç türü olan ''evlilik göçü'' kapsamında değerlendirilmektedir. Evlilik göçü, evlenme esnasında veya hemen sonrasında eşlerin önceden yaşadıkları yerden başka bir yere taşınmasıyla gerçekleşen göç türü olarak tanımlanabilmektedir[70]. Farklı toplumların ve etnik grupların bir arada yaşadığı ülkeleri, dünya vatandaşlığı[71] gibi kavramları düşünecek olursak, evlilik göçü uluslararası evliliklerde de geçerli sayılmaktadır. Bu bağlamda, araştırmamızın konusu

[63] Latife Utaş Akhan ve Makbule Batmaz, ''Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Göçmenlerin Yaşam Profillerinin Memnuniyet Durumlarına Etkisi'', **Bilig,** S. 75 (Güz 2015), s. 24.'ten Arafat 2000: 33-43.
[64] Ayla Deniz ve E. Murat Özgür, ''Rusya'da Türkiye'ye Ulusaşırı Göç: Antalya'daki Rus Göçmenler'', **Ege Coğrafya Dergisi,** 19/1 (İzmir 2010), s. 23.
[65] Erkeç, **a.g.m.,** s. 21.
[66] Deniz ve Özgür, **a.g.m.**
[67]Novyye İzvestiya, ''Brosit Rodinu…Skolko rossiyan na samom dele uyezjayut iz strany'', t.y., (Çevrimiçi), https://newizv.ru/news/society/05-10-2018/brosit-rodinu-skolko-rossiyan-na-samom-dele-uezzhaet-iz-strany, (Erişim tarihi: 10. 09.2019).
[68] Gökmen ve Dedeoğlu**, a.g.e.**
[69] İş bulma veya iş tayini nedeniyle göç etmek zorunda kalan ailenin erkek üyesini takip eden kadınların göç hareketine verilen ad.
[70] Murat Özgür ve Olgu Aydın, ''Türkiye'de Kadın Evlilik Göçü'', **e – Journal of New World Sciences Academy Nature Sciences,** 4A0018, 5 (1) (2010), s. 20.
[71] İmmanuel Kant ''Dünya Vatandaşlığı'' teorisi.

olan Türk – Rus karma evliliklerinde Rus gelinlerin Türkiye'ye göçü uluslararası evlilik göçü çerçevesinde değerlendirilebilir. Nitekim, her konuda var olan toplum normları evlilik birlikleri için de geçerli olup, evlilik sonrasında kadınların eşlerine bağlı kalarak yer değiştirmesi beklenmektedir. Türklerle evlenen Rus kadınların da evlilikten sonra Türkiye'ye taşınması artık sıradan bir duruma dönüşmüştür. Öyle ki, Türk – Rus karma ailelerine baktığımızda, yaşamlarını Türkiye'de sürdüren Türk – Rus ailelerin sayısı, Rusya'da yaşamaya karar veren ailelerin sayısına oranla ezici derecede çoktur.

1.2.1. Rus Kadınların Türklerle Evlenme Nedenleri

Bilindiği üzere Rusya'nın en önemli problemlerinden biri nüfus azalması olup devlet, vatandaşlarını evliliğe ve çocuk yapmaya teşvik etmektedir. Siyaset bilimi akademisyenleri Demirtepe ve Has'a göre, Rusya genelinde yüksek alkol tüketimi ve uyuşturucu kullanımı sonucu ortaya çıkan hastalıkların büyük bir kısmı ölümle sonuçlanmaktadır[72]. 2013 yılı verilerine göre, 15-34 yaş grubunda uyuşturucu kullanımından ölen gençlerin sayısı 70 bin civarıdır[73]. Rusya'da erkeklerin yaşam süresinin kadınlara göre daha düşük olmasının sebebi bu maddelerin daha çok erkekler tarafından kullanılmasıdır. Rus erkeklerin genç yaşta hayatını kaybetmesi, Rusya'da kadın-erkek nüfusu arasındaki farkın 11 milyona ulaşmasına sebep olmuştur[74]. Rusya genelinde erkeklerin sayısının kadınlara göre az olması, Rus kadınlarını yabancılarla evlilik yapmaya, ''evlilik göçüne''[75] yöneltmektedir.

Rus kadınlarını yabancılarla evlilik yapmaya iten bir başka etken de ülke genelindeki yüksek boşanma oranlarıdır. Öyle ki, Rusya Federasyonu'nda boşanma oranları, evlenme oranlarının yarısından fazladır. 2013 yılı verilerine göre, bir sene içinde Rusya'da 1 milyon 225 bin evliliğe karşılık 668 bin boşanma davası gerçekleşmiştir[76]. Bu nedenle, aile ve aile hayatının önemli olduğu gelenek-göreneklere göre yetişmiş olan Türk vatandaşlarıyla evlenmek isteyen birçok Rus

[72] Demirtepe ve Has, **a.g.e.,** s. 8.
[73] **a.g.e.,** s. 25.
[74] **a.g.e.,** s. 28.
[75] Ülviye Filiyeva Erkeç, ''Evlilik Yoluyla Kadın Göçü ve Türkiye'de ''Rus Gelin''lerin Durumu'', **Journal of Social Sciences and Humanities**, t.y. s. 26.
[76] Demirtepe ve Has, **a.g.e.,** s. 8.

kadını bulunmaktadır. Türk aile yapısında boşanmaya olumsuz bakılması, erkeklerin daha koruyucu, sahiplenici olması ve ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılama yükümlülüğünü üstlerine alması, Rus kadınların Türk erkeklerini tercih etmelerinin başlıca nedenlerindendir. Ayrıca, Ankara Rus Kültür Derneği Başkanı Larisa Lutkova Türkan, Türkiye'de uyuşturucu vakalarının daha az olduğuna dikkat çekmekte, Rusların burada kendini güvende hissettiğini ve çocukları için korkmadıklarını dile getirmektedir. Bununla birlikte, Rus kadınları, Türkiye'deki sosyal ve ekonomik açıdan uygun yaşam şartları, sağlık hizmetleri, eğitim ve iş olanakların çeşitliliği, iklim, doğa ve aile kültürü gibi özelliklerin onları cezbettiğini vurgulamaktadırlar[77]. Nitekim Rus kadınlarının tatil amaçlı geldiği Türkiye'ye göç etme durumu her geçen yıl daha da yaygınlaşmaktadır.

1.3. Yeni Ülkeye Uyum Sağlama Süreci

Küreselleşme ve uluslararası göç ilişkisi sonucu, günümüz ulus devletlerinde farklı ulus, kültür ve etnik kökenden gelen göçmenlere karşı asimilasyon politikası yerini entegrasyon, çok kültürlülük ve kültürleşme yaklaşımlarına bırakmıştır. Bu durum, farklı köken ve kültürlerden gelen göçmenlerin yeni ülkede kendi kültürel özelliklerini yaşatmalarını kolaylaştırmaktadır. Diğer yandan, son on yılda uluslararası göçün ulus devletler için oluşturduğu güvenlik sorunsalı göz önünde bulundurulduğunda, göç alan ülkelerde yeniden asimilasyon politikalarını gözlemlemek mümkündür[78]. Günümüz dünyasında uluslararası göçün ve göçmenlerin ulusal, toplumsal, kültürel, etnik ve dinsel homojenliği tehdit eden unsurlar olarak öne çıkarıldığı neo-liberal algının yarattığı bu anlayış, insanların ''ötekileşmesine'' yol açmaktadır[79]. Her ne kadar göç eski bir unsur olsa da toplumsal yaşamda insanlar, göçmenler ve onların çocuklarını ötekileştirmeye devam etmekte ve ''Müslüman'', ''Hristiyan'', ''yabancı'', ''zenci'' gibi kimliklerle tanımlanmaktadırlar[80].

---

[77] İlkay Südaş, ''Ege Kıyılarının Avrupalı Sakinleri'', **Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler**, ed. Muammer Tuna, Ankara: Sentez Yayıncılık, 2014, s. 139-140.
[78]Barbara Pusch ve Tomas Wilkoszewski, **Türkiye'ye Uluslararası Göç, Toplumsal Koşullar, Bireysel Yaşamlar**, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2010, s. 23.
[79] Kaya, **a.g.e.,** s. 31-33.
[80] **a.g.e.,** s.32.

Araştırma süresinde yapmış olduğumuz görüşmelerden elde edilen bilgilere göre, Rus kadınları evlilik sonrası eşleriyle birlikte Türkiye'ye yerleşme kararı aldıklarını dile getirmektedirler. Katılımcıların çoğu yeni ülkeye uyum sağlama süreçlerinde olumsuzluklarla karşılaşmadığını belirtmekle birlikte, yerleşmeden önce de Türkiye'yi ziyaret ettiklerini ve Türk kültürüne ilgi duyduklarını söylemekteler. Burada karma evliliklerde bireylerin yeni topluma uyum sağlamalarıyla ilgili Berry'nin kültürleşme kavramından yola çıkılacaktır. Nitekim, karma veya çapraz evlilikleri tanımlamak için çok sayıda teori ve perspektifin olmasıyla birlikte, kültürlerarası evlilikleri açıklamak için en yaygın olarak kullanılan kuram kültürleşme teorisidir. Kültürleşme, farklı kültürlerden gelen bireylerin/grupların doğrudan ve sürekli temasa girmesiyle bir veya her iki grubun orijinal kültür özelliklerinde birtakım değişikliklerin ortaya çıkması olarak ifade edilmektedir[81]. Kültürleşme süreci incelendiğinde, ''Tek Boyutlu Kültürleşme Modeli'' ve ''İki Boyutlu Kültürleşme Modeli'' olarak iki ana yaklaşım öne çıkmaktadır[82]. Gordon tarafından geliştirilen tek boyutlu modelde, bireyler ya kendi kültürlerine bağlı kalmakta ya da kendi kültürel özelliklerini bırakıp göç ettikleri yeni toplum kültürünü benimseyerek asimilasyona uğramaktadırlar[83]. Tek boyutlu modelden farklı olarak, Berry'nin geliştirdiği iki boyutlu kültürleşme modelinde kişiler ana toplumla sosyal ilişkilerini sürdürürken kendi kültürel özelliklerini ve değerlerini devam ettirmekteler[84]. Temel olarak dört kültürleşme stratejisinden (asimilasyon[85], ayrılma[86], bütünleşme[87], marjinallik[88]) söz edilmektedir[89]. Türk – Rus evliliği yapmış Rus kadınların Berry'nin iki boyutlu kültürleşme modelini benimsediğini söyleyebiliriz. Bireylerin yeni toplumla ne ölçüde ilişki kurmak, katılmak istediği ve aynı zamanda kendi kültürlerini ne ölçüde

[81] İrina Aleksandrovna Makarova, ''Mejnacionalnyye Braki v Sovremennyh Usloviyah: Osobennosti, Faktory, Motivy Formirovaniya (Na Primere Zabaykaslkogo Kraya)'', (Zabaykalskiy Gosudarstvenny Universitet, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Chita, 2016, s. 28.
[82] Sezel Saygın ve Derya Hasta, ''Göç, Kültürleşme ve Uyum'', **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar – Current Approaches in Psychiatry**, 10(3), (2018), s. 313'den Gordon 1964 ve Berry 1980.
[83] **a.g.m.,** s. 314.
[84] **a.g.m.**
[85] Bireylerin kendi kültürel değerlerini terk ederek yeni toplumun kültürel özelliklerini benimsemeleri.
[86] Bireyler kendi kültürel özelliklerini koruyarak baskın toplum ile iletişime girmekten kaçınmaları.
[87] Kişilerin kendi kültür ve değerlerini kaybetmeyerek göç ettikleri toplum ile etkileşime geçmeleri.
[88]Bireylerin kendi kültürel miraslarıyla ilgilenmemeleri ve diğer grup ile de ilişki kurmaya çalışmamaları.
[89] Ayşenur Bilge Zafer, ''Göç Çalışmaları İçin Bir Anahtar Olarak ''Kültürleşme'' Kavramı'', **U.Ü. Fen – Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Y.19, S. 30 (2016), s. 82.

sürdürmek istediklerine bağlı olarak kültürleşme yönelimi belirlenmektedir[90]. Yapmış olduğumuz gözlem ve görüşmeler sonucu Rus kadınlarının ‘’evlilik göçü’’ kapsamında Türkiye’ye taşınarak yeni toplum ve kültürüne uyum sağlamaya çalışırken aynı zamanda kendi kültürlerine, etnik kökenine ve değerlerine bağlı kaldıklarını söylemek mümkündür. Örneğin, yeni ülkeye uyum sağlama süreçlerini anlatmaları istenen katılımcılardan bazıları farklı öyküler dile getirmişlerdir:

> ***K₅:*** *İlk zamanlar elbette zordu. Burada, hangi ülkeye veya neden göç ettiğiniz önemli değil. Genellikle, her türlü göç (başka bir şehre bile) zordur ve uyum sağlanması zaman alır. Bu benim kalıcı olarak göç ettiğim üçüncü ülke. Özbekistan'da doğdum ve 15 yaşına kadar orada yaşadım. Sonra Rusya'ya taşındım, vatandaşlık kazandım, orada da liseyi ve üniversiteyi bitirdim. Toplamda Rusya'da 10 yıl yaşadım. Ve şimdi 4 senedir Türkiye'deyim. Her göç benim için ağır bir stres olmuştur. Yeni ülke, farklı gelenekler, farklı insanlar, arkadaşların ve tanıdıkların olmaması, her şey bambaşka. Ancak, bu bir zaman meselesi. Şu an İstanbul'da çok rahatım, alıştım, çokça arkadaş ve iş buldum. Artık burada çok iyi hissediyorum*[91].

Eşleriyle Rusya’da tanışmış olup, daha sonra Türkiye’ye yerleşmiş olan katılımcılar ise farklı yanıtlar vermişlerdir:

> ***K₃:*** *İstanbul'da 4 yıl yaşadım ve tam olarak uyum sağlayamadım. Türkiye'yi sevmeme rağmen, Haziran'da Moskova'ya, eve geri dönüyor olmamıza çok memnunum*[92].

Diğer bir katılımcıysa yeni bir ülkeye taşınan herkesin uyum sorunu yaşadığının altını çizmiştir:

> ***K₁:*** *Tabii ki de Türkiye'ye uyum sağlamada sorun yaşadım. Bence herhangi bir ülkeye göç eden herhangi bir insan da sorun yaşıyor. Ancak, aslına bakarsan 7 senedir*

[90] **a.g.m.,** s. 81.
[91] Anastasiya, Kişisel Görüşme, 2019.
[92] Yelena, Kişisel Görüşme, 2019.

buradayım ve hepsini çoktan atlattığımı sanıyorum. Şu an için bu konuda hiçbir sıkıntı yaşamıyorum[93].

Ancak bazı kaynaklara göre, yaşadığı il ve bölgeye bağlı olarak, güvenlik ve toplumsal entegrasyon nedeniyle Türkiye'ye uyum sağlayamadıklarından dış görünüşlerinde veya yaşam tarzlarında değişikliğe gitme gereği duyan Rus kadınları da bulunmaktadır[94]. Araştırmamıza katılanlar arasında iş veya tatil amaçlı Türkiye'de bulunan ve daha sonra evlenerek burada hayatlarını sürdüren gelinlerin olduğu gibi, Türk eşleriyle Rusya'da tanışarak daha sonra Türkiye'ye yerleşmiş olanlar da bulunmaktadır. Her iki durumda da Rus kadınları Türkiye'deki sosyal ve ekonomik açıdan uygun yaşam şartları, sağlık hizmetleri, eğitim ve iş olanakların çeşitliliği, iklim, doğa ve aile kültürü gibi özelliklerin onları cezbettiğini vurgulamaktadırlar[95].

Bununla birlikte, iki boyutlu model, iki ayrı kültürün özelliklerini benimsemiş bireyleri (bütünleşenleri) ve hiçbir kültürel kimliğe sahip olmayan kişileri (marjinalleri) içermektedir[96]. Bu bağlamda, karma ailelerin çocuklarının bazıları kültürel bütünlüğü sağlarlarken, bazılarının da iki kültürün hiçbirine ilgi göstermeyerek marjinalleşmeye yatkın oldukları gözlemlenmiştir. Örneğin, Türk erkekler ve Rus kadınları arasında yapılan karma evliliklerde eşlerin bir önceki evliliklerinden çocukları da olabilmektedir. Özellikle, bu durum, daha önce Rusya'da evlenmiş ve ikinci evliliğini Türk bireyle yapmış olan Rus kadınları için geçerlidir. Öyle ki, çalışmamıza katılan Rus kadınlarının bazıları daha önce evlenmiş olduklarını ve ilk evliliklerinden çocuklarının bulunduğunu dile getirmiştir. Katılımcılardan biri ilk evliliğinden olan çocuğunun yeni ülkeye uyum sağlama süreci ve Türkiye'ye adaptasyonu ile ilgili şunları söylemiştir:

[93] Olga, Kişisel Görüşme, 2019.
[94] Ecem Çelen, vd., ''Farklı İnanç Gruplarına Mensup Çiftlerin Çocuklarının Deneyimleri ve İnanç Algısı Üzerine'', Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Araştırma Projesi, İstanbul, 2016, s. 9.
[95] İlkay Südaş, ''Ege Kıyılarının Avrupalı Sakinleri'', **Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler**, ed. Muammer Tuna, Ankara: Sentez Yayıncılık, 2014, s. 139-140.
[96] Saygın ve Hasta, **a.g.m.,** s. 314'ten Kang 2006.

K₁₈: *''...Kızım 15 yaşında ve Türkiye'ye taşındığımızda hemen bir Türk okulunda eğitim almaya başladı. Rus okulu hakkında hiç düşünmedim bile, çünkü Türkiye'de yaşıyoruz ve bu yüzden de Türk okulunda okumalı. Biz onu eve en yakın okula gönderdik ve kızım sıfır Türkçeyle derslere girdi. Okul müdürü bize, okulda Suriyeli mülteciler gibi birçok yabancı öğrencilerin bulunduğunu ve 3-4 aya ihtiyaçlarının olduğunu söyledi. Öyle de oldu, 4 ay sonra kızım kendi dili gibi Türkçe konuşmaya başladı ve derslerinde daha başarılı oldu. Şimdiyse liseye gidiyor. Evde Rusça konuşmak istiyor, belki de Rusça onun için ev anlamına geliyor. Ama şu an o benden daha iyi Türkçe konuşuyor. Aynı zamanda akıcı bir şekilde İngilizce de konuşuyor.''*[97]

Türklerle ikinci evliliğini yapmış Rus kadınların çoğu farklı yaşlardaki çocukları ile Türkiye'ye taşınmaktadırlar. Bu tür Türk – Rus ailelerinde çocukların yeni ülkede karşılaşacağı farklı geleneklere, zihniyete, yerel nüfusa alışması ve en önemlisi de yeni akrabalarıyla ilişkilerinin nasıl gelişeceği aile ve topluma bağlıdır. Ayrıca, yabancı öğrencilerin Türk eğitim sistemine adaptasyonunda okuldaki öğrenci ve öğretmenlerin de yeri büyüktür. Öğretmenler, yabancı öğrencileri Türk tarihi, kültürü ve gelenekleriyle ilgili bilgilendirirken, kendi tarihlilerini, kültürel güzelliklerini, tecrübe ve yeteneklerini paylaşmaları için fırsat vermelidir[98].

1.4. Karma Evlilikler ve Çifte/Çok Vatandaşlık

Yukarıda da belirtmiş olduğumuz gibi Türkiye, son 30 yılda dünya genelinde meydana gelen zorunlu ve düzensiz göç olgusundan en fazla etkilenen ülkelerden biridir[99]. Türkiye, göç veren bir ülke olmaktan uzaklaşıp, göç alan bir ülke olarak öne çıkmaya başlamıştır[100]. Öyle ki, Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göç hareketleri neden sonuç ilişkisi bakımından çeşitlilik göstermektedir. Bunlar, profesyonel işgücü göçü, kısa/uzun dönemli işgücü göçü, alternatif hayat biçimi göçü (*life-style migration*),

[97] Svetlana, Kişisel Görüşme, 2019.
[98] İbrahim Sani Mert ve Bilal Çıplak, ''Suriyeli ve Diğer Yabancı Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Adaptasyonu ve Okul İçi İletişimlerine Yönelik Bir İnceleme'', **Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C: 3, S: 2, (Haziran 2017), s. 74.
[99] Mustafa Altunok, ''Türkiye'nin Göç Gerçekliği ve Örgütlenmesi Üzerine Bir Tartışma'', **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** C. 9, S. 22 (Aralık 2017), s. 298.
[100] **a.g.m.**

öğrenci göçü, evlilik ve emeklilik göçü, yasadışı, mülteci ve sığınmacı göç hareketlerinden oluşmaktadır[101].

Burada konumuza bağlı kalarak, uluslararası evlilikler sonucu Türk vatandaşlığına kabul edilme sürecini açıklamaya çalışacağız. Zira son yıllarda uluslararası evlilikler yoluyla Türk vatandaşlığını kazanan göçmenlerin sayısında önemli artışlar yaşanmaktadır. 1995 yılında elde edilen verilere göre evlenme yoluyla Türk vatandaşlığına kabul edilen yabancıların sayısı 1.148 iken, 2002 yılında bu rakam 8.416'yı bulmuştur[102]. Özellikle söz konusu evliliklerin eski SSCB ülkelerinden gelen yabancılarla yapılmış olması dikkat çekmektedir. Ne var ki, bu evliliklerin çoğu Türk vatandaşlığını kazanmak için yapılan ''anlaşmalı evlilikler''dir[103]. Bu tür evliliklerin önüne geçilebilmesi için 2003 yılında Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda değişiklikler yapılmış ve evlilik yoluyla Türk vatandaşlığına geçmek isteyen yabancılara en az üç yıl evli kalma şartı koşulmuştur[104].

Türk Vatandaşı ile Evlenme Nedeniyle Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Yönetmenliğine göre,

> ***''Başvuru ve aranan şartlar:***
>
> ***Madde 2*** *– Evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılar, en az üç yıldan beri evli olmaları ve evliliklerin halihazırda devam ediyor olması kaydıyla yurt içinde ikamet ettiği yerin en büyük mülki idare amirliklerine, yurt dışında ise Türk Konsolosluklarına yazılı olarak başvuruda bulunabilirler.*
>
> *Başvuru sonucunda Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılarda yukarıdaki şartlarla birlikte aşağıdaki belirtilen şartlar aranır:*
>
> *a) Mücbir sebepler dışında fiilen bir arada yaşamak,*
>
> *b) Fuhuş yapmak, fuhşa aracılık etmek veya fuhşa zorlamak, kadın ticareti yapmak gibi herhangi bir faaliyet içinde bulunmamak,*
>
> *c) Kamu düzeni, milli güvenlik ve genel ahlak açısından sakıncalı olmamak,*
>
> ***Başvuruların değerlendirilmesi***

[101] Kaya, **a.g.e.,** s. 13.
[102] Gökmen ve Dedeoğlu, **a.g.e.,** s.163.
[103] **a.g.e.**
[104] **a.g.e.**

Madde 3 *– Üç yıldan beri bir Türk vatandaşı ile evli olan ve bu sürenin bitimi tarihinden itibaren sonra Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunan yabancıların form dilekçelerine aşağıda belirtilen belgeler eklenerek müracaat makamları tarafından İçişleri Bakanlığına gönderilir.*

a) Açıklamalı aile nüfus kayıt örneği,

b) Halen vatandaşı oldukları ülke makamlarınca verilmiş kimliğini ispatlayan bir belgenin noter tasdikli Türkçe tercümesi,

c) Yabancı hakkında yapılacak inceleme ve araştırma formu dayanakları.

Şayet, Türk vatandaşı ile evlenen yabancı, evlenmekle asli vatandaşlığını kaybetmiş ise ya da kaybediyorsa, bu hususi ispatlayan kendi ülkesi yetkilisi makamlarından alınacak bir belgenin usulüne göre tasdik edilmiş noter onaylı Türkçe tercümesi ile durum İçişleri Bakanlığına intikal ettirilir. Bakanlıkça verilecek karara göre, kişi hakkında gerekli işlem yapılır.

İnceleme ve soruşturmada usul

Madde 4 *– Yurt içinde, yabancının ikamet ettiği yer güvenlik birimlerince, yurt dışında ise Türkiye Cumhuriyeti dış temsilciliklerince gerekli araştırma ve soruşturma yapılır. Araştırma ve soruşturma formlarının şekli ve içeriği İçişleri Bakanlığınca belirlenir.*

İçişleri Bakanlığınca yapılacak inceleme ve araştırma sonucunda; aranılan şartları taşıdıkları anlaşılan kişiler bu durumun tespitine ilişkin verilecek karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanırlar. Söz konusu şartları taşımayanların talepleri reddedilir'' [105].

Bununla birlikte, yapılan görüşmelerde Türk vatandaşlığına kabul süreciyle ilgili soruya katılımcılardan farklı yanıtlar alınmıştır:

[105] Türk Vatandaşı İle Evlenme Nedeniyle Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Vatandaşlarının Türk Vatandaşlığını Kazanmasına İlişkin Yönetmenlik, Bakanlar Kurulu Kararı: 04.5.2004, 7275, Dayandığı Kanunun Tarihi: 11.2.1964, No:403, Yayımlandığı R. Gazetenin Tarihi: 24.5.2004, No:25471, (Çevrimiçi), https://www.nvi.gov.tr/PublishingImages/mevzuat/yururlukten-kaldirilanlar/yonetmelikler/Türk%20Vatandaşı%20İle%20Evlenme%20Nedeniyle%20Türk%20Vatandaşlığının%20Kazanılmasına%20ve%20Kuzey%20Türk%20Cumhuriyeti%20Vatandaşlarının%20Türk.pdf, (Erişim tarihi: 29.07.2019).

***K₃**: Uzun zamandır Türk vatandaşıyım, vatandaşlığı Türkiye'nin Moskova Büyükelçiliği'nde kolayca aldım*[106].

***K₂**: Hayır, Türk vatandaşı değilim ve dürüst olmak gerekirse vatandaşlığa başvuru yapmadım bile, yakın zamanda da yapmayı düşünmüyorum. Ben oturma iznine sahip yabancı statüsünden gayet memnunum. Olası emeklilik maaşı hariç vatandaşlığa sahip olmanın bir avantajını görmüyorum. Vatandaşlığa ihtiyaç duyacağım tek an kocamla boşanma durumu olabilir, ama bunu da öngörmediğimden oturma iznine sahip biri olarak gayet mutluyum. Ancak, vatandaşlığa başvurmamamın özel bir sebebi var. Babam Rusya'nın yurtdışı yasağı bulunan devlet kurumunda görevli olduğundan, benim başka ülke vatandaşlığına başvuru yapmamın onun işine olumsuz yansımasından korkuyorum. Ve bu yüzden de kendi adıma vatandaşlığa başvuru yapmayı tercih etmiyorum. Bu şekilde de iyiyim*[107].

***K₄**: Türk vatandaşlığını çok yakın zamanda kazandım ve şu ana kadar hiçbir zorlukla karşılaşmadım*[108].

Bu bağlamda, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ile evli Rus vatandaşları tüm koşul ve şartları yerine getirmeleri durumunda önemli sorunlarla karşılaşmadan Türk vatandaşlığını kazanarak, çifte/çok vatandaşlık elde etmektedirler. 29.05.2009 tarihli 5901 sayılı ''Türk Vatandaşlık Kanunu'' (TVK) Madde 3 (1) b uyarınca, ''Çok vatandaşlık, bir Türk vatandaşının aynı anda birden çok vatandaşlığa sahip olmasıdır''[109]. Buna göre, Türkiye Cumhuriyeti, vatandaşlarının Türk vatandaşlığı ile beraber yabancı bir devlet vatandaşlığına sahip olmasını anlayışla karşılamaktadır[110]. Aynı durum Rusya Federasyonu vatandaşları için de geçerlidir. Rusya Federasyonu Anayasası'nın 62. Maddesi'ne göre, Rusya Federasyonu vatandaşları federal yasaya veya Rusya Federasyonu'nun uluslararası anlaşmasına uygun olarak, yabancı bir

[106] Yelena, Kişisel Görüşme, 2019.
[107] Lena, Kişisel Görüşme, 2019.
[108] Anastasiya, Kişisel Görüşme, 2019.
[109] Ebru Karademir, ''Türk Hukukunda Çifte/Çok Vatandaşlıktan Kaynaklanan Sorunlar'', **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** C. 20, S. 1 (2018), s. 243.
[110] **a.g.e.**

devlet vatandaşlığına (çifte vatandaşlığa) sahip olabilmektedir[111]. Kanunda, ‘’Rusya Federasyonu vatandaşının çifte vatandaşlığa sahip olması, haklarını ve özgürlüklerini azaltmaz ve federal yasa veya uluslararası Rusya antlaşması ile aksi belirtilmedikçe, Rusya vatandaşlığından doğan yükümlülüklerini ortadan kaldırmaz’’ ibareleri yer almaktadır[112]. Bununla beraber, hukukçu Karademir’e göre, ülkelerin vatandaşlarına çifte vatandaşlık hakkını tanıması devletlerin siyasi, ekonomik ve kültürel çıkarları ile doğru orantılıdır[113].

1.5. Karma Evliliklerin Toplumsal Yaşama Etkileri

Küresel değişimlerin meydana geldiği dünyada toplumsal yapı, düşünce tarzı ve kültür modern döneme uygun olarak birtakım değişikliklere maruz kalmaktadır. Piyasa ekonomisine geçiş ve yeni sosyo-ekonomik yapı, çağdaş Türk toplumunda aile ve evlilik ilişkilerinde belirgin biçimde değişikliklerin olduğunu ortaya koymaktadır[114]. Aile içi ekonomik sorunlar ve kadın-erkek rollerinin değişmesi, kadınların ekonomik bağımsızlığının artması toplumlarda ataerkil aile yapının yanı sıra kadın egemen yapının güçlenmeye başladığını göstermektedir. Bazı araştırmacılara göre, Türk toplumunda aile yapısındaki değişim Sovyetler dönemiyle başlamıştır. Öyle ki, SSCB’nin ilk yıllarında geleneksel aile yapısının feodal sistemin bir uzantısı olarak görülmesi Türk aile yapısına da gözle görülür derece etki etmiştir[115]. Geleneksel aile yapısının değişimine yol açan bir başka etken de eşlerden birinin yabancı olduğu karma evlilikler olduğu göze çarpmaktadır. Nitekim, karma evlilikleri destekleyen Eski Sovyetler Birliği, yabancılarla evlilikleri milli kimlikleri ortadan kaldırmak için bir araç olarak görmüştür[116].

Öte yandan, 2000’li yıllardan itibaren Türk erkekleri ile yabancı kadınlar arasında gerçekleşen evliliklerin yanı sıra, yabancı uyruklu erkekler ile Türk kadınları

---

[111]T.B. Smashkina,’’O Vozmoshnosti Nalichiya Vtorogo Grajdanstva v Rossii, Belarusi İ Kazakstane’’, **Vestnik YUrGU, Seriya ’’Pravo’’**, C. 17, S. 1 (2017), s. 109.
[112] **a.g.m.**
[113] Karademir, **a.g.e.**
[114]Abulfez Süleymanov, ‘’Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri’’, **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi,** C. 5, S.17 (2009), s. 213.
[115] **a.g.m.,** s. 211.
[116] **a.g.m.,** s. 205.

arasında yapılan evliliklerin sayısında da artış gözlemlenmektedir. Zira 2006 yılı verilerinde yabancılarla evlenen Türk erkeklerin oranı %72'iken, Türk kadınların oranı %8'den %11'e çıkmıştır[117]. Bu tür evliliklerin milli kimlik açısından doğurabileceği olumsuzluklar tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Bazı sosyologlara göre, günümüzde kayda değer sayıya ulaşan karma evliliklerden, karma özellikler taşıyan yeni bir toplum oluşabilir mi sorusu tartışma konusudur[118].

Deniz'e göre, Rusya'dan Türkiye'nin farklı bölgelerine göç eden Ruslar kentlere uyum sağlayabilmek için çeşitli stratejiler geliştirmişler ve söz konusu stratejiler sosyal yapıyı yeniden şekillendirmektedir[119]. Deniz, uluslararası evlilik göçüyle Türkiye yerleşen Rus kadınların, geleneksel Türk aile yapısından farklı yeni bir aile modelinin gelişmesine yol açmakla kalmayıp, aynı zamanda Türk toplumundaki kadın imajını yeniden şekillendirdiğini belirtmektedir[120]. Örneğin, Rus kadınları Türk komşu kadınlarını spor yapmaya, çalışma hayatına katılmaya teşvik etmektedirler. Hatta bazı Türk kadınları Rus kadınların giyim kuşamından ve çocuk yetiştirme tarzlarından da etkilenmektedir[121].

Bu bağlamda, Rus kadınların sağlıklı yaşam tarzı, giyim, bakımlı ve güzel görünümlerine verdikleri önemin Türk kadınları üzerinde etkisi büyüktür. Rusların ağırlıklı olarak yaşadığı kentlerde Rusça kullanımının yaygınlaşması ve Rusça kursların çoğalması göçmen kadınların toplumsal yaşama etkisini ortaya koymaktadır. Deniz tarafından 2012 yılında yapılan araştırmada, Antalya'da Rus göçmenlerin yarattığı sosyo-mekansal değişiklikler gözler önüne serilmektedir. Rusların ağırlıklı olarak yaşadığı ilçelerde, ilanlarda, menülerde ve açtıkları iş yerlerinde ağırlıklı olarak Rus dili kullanılmaktadır[122].

---

[117] **a.g.m.,** s. 204.
[118] **a.g.m.,** s. 208.
[119]Ayla Deniz, ''Rusya'dan Antalya'ya Ulusaşırı Göç ve Bu Göçün Sosyo-Mekansal Sonuçları'', (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2012, s. 105.
[120] Deniz ve Özgür, **a.g.m.,** s. 151.
[121] **a.g.m.,** s. 163-164.
[122] Deniz, **a.g.e.,** s. 111.

Antalya'da bulunan emlak ofisi[123]

Diğer yandan, ''Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri'' adlı çalışmasında Süleymanov farklı bir noktaya dikkat çekmektedir:

> *''Babanın Müslüman, annenin gayrimüslim olması durumunda, genellikle çocuk babasının milliyetini almaktaydı. Müslümanlarda, genel olarak, sosyal grup ve eğitim düzeyi ne olursa olsun babanın milliyeti baskın çıkmaktaydı. Ancak bu, karma evliliklerin, böyle evlilikler sonucu doğan çocuklar üzerinde tamamen etkisiz olacağı anlamına da gelmiyordu. Bu etki, önce dillerinde kendini gösteriyordu. Rus ya da başka gayrimüslim ile Müslüman'dan oluşan karma bir ailede konuşulan dil genellikle Rusça'ydı. Dini açıdan da bu çocukların hangi dine kendilerini ait edeceği belirsizliğini koruyordu. Zira Müslüman bir erkekle nikaha giren Hıristiyan kadınlar kendi dinlerini terk etmiyorlardı. Oysa 1917 İhtilali'nden önce Müslüman erkeklerle evlilik yapan Hıristiyan kadınların birçoğu İslam dinini kabul etmişlerdi. Sovyet yönetiminin karışık evlilikleri teşvik ederek ulaşmak istediği başlıca amaçlarından biri de buydu. Şimdi aynı tehlike bir başka boyutta kendini göstermektedir.''*[124]

Ayrıca, 2010 yılında Rusya Federasyonu'nun 42 (*oblastinde*) eyaletinde[125] yapılan araştırma sonuçları, Rusların yakın akrabalarının veya diğer aile üyelerinin Slav kökenli ya da Avrupa vatandaşlarıyla evlenmesini onayladıklarını gösterirken, katılımcıların %48'i Rusların farklı dine mensup kişilerle yaptığı evliliklere olumsuz

[123] **a.g.e.,** s. 108.
[124] Süleymanov, **a.g.m.,** s. 208.
[125] Türkçede ''bölge'' anlamına gelmektedir.

baktıklarını dile getirmiştir[126]. Özellikle Rus milletinin %63'ü Araplar ile, %60'ı da Orta Asya ülke vatandaşlarıyla yapılan evlilikleri onaylamamaktadır[127].

1.5.1. Türk Toplumunun Rus Kadınlara Bakışı: ''Nataşa Edebiyatından'' Aile Hayatına

1917 Ekim'inde Lenin önderliğinde Bolşeviklerin gerçekleştirdiği devrim sonucu Çarlık Rusya'sı yıkılarak yerine Sovyetler Birliği kurulmuştur. Lenin'in onayıyla 28 Ekim'de yayınlanan topraklar üzerinde özel mülkiyet hakkının kaldırıldığı ''Toprak Kanunu'' gibi devrim sonrası kabul edilen kanunlar nedeniyle büyük toprak sahipleri, bürokratlar, sanatçılar, eski 'Beyaz Ordu' askerleri ülkeyi terk etmeye başlamıştır. Siviller ve bozguna uğrayan Beyaz Ordu mensupları gemilerle İstanbul, Çanakkale sahillerine doğru kaçmak zorunda kalmış ve Türkiye'ye sığınmışlardır[128]. Öyle ki, 1921 yılından itibaren İstanbul'a 25,868 Rus göç etmiştir[129]. Rusların İstanbul'da yaşadıkları dönemde şehrin toplumsal yaşamında çok sayıda yenilik ve değişiklikler meydana gelmiştir. Varlıklı göçmenler Pera Palas, Tokatlıyan gibi otellerde kalmışlar ve kısa zamanda Beyoğlu'nda çeşitli pastaneler, lokantalar, barlar ve gece kulüpleri işletmeye başlamışlardır. Rusların İstanbul'da geçirdiği dönemlerde bale ve opera kültürü yaygınlaşırken, Rus modası da etkisini hissettirmiştir. İnsanlar, özellikle de kadınlar Batılı kıyafetler giymeye başlamıştır. Hayatta kalmak için zor durumlarda mücadele veren Ruslar ise seyyar satıcılık, tamircilik, şoförlük, hamallık, garsonluk ve hizmetçilik yapmıştır. En çok 1920-1924 yılları arasında hissedilen Beyaz Rus göçü Beyoğlu sokaklarında pavyonların, kabarelerin ve Rus lokantalarının açılmasıyla baş göstermiştir. Nitekim Rus kadınları İstanbul gecelerine renk katmasıyla ün salmışken, Beyoğlu'nun ön yakasında eski Çarlık Rusya'sı düşesleri votka satmıştır[130]. Her türlü işte çalışan Rus kadınlarının bir diğer önemli faaliyeti de tombala oynatmaları olmuştur. İstanbul kahvehanelerini dolaşarak Osmanlı

---

[126] Hachatryan ve Chadova, **a.g.m.,** s. 131.
[127] **a.g.m.**
[128] Nuray Dönmez, ''Rus Göçmen Edebiyatının Ortaya Çıkışı ve Bunu Hazırlayan Tarihsel Süreç'', **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, C.12, S. 25 (Ocak 2019), s. 180.
[129] **a.g.m,** s. 181'den İbrahimov ve Soykan, 2008, s. 281-282.
[130] Nurten Bengi Aksoy, ''Haraşo'dan Nataşa'ya Beyaz Rusların 100 Yıllık Türkiye Macerası'', 19 Ocak 2018, (Çevrimiçi), https://listelist.com/beyaz-ruslar-turkiye-macerasi/, (Erişim Tarihi: 05. 08. 2019).

erkeklerine şans dağıtan ve hayat kadını olarak çalışan Ruslar, İstanbullu Müslüman kadınlar tarafından kısa sürede düşman bellenmişlerdir.

Bu nedenle, 1922 yılında İstanbul'da düzenlenen toplantıda Beyaz Rusların[131] ''ahlaka mugayir davranışları nedeniyle'' sınır dışı edilmeleri istenmiştir[132]. Fakat Rus kadınları suçsuz bulunarak, erkeklerin nefsine hâkim olmaları tavsiye edilmiştir. Ne var ki, Türk kadınlarının şikayetleri devam etmiş ve bunun üzerine ''Tombalacılarla Mücadele Derneği'' kurularak tombala oyununun yasaklanmasına karar verilmiştir[133]. O dönemde Türk erkeklerinin onlara gösterdiği ilgi önemli sosyal olay halini almıştır. Zira Osmanlı erkekleri Beyoğlu sokaklarında beyaz tenli, mavi gözlü, sarı saçlı Rus kızları gördüklerinde cüzdanlarını sonuna kadar açmışlardır[134]. Güzellikleriyle herkesi hayran bırakan Beyaz Rus kadınları o dönemde birçok ailede huzursuzlukların başlamasına neden olmuştur.

Öte yandan, yazar Seyman, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından meydana gelen ekonomik krizlerin yalnızca Rusya değil, Ukrayna, Moldovya, Romanya olmak üzere birçok ülkeden Türkiye'ye kaçak göçmen kadını akınının başlamasına neden olduğunu belirtmektedir[135]. Deniz yoluyla kaçak insan taşımacılığı için en uygun bölge olan Karadeniz'de kaçak göçmen kadınların sayısı hızla artmıştır. Göçmen kadınlar, çoğunun üniversite mezunu ve meslek sahibi olmalarına rağmen, Türkiye'de ''diploma denkliği'' sağlanamamasından farklı mesleklere yönelmek

[131] Çarlık Rusya'sından kaçarak İstanbul'a yerleşenlerin çoğu Beyaz Ordu mensupları olduğu için onlara *Beyaz Ruslar* denir.
[132] Feriha Büyükünal, **Beyoğlu bir zaman tüneli**, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2016, s. 55.
[133] Aksoy**, a.g.m.**
[134] **a.g.m.**
[135]Duygu Seyman, GazeteBilkent, ''Helga Türk Erkeklerine Bayılıyor'', 24 Ekim 2014, (Çevrimiçi), http://www.gazetebilkent.com/?p=41458, (Erişim tarihi: 12.02.2019).

zorunda kalmışlardır. Geçinebilmek ve para kazanmak adına fuhuş yapmaya başlayan kaçak göçmen kadınlar Türkiye'de tıpkı 1920'lerde olduğu gibi ahlak krizine yol açmışlardır. Öyle ki, gizliden eşlerini aldatan birçok Türk erkeği boşanarak ''Nataşalar'' ile evlenmiştir. Seyman'a göre, ''Nataşa'' kelimesi dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de *'hayat kadını'* anlamında kullanılmıştır[136]. Son yıllarda ise Rusya ve Doğu Avrupa'dan gelen turist sayısının artmasıyla birlikte ''Nataşa'' söyleminin nadiren kullanıldığını söylemek mümkündür.

Özetle, 20. yüzyılın başlarında ''Haraşo'', 21. yüzyılın başlarında ise ''Nataşa'' adlarıyla tanınan Rus kadınları, 90'lardan sonra Rusya ve Türkiye arasında hızla gelişen ortaklıklar sonucu, Türk turizm sektörünün başarılı iş kadınları, Türklerle evlilik yaparak Türk aile yapısını değiştiren eşler ve anneler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Aynı zamanda, Türkiye'de yeni karma bir diasporanın oluşumunda önemli kişiler olarak dikkat çekmektedirler.

[136] **a.g.m.**

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK – RUS EVLİLİKLERİNDE DİN, DİL VE KÜLTÜR FARKLILIKLARI

Kültür, din, dil dünyada milletleri temsil eden unsurların en başta gelenlerindendir. Türkiye'nin önde gelen ilim adamlarından ünlü sosyolog Ziya Gökalp'e göre, her topluluğun dili, dini, tarihi, edebiyatı, sanatı, hukuk anlayışıyla kendine has bir kültürü vardır[137]. Kültür, ''Bir topluluğun yaşam tarzı ve hayat tecrübesi. Atalardan gelen maddi ve manevi değerlerin toplamı…Milletin bütün fertlerinin katıldığı manevi hayat''[138] şeklinde açıklanmaktadır. İngiliz Antropolog Taylor'a göre, ''kişinin, toplumun bir üyesi olarak kazandığı bilgi, inanç, sanat, hukuk, adet, gelenek, alışkanlık ve yeteneklerin bütünü'' kültürdür[139]. Araştırmacılara göre, Türk ve Rus kültürü benzeşmektedir, zira toprakları hem Asya hem de Avrupa'da yer alan Türkiye ile Rusya, Asya ve Avrupa kültürlerinin bir karışımını temsil etmektedir[140]. Tıpkı Türk kültürü gibi, Rus kültürü de diğer kültürlere hoşgörüyle yaklaşan ve uzun süredir İskandinavya, Bizans, Alman, İtalyan, Doğu ve Kafkasya kültürlerini içinde barındıran çok yönlü bir kültürdür[141].

Toplulukların hayatında bir kültür vasıtası olarak karşımıza çıkan bir diğer etken de dildir. Dil, milletlerin kültür hayatlarında son derece önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır ki, bir milletin kendine özgü bir dili olmazsa, o toplumdan söz etmek de mümkün değildir[142]. Çoğunda kadının Hristiyan erkeğin Müslüman olduğu Türk – Rus ailelerinde, Rus kadınlar yabancı dilden kaynaklanan iletişim sorununu kolayca aşarak, Türk kültürünü kısa bir sürede benimseyebilmektedirler. Ayrıca, evlilik yoluyla Türkiye'ye göç eden Rus kadınları, devletin herhangi bir yönlendirmesi olmadan kendi çabalarıyla sosyalleşen, toplumsal ilişkilere katılan, kendilerini yeni

[137] Saadettin Gömeç, **Türk Kültürünün Ana Hatları**, Ankara: Akçağ Yayınları, 2006, s. 8.
[138] **a.g.e.,** s. 7.
[139] Fatih Aman, ''Bronislaw Malinowski'nin Kültür Teorisi'', **T.C. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,** C. 21, S. 1 (2012), s. 136.
[140] Kazgan ve Ulçenko, **a.g.e,** s. xvii.
[141] Dmitriy Sergeyevich Lihachev, ''O nacionalnom haraktere russkih'', **Voprsoy Filosofii,** No. 4 (1990), s. 1.
[142] **a.g.e.,** s. 24.

topluma entegre ederek hayatlarını geliştiren farklı bir göçmen grubu olarak dikkat çekmektedirler.

Bununla beraber, araştırmalara göre insanlık tarihinde din, çok eskilerden beri bir fenomen olarak kendini göstermektedir[143]. İnsanlar doğaüstü güçlere, kutsal saydıkları türlü varlıklara tapmakta, tanrılara ve Tanrı'ya inanmaktadırlar. İnsanların inandıkları birçok din bulunmakla birlikte, dünya nüfusunun yarısından fazlasının mensup olduğu Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam dinleri öne çıkmaktadır[144].

2.1. Karma Evliliklerde Farklı Din Anlayışı: Hristiyanlık ve Müslümanlık

Her din gibi, Yahudi, Hristiyan ve İslam dinleri de kendilerini başka dinlere göre tanımlamaktadır. Bazı dinler ise kendi mensuplarının doğru yolda olduğunu ve yalnız onların kurtuluşa ereceğini iddia etmektedir[145]. Örneğin, Hristiyanlık'ta İsa Mesih'in mutlak bir kurtarıcı olduğu ve onun dışında bir kurtarıcının bulunmadığının altı çizilmektedir. Ayrıca, Hristiyan inancına göre, Hristiyanlıktan başka dinler eksik veya hatalıdır[146]. Hristiyan dini Katoliklik, Ortodoksluk ve Protestanlık olarak üç ana mezhebe ayrılmaktadır. Bu üç ana mezhepten biri olan ve ''doğru inanç'' anlamına gelen Ortodoksluk 9. yüzyıldan itibaren Rusya, Romanya, Bulgaristan ve Sırbistan gibi Slav halklarını kanatları altına almıştır. 1453'te Bizans İmparatorluğu'nun Osmanlı Türklerinin eline geçmesiyle Rusya, Hristiyan İmparatorluğu ünvanını almıştır. 1589 yılında Patriklik konumuna yükselen Rusya kendisini ''üçüncü Roma'' olarak görmüştür[147]. Öte yandan, komünizm dönemi Rusya'sında kiliseye karşı büyük bir düşmanlık duyulmuştur. Öyle ki, devrim öncesi ülkede 46 bin olan kilise sayısı 1930'larda birkaç yüze inmiştir[148]. Ancak, ne var ki siyasi açıdan yararlı görüldüğünde devlet kiliseye karşı tutumunu değiştirebilmektedir. II. Dünya Savaşı sırasında Stalin'in Rusları vatanseverlik görevine çağırmak için kilisenin işe yaradığını fark

[143] Ali Osman Kurt, **Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'da Din Değiştirme**, İstanbul: Bilimevi Basın Yayınları, 2004, s. 9.
[144] **a.g.e.**
[145] Kurt, **a.g.e.,** s. 13.
[146] **a.g.e.,** s. 14.
[147] Linda Woodhead, **Hıristiyanlık**, çev. Sevda Çalışkan, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006, s. 145.
[148] **a.g.e**., s. 146.

etmesi bunun en bariz örneklerindendir. 2002 yılı verilerine göre, Rusya'da 120 milyon Ortodoks, 600 bin Katolik, 1 milyondan fazla Ermeni Apostolik Kilisesi mensupları, 14 milyon Müslüman, 230 bin Yahudi ve 900 bin Budist yaşamaktadır[149]. Günümüz Rusya'sında çocukların vaftizleri, düğünler ve cenaze hizmetlerine yönelik dini törenler çok popüler hale gelmiştir. Nitekim Ortodoksluk tarihi çok eskiye dayanmakta olup, bu geleneklerin kökleri derindir. İnsanlar türbelere ve simgelere inanmakta, önem vermekte ve ziyaretleri için uzak mesafeler kat etmektedirler[150]. Öyle ki, çoğu Rus kadını Ortodoksluğa duydukları bağlılıkları nedeniyle Müslüman bireyler ile evlilik yapsalar dahi dinlerini değiştirmeyi düşünmemektedir.

Öte yandan, herhangi bir dine mensup bireylerin doğuştan sahip olduğu veya kendi tercihiyle kabul ettiği dinini değiştirmesinin birçok sebebi bulunmaktadır[151]. Farklı bir dine mensup toplum içinde yaşamak, inanılan dinden başka bir dinin daha üstün esaslara sahip olduğunu fark etmek, farklı dine mensup insanlar tarafından sosyal statü vaadi, saygı ve takdir görme isteği, başka bir dine mensup kimseyle evlenme veya salt maddi çıkar gibi motiflere bağlı olarak kişiler din değiştirmektedir[152]. Hristiyanlıkta dinden çıkma veya kişinin dinini değiştirmesi anlamında *'apostasia'*[153] kavramı kullanılırken, İslam'da bu durum '*irtitad'* ve '*ridde*'[154] kavramlarıyla ifade edilmektedir.

Konumuzla ilgili olarak, Hristiyanlıkta evlilik nedeniyle dinini değiştirenlere ilişkin hükümler aşağıdaki gibidir:

> *''İrtidat suçu beraberinde düzensizlik ve yasaya aykırılığı getirdiği için inananların mürtetlerle evlenmelerine izin verilemez. Evlendikten sonra eşlerden birisinin dinden dönmesi, eşlerin ayrılmaları için yasal sebeptir. Hristiyanlıkta inanç farklılığı sebebiyle*

[149]Sergey Filatov ve Roman Lunkin, **''Statistika Rossiskoy Religioznosti: Magiya Çifr i Neodnoznachnaya Realnost'',** Soçİs, (2005), s. 43.
[150]A.V. Pavlovskaya, ''Vliyaniye pravoslaviya na russkiy harakter'', Nacionalnyy mentalitety, t.y., (Çevrimiçi), http://national-mentalities.ru/diversity/russkij_nacionalnyj_harakter_i_mentalitet/pavlovskaya_a_v_vliyanie_pravoslaviya_na_russkij_harakter/, (Erişim tarihi: 25.03.2020).
[151] Kurt, **a.g.e.,** s. 16.
[152] **a.g.e.,** s. 17.
[153] Yunancada ''inancından dönme'' anlamına gelmektedir.
[154] Kurt**, a.g.e.,** s.27, ''İmanı küfürle değiştirmek'' anlamına gelmektedir.

getirilen evlenme yasağı evlilik kurumunu korumak içindir ve feshedici bir engel değildir. Hristiyanlıkta küçük yaşta olmak, yakın akrabalık, rahiplik mertebesine yükselmiş olmak gibi durumlar feshedici evlilik çeşitlerindendir''[155].

Ancak, tövbe ederek dinine dönmek isteyen Hristiyanlara ''Kilise affı'' da verilmektedir. Diğer yandan İslam'da, inandıktan sonra dinini değiştirerek kafirliğe sapanların tövbelerinin asla kabul edilmeyeceği ifade edilmektedir[156].

Daha öncede belirtmiş olduğumuz gibi, tarihte Selçuklu gibi Türk devletlerinin haneden üyelerinin gerektiğinde gayrimüslim kadınlarla evlilik yaptıkları bilinmektedir. Bu evlilikler çoğu zaman devletler arasındaki dostlukları geliştirmek, sınırları güvence altına almak, bölgedeki hakimiyeti pekiştirmek gibi siyasi amaçlar nedeniyle yapılmıştır[157]. Günümüzde ise Hristiyanlar ve Müslümanlar gibi farklı dini inanç sahipleri arasında yapılan evlilikler siyasi amaçlardan ziyade doğal bir ilişki olarak algılanmaya başlanmıştır[158]. Yahudilik ve Hristiyanlıktan farklı olarak, İslam'da Müslüman bir erkeğin gayrimüslim bir kadınla evlenmesinde bir sakınca yoktur[159]. Nitekim ehli – kitap bir kadının Müslüman bir erkekle yaptığı evlilik sonucu İslam'ı kabul etmesi ümit edilmiştir. Fakat aynı zamanda, gayrimüslim bir kadınla Müslüman erkek arasında yapılan evliliklerde dikkat edilmesi gereken bazı noktalar bulunmaktadır. Zira iki farklı dine sahip bireylerin kurmuş olduğu ailede çocukların eğitim şekli ve mahiyeti konusunda birtakım sorunlar yaşanabilmektedir. Bu bağlamda, Müslüman bir kişiyle evlenen ehli – kitap kadının dinini değiştirmesi evliliklerin devamı hususunda önemli belirleyicilerden biridir[160]. Evrensel bir din olan İslam'da, ehli – kitap kadınla yapılmış olan evlilik hoş görülmekle birlikte, gayrimüslim kadının doğacak olan çocukları kendi dinine göre eğitmeye çalışması durumunda o kadınla evlenilmesinin doğru olmayacağı da dile getirilmiştir[161].

---

[155] Kurt, **a.g.e.,** s. 142, Jacob – Iannitto-Hıdıroğlu, 364; Bride, 724'den.
[156] **a.g.e.,** s. 163.
[157] Çiftçioğlu, **a.g.m.,** s. 8.
[158] Ali Aslan Topçuoğlu, ''Yahudilik - Hristiyanlık ve İslam Hukuku'na Göre Nikah Akdine Etkisi Bakımından Din Farklılığı'' **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi,** C. 10, S. 2 (2010), s. 82.
[159] **a.g.m.**
[160] **a.g.m.**, s.100.
[161] **a.g.m.,** s. 101.

2.1.1. Türk – Rus Evliliklerde Hristiyanlık ve Müslümanlığın Etkileri

İnsanların doğuştan hazır buldukları şeylere yetiler, sonradan kendi iradesiyle çalışarak elde ettiği şeylere ise kazanımlar denmektedir[162]. Birincisinde herhangi bir tercih söz konusu değilken, ikincisinde tamamen insanın kendi seçimleri ve iradesi söz konusudur. Din ise insanın doğumuyla birlikte hazır bulduğu, ancak daha sonra kabul veya reddetme yönünde tercihini yapabileceği bir olgudur[163].

Her ne kadar toplumlarda Müslüman ve gayrimüslimler arasında yapılan evlilikler desteklenmese de modernleşme/küreselleşme ve uluslararası göçler karma evliliklerin olanağını arttırmaktadır. Türk – Rus evlilikler ise tıpkı Türk – Alman, Türk – Amerikan evlilikleri gibi hem dinler arası hem de kültürler arası karma evlilikler olarak nitelendirilmektedir. Türk – Alman evliliklerle ilgili yapılan çalışmada belirtilmiş olduğu gibi, karma evliliklerde bireylerin bazıları evlendikten sonra din değiştirmiş olup, bazıları ise evlilikten önce ‘’dini uyanış’’ olarak nitelendirilen sebeplerden ötürü dinini değiştirdiğini dile getirmiştir[164]. Bireylerin bazıları dinin gerekliliklerini tam anlamıyla yerine getirmeye çalışırken, bazıları nadiren yerine getirdiğini, bazıları ise hiç dini getirmediklerini belirtmiştir[165].

Öte yandan, Türk – Rus karma evlilikleri üzerine yapmış olduğumuz araştırma kapsamında, Müslüman bireyle evli olmalarına rağmen, Rus kadınların çoğunun dinini değiştirmediği tespit edilmiştir. İstanbul'un Beylikdüzü ve Tuzla ilçelerinde yaşamakta olan, Türk – Rus aile mensubu Rus kadınları dini farklılıklar ve din değiştirmeyle ilgili yöneltilen sorulara farklı yanıtlar vermişlerdir. Öyle ki, iki katılımcı[166] dinini değiştirerek Müslüman olduğunu bildirirken, diğerleri ailelerinde din değiştirme konusunun hiç açılmadığını dile getirmiştir. Örneğin, K_5 din değiştirme sorusuna şu şekilde cevap vermiştir:

> *''Din şu ana kadar hiçbir şekilde ilişkimizi etkilemedi. Modern dünyada yaşıyoruz ve gençler dine çok az önem veriyor. Yıllardır Rusya'da yaşamama rağmen muhtemelen*

[162] Kurt, **a.g.e.,** s. 15.
[163] **a.g.e.**
[164] Baycar, **a.g.m**., s. 193.
[165] **a.g.m**., s. 194.
[166] Tatyana ve Viktoriya, Kişisel Görüşme, 2019.

sadece birkaç kere kiliseyi ziyaret etmişimdir. Aynı şey kocam için de geçerli. Dört buçuk yıllık evliliğimiz boyunca eşim muhtemelen beş kere Müslüman bayramlarında camiye gitmiştir. Bu nedenle, bu konuda herhangi bir engel görmüyorum. Birlikte bizim Paskalya'mızı kutluyoruz ve eşim zevkle bizim kekleri yiyor. Bayramlarda ise eşimle beraber onun ailesinin bayram kahvaltılarına katılıyoruz. Sadece bizim için dini bayramların ikiye katlanmış olduğunu söyleyebilirim. Hem onların hem bizim bayramlarımızı kutluyoruz.''[167]

K₂, aile içinde din ile ilgili görüşlerin farklılık gösterdiğini belirtmiştir:

''Eşimin ailesinde misafirperverlikle karşılandım ama aynı zamanda benim görmediğim, bilmediğim daha sonra eşimin bana anlattığı sahne arkası bir tedirginlik söz konusuymuş. Ve evet bu tedirginlik benim onların dininden yani Müslüman olmadığım gerçeğiyle ilgiliydi. Eşimle bu konuda herhangi bir anlaşmazlık yaşadığımızı söyleyemem, kocam beni asla dinimi değiştirmeye zorlamadı. Benim ise din değiştirme konusu hiçbir zaman aklıma bile gelmedi ve dinimi değiştireceğim durumu göz önüne bile getiremiyorum. Bence, kişiyi din değiştirmeye ikna etmeye çalışmak veya zorlamak kesinlikle doğru değildir. Kocamın ailesine gelince, bence onların benim din değiştirebileceğim konusunda bir nevi de olsa umutları vardı. Bu durum hiçbir zaman dile getirilmese de bana Müslümanlıkla ilgili kitaplar hediye ediyor, Rusça Kur'an ve bazı alıntı kitapları alıyorlardı. Ve her görüşmemizde bu kitapları okuyup okumadığımı soruyorlardı. Ben bunu bir tür baskı olarak algılıyordum ve kocamla buna şaşırıyorduk. Ancak arkamda eşimin desteğini hissedince eşimin ailesinin bu imalarına tepki vermemeye başladım. Özetle, ben ve eşim arasında hiçbir zaman bu konuda sorun yaşanmadı.''[168]

K₄ ise eşiyle arasında din konusunun hiç açılmadığını vurgulamıştır:

''Doğal olarak, kocam ve ben farklı dinlere sahibiz, o Müslüman, ben Hristiyan'ım. Ancak, bu konuda herhangi bir anlaşmazlık ortaya çıkmadı ve çıkmıyor. Doğal olarak

[167] Anastasiya, Kişisel Görüşme, 2019.
[168] Yelena, Kişisel Görüşme, 2019.

ben de dinimi değiştirmeyi düşünmedim ve düşünmüyorum. Kocam da bu konuda kesinlikle ısrar etmiyor ve konuyla ilgili hiçbir zaman konuşmadık''.[169]

Bu ifadelerden yola çıkarak, karma evliliklerde kişilerin farklı dini mensubu eşlerine karşı daha toleranslı yaklaşmakta olduğunu söyleyebiliriz. Bireyler artık evleneceği kişiyi seçerken ebeveynlerden bağımsız olarak karar almaktadırlar ki, bu da ailelerin modernleştiğinin bir göstergesidir. Sekülerleşme, sanayileşme, kentleşme kavramlarının ortaya çıkmasıyla, insanlar heterojen topluluklarda yaşamaya alışmakta ve dine dayalı toplumsal sınırlamalara daha az önem vermektedirler[170].

2.2. Karma Evliliklerde İletişim ve Dil Bariyeri

Toplumların sosyal ve kültürel açıdan gelişimini ve devamlılığını sağlayan temel müessese olan ailenin sağlam olması büyük önem arz etmektedir[171]. Ailenin sürdürebilirliği açısından eşler arası iletişimin karşılıklı olması gerekmektedir[172]. Sosyolog Giddens'e göre, demokrasi ailede başlayarak topluma yansımaktadır ki, bu aile içi iletişimin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır[173].

Filozof ve kuramcı Watzlawick, insanların her halinin bir mesaj ifade etmesiyle iletişimsizliğin mümkün olmadığının altını çizmektedir[174]. İletişim ister konuşma ister yazılı şekilde isterse de jestler aracılığıyla olsa da kişiler arasında bir anlam ifade etmektedir. Ancak farklı etnik grup, farklı dini inançlar, farklı sosyal yapıdan gelen insanların aynı toplum içinde yaşamasına rağmen, bireylerin sembollere yükledikleri anlamlar farklılık göstermektedir. Dolayısıyla söz konusu kültürel farklılıklar ailelerde eşlerin birbirleriyle anlaşmalarını zorlaştırmaktadır[175]. Nitekim, aile içi sağlıklı iletişimin olması ailenin diğer toplum üyeleriyle de olumlu ilişkiler

[169] Anastasiya Astahova, Kişisel Görüşme, 2019.
[170] Gül Özateşler Ülkücan, ''Çapraz Evlilikler ve Gruplar Arası İlişkiler'', **Mediterranean Journal of Humanities,** V. 2 (2015), s. 290.
[171] **a.g.m.**, s. 81.
[172] Ayfer Tezel, ''Aile İçi İletişim'', **Uluslararası İnsan Bilimler Dergisi**, t.y., 2004, s. 3.
[173]Aylin Görgün-Baran, ''Türkiye'de Aile İçi İletişim Ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi'', **Türkiyat Araştırmaları**, t.y., s. 31.
[174] **a.g.m.,** s. 34'ten Gökçe, 1993, s. 28.
[175] **a.g.m.,** s. 35.

içinde olmasını sağlamaktadır. Aynı dili konuşan eşler arasında iletişimin sağlıksız ve yetersiz kaldığı bazı durumlar iki farklı dili konuşan eşler arasında kaçınılmazdır. Sosyal medya aracılığıyla veya tatil bölgelerinde tanışarak Türk - Rus karma aileleri kuran çiftler arasında dil bariyeri, onların aile içinde sağlıklı iletişim sağlamalarında temel engeli teşkil etmektedir. Zira karma evliliklerin en büyük sorunlarından biri iletişimdir[176]. Aile içinde doğru ve olumlu iletişim ve etkileşim sağlanamadığı durumlarda aileler dağılmaktadır. Bu yüzden de gerek eşler arası gerekse de ebeveynler ve çocuklar arasındaki iletişimin iyi olması çok önemlidir[177]. Araştırmaya katılanlardan biri ‘’Eşinizle iletişim sorunu yaşadınız mı?’’ sorusuna, *‘’Elbette... Dil bilgisi eksikliğinden dolayı anlaşmazlıklar ve yanlış anlaşılmalar ortaya çıkabiliyor’’*[178] şeklinde cevap vermiştir.

Diğer bir katılımcıysa dil bariyerinin aile içi iletişime engel olduğunu,

> *‘’Oldukça iyi bir İngilizceye sahip olmama rağmen, deneyimlerimizi ana dilimizde açıklamak daha kolay oluyor. Eşimin Rusça bilmiyor olması ve benim Türkçemin yetersiz olması bizim engelimiz’’*[179] sözleriyle açıklamıştır.

Fakat şunu da belirtmekte fayda var ki, çalışmamız süresince yapmış olduğumuz görüşmelerin sonucuna dayanarak, geleneksel ailede yetişmiş, kendi din ve kültürüne bağlı erkeklerle evli olan Rus kadınların aile içinde sağlıklı iletişim kurmakta zorlandıklarını söyleyebiliriz. Ne var ki, modern aile yapısından gelen Türk bir erkekle evli olan Ruslar eşleriyle daha iyi iletişim kurmakta ve daha iyi anlaşabilmektedirler. Aynı zamanda, çocukların da hem Türkçe hem Rusça dillerine hâkim olması onların ebeveynleriyle daha iyi iletişim sağlamalarına fırsat tanımaktadır.

[176] Meryem Ayan, ‘’Evlilik Yoluyla Irksal ve Dini Kesişmeler’’, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.11 (2012), s. 174.
[177] Tezel, **a.g.m.,** s. 3.
[178] Yevgeniya Matrynik, Kişisel Görüşme, 2019.
[179] Anastasiya, Kişisel Görüşme, 2019.

2.2.1. İletişimde Tercih Edilen Diller

Yukarıda da söylemiş olduğumuz gibi, gelişen teknolojilerin insanların hayatında ne denli büyük rol oynadığı, sayısı gitgide artan kültürlerarası evlilikler sonucu gözler önüne serilmektedir. Nitekim Türk vatandaşlarıyla evlenen yabancı uyruklu kadınların çoğu eşleriyle internet üzerinden tanıştıklarını ifade etmektedirler[180]. Çalışmamıza katılan çoğu kadın Türk eşleriyle tanıştıklarında hiç Türkçe bilmediklerini ve iletişim dili olarak İngilizce kullandıklarını dile getirmiştir. Örneğin, Fethiye'de yaşamakta olan Rus turizmci ve yazar İrina Çalış, kitabında yeni tanıştığı müstakbel eşiyle anlaşabilmek adına yeniden İngilizcesini geliştirmeye çalıştığını ve kısa bir sürede bunu nasıl başardığını anlatıyor:

> *''Ne hakkında konuştuğumuzu şimdi hatırlamıyorum bile. Benim o zamanki İngilizcem başlangıç seviyedeydi, çok uzun zaman önce unutulmuş okul müfredatı ve sonsuz Moskova trafiğinde dururken otomobilde tekrar edilen derslerden ibaretti.''*[181]

Yine katılımcılarımıza *''Aile içi iletişimde hangi dili/dilleri tercih ediyorsunuz?''* diye sorduğumuzda ise şu cevaplar alınmıştır:

> ***K₈**: ''İyi seviyede Türkçe bilmeme rağmen eşimle İngilizce konuşuyoruz. Bazı şeyleri ayrıntılı olarak açıklamam gerektiğinde hem ona hem bana İngilizce daha kolay. Bu nedenle evde Türkçe pratik yapmıyoruz. Ancak aynı zamanda çok iyi seviyede İngilizcemiz olmasına rağmen, aynı duyguları kendi dilimizde, örneğin daha küresel şeyleri açıklamak daha kolay. Fakat eşim Rusça bilmiyor bense yeterince Türkçe bilmiyorum. İşte bu da bizim iletişim sorunumuz diyebilirim, çünkü ana dilde kendini ifade etmek daha kolay. Buraya taşınmadan önce özel dersler alıyordum ve daha sonra Türkiye'de insanları dinlerken ezberliyordum kelimeleri. Türk akrabalarımızla sadece Türkçe konuşuyoruz, bu şekilde öğrendim. Çocuğumuz yok.''*[182]

[180] Çalış, **a.g.e.**, s. 4-5.
[181] Çalış, **a.g.e.,** s. 6.
[182] Anastasiya, Kişisel Görüşme, 2019.

***K₁₈**: ''Tanıştığımızda eşim Rusça ben ise Türkçe bilmiyordum, kendisi İngilizce de anlamıyordu. Google çeviri aracılığıyla iletişim kuruyorduk. Bu böyle 3-4 ay sürdü, 4 ayın sonunda ise bir gün beni aradı ve Rusça konuşmaya başladı. Meğerse o tüm bu zaman boyunca gizlice Rusça kursuna gidiyormuş. Ne dediği pek anlaşılmıyordu ama bir sene boyunca Rus dili dersleri aldı ve evlendiğimiz zaman gayet anlaşılır bir şekilde Rusça konuşuyordu. Daha sonra ben yazın buraya taşındım ve Eylül ayında Türkçe İsmek kurslarına katılmaya başladım ve 3 sene içinde B2 seviyesine ulaştım. Şimdi evde Türkçe konuşuyoruz. Ve bana daha fazla saygı duymaya başladıklarını hissediyorum. Bütün ailem sürekli beni övüyor ve bu da beni daha fazla Türkçe öğrenmeye teşvik ediyor. Kendime, Türkiye'de yaşıyorsan Türkçe konuşmalısın dedim ve Türkçe öğrenmeye başladım…''*[183]

Bununla birlikte, karma ailelerin çocuklarının eğitimi ve gelişimi diğerlerinden farklılık göstermektedir. Nitekim babanın Türk, annenin Rus olduğu, çoğu Türk – Rus ailesinin çocukları Türk okullarında eğitim görmekte olup, nadiren de olsa ebeveynler çocuklarını Türkiye'de bulunan Rus okullarına göndermektedir. Her iki durumda da Türk – Rus karma ailelerinin çocukları Türkçe, Rusça ve evrensel dil olan İngilizce eğitim almaktadırlar. Görüşmelere katılanların çoğunluğu, çocuklarının Türk okullarında okuduklarını ve ayrıyeten Rusça özel ders aldıklarını ifade etmişlerdir. *''Çocuğunuz hangi okula (Türk/Rus) gidiyor, hangi dilleri konuşuyor?''* sorusuna katılımcılar aşağıdaki şekilde yanıt vermiştir:

***K₁**: ''Büyük oğlum şu an Türk anaokuluna gidiyor, gelecek yıl da Türk okuluna gidecek. Rusça ve Türkçe konuşuyor. Özel Rusça dersleri alıyor. Sanırım kızım da bu programda devam edecek. Henüz konuşmuyor, ama Türkçe ve Rusça anlıyor.''*[184]

Aynı soruya diğer katılımcıların yanıtı da farklı olmamıştır:

***K₃**: ''Oğlum özel Türk okuluna gidiyor. Rusça ve Türkçe dilleri konuşuyor.''*[185]

[183] Svetlana, Kişisel Görüşme, 2019.
[184] Olga, Kişisel Görüşme, 2019.
[185] Yelena, Kişisel Görüşme, 2019.

***K₄**: ''Şu anda çocuklar okul öncesi hazırlık sınıfına gidiyorlar, Türk okula. Bunun yanı sıra, mutlaka Rusça da çalışıyoruz. Örneğin, Rusça konuşan öğretmenden çizim dersleri alıyoruz. Rusça ve Türkçe olmak üzere iki dili konuşuyorlar.''*[186]

Örneklerden de anlaşıldığı üzere, homojen kültür etkisi sonucu bütün dünyada yaygın olan İngilizce çoğu karma ailelerde de eşler arasında iletişim için tercih edilen ilk dil olarak karşımıza çıkmaktadır. Rus kadının azmi ve becerisi onlara Türkçeyi de çok kısa zamanda öğrenme ve kendini ifade edebilme olanağı tanımaktadır. Ayrıca, iki farklı dile ve kültüre doğan çocukların, Türk ve Rus dilinin yanı sıra İngilizce dil bilgisine sahip olmaları onların küresel dünyada daha kolay iletişim kurmalarını sağlamaktadır.

2.3. Karma Evliliklerde Kültür Çatışması

20. yüzyılın ortalarından itibaren kitlesel iletişim araçlarında başlayan hızlı gelişmeler, bireylerin, toplumların ve kültürlerin arasındaki ilişkiyi yoğunlaştırmış ve en üst seviyelere taşımıştır. Söz konusu bu durum ''kapalı toplumların'' açık toplumlara dönüşmesini sağlamıştır[187]. Zira, kültürler arasındaki etkileşim bir kültürün diğer kültür üzerinde baskınlık oluşturmaya çalışmadığı sürece, kültürel zenginliğe olumlu katkıda bulunmaktadır[188].

Diğer yandan, çatışma, iki veya daha fazla birey ya da gruplar arasında çeşitli sebeplerden ötürü doğan anlaşmazlıklar, uyumsuzluklar veya zıtlaşmalar olarak açıklanabilir[189]. Kültürel farklılıklardan kaynaklanan çatışma ise, birbiriyle uyuşmayan ilgi ve bakış açıları, farklı geçmişi ve amaçları olan birbirine bağlı iki grup arasındaki şiddetli görüş ayrılığı olarak tanımlanmaktadır[190]. Ayrıca kültürel çatışma, kültürel çelişkilere, farklı kültürlerin özelliklerinin reddedilmesine, bir kültürün bir başkası tarafından bastırılmasına veya kültürel değerlerin genişletilmesine dayanan

[186] Anastasiya Astahova, Kişisel Görüşme, 2019.
[187] Adnan Mahiroğulları, **''Küreselleşmenin Kültürel Değerler Üzerine Etkisi''**, y.y., t.y., s. 1279.
[188] **a.g.m.**
[189] Tuncer Asunakutlu ve Barış Safran, ''Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Çatışmalara Yönelik Bir Araştırma (Marmara Turizm Sektörü Örneği)'', **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 6, S. 1 (2004), s.28' den Hatch,1997:301, Özbakır, 1992:7.
[190] **a.g.m.,** s. 36'dan Ting -Toomeyvd., 2000:47.

özel bir kültürlerarası etkileşim biçimidir[191]. Türk – Rus karma evlilikleri gibi kültürlerarası evliliklerde, bu tür çatışmaların önlenebilmesi için eşlerin birbiriyle uyumlu iletişim kurabilmesi, evliliğin önemli süreçlerinde fazla anlaşmazlıkların olmaması, olası anlaşmazlıkların her iki tarafı hoşnut edecek şekilde çözümlenebilmesi bu evliliklerin sürdürebilirliği açısından önemlidir[192]. Kültürlerarası karma evliliklerde, eşlerin kültürel farklılıkları aşarak ‘’biz oluşturma’’, farklı yönlerini pozitif bir şekle dönüştürme, birbirinin farklılıklarını göz önünde bulundurarak esnek davranmaya çalışma, ‘’diğer kişilerle etkileşime girerken oluşabilecek güvensizliklerden dolayı birbirlerine destek olma’’ gibi yolların önemi vurgulanmaktadır[193].

Karma/çapraz evliliklerin çoğalmasıyla psikolog J.W. Berry'nin kültürleşme teorisi öne çıkmaktadır. Karma evlilik yaparak bir ülkeden başka bir ülkeye göç eden kişilerin yeni topluma ve insanlara uyum sağlamaları gerekmektedir. İnsanlar beraber yaşamayı ve yeni topluma uyum sağlamayı öğrenirken ‘’kültürleşme’’ süreci gerçekleşmektedir. Berry, kültürleşme teorisinde, etkileşen grupların ve temsilcilerinin kültürlerini korudukları, fakat aynı zamanda uluslararası/ etnik gruplar arası evliliği yapanların kendi aralarında yakın temas kurduklarından, entegrasyonu kültürleşme stratejilerinden biri olarak görmektedir.

Bununla birlikte, küreselleşme olgusuyla kimlik sorunu haline gelen kültürel unsurlar iki farklı yaklaşım ortaya çıkarmıştır. Birincisi, evrensellik ilkesini öne çıkaran kültürel homojenlik veya popüler kültür, ikincisi ise farklılıkları koruyan çok kültürlülüktür[194]. Küreselleşmeye olumlu bakanlar, giyimden beslenme ve yaşam tarzı, diziler, bilgisayar programları, teknolojik alet ve yeniliklere kadar dünya genelinde tek tip bir kültürü benimsemişlerdir. Bu durum, serbest piyasa ekonomisi ve demokrasi tarzının şekillendirdiği, her şeyi birbirine karıştıran homojen bir kültür yaratmıştır[195]. Homojen kültür insanların değerlerini korumasını zorlaştırmakla

[191] L.M. Bajanova, ‘’Osobennosti Kulturnogo Konflikta v Usloviyah Globalizacii’’, **Filosofskiye Nauki,** UDK 130.2, t.y., s. 237.
[192] Emine Deniz, ‘’Kültürlerarası Evlilik Yapanlarda Evlilik Yaşamı ve Çift Uyumunun İncelenmesi’’, (Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Lefkoşa, 2019, s. 23.
[193] **a.g.m.,** s. 29'dan Seshadri ve Martin 2013, akt: Ülkücan 2015.
[194] A. Müslim Akdemir, **‘’Küreselleşme ve Kültürel Kimlik Sorunu’’**, y.y., t.y., s. 45.
[195] **a.g.m.**

kalmayıp, aynı zamanda bireylerin birbirlerine benzeme isteğini arttırmaktadır. Küreselleşmeyle oluşan asimilasyona karşı bir tepki olarak, özellikle Batı dışı toplumların kültürel yaratıcılığını ön plana çıkarma arzusu olan çok kültürlülük yaklaşımı uygulanmaya başlanmıştır[196]. Çok kültürlülük, farklı kültürlerden gelen toplumsal grupların barışçı bir şekilde yaşamlarını bir arada sürdürebilecekleri bir ortamdır. Çok kültürlülük, farklı kültürlerin tanınmasını, hoşgörüyle karşılanmasını ve saygı gösterilmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede, kültürler arasındaki karşılıklı etkileşim çeşitli toplumların insanlarının birbirlerini daha iyi tanımalarına ve anlamalarına yardımcı olmaktadır.

2.3.1. Rusların Türk Kültürüne Bakışı

Yapmış olduğumuz görüşmelerde *''Türk kültürüne bakışınız nedir? Rus kültüründen farklı olarak Türk kültürün en çok ilginizi çeken gelenek ve görenekleri nelerdir?''* sorusuna katılımcılardan farklı cevaplar alınmıştır:

***K₂**: ''Türk kültürüne ilgi duyuyorum, hoşlandığım ve kabul etmekte zorlandığım anlar var. Ama genel olarak, Türk kültürüne farklı bir kültür olarak yaklaşıyorum. Önemli olan çevrendeki insanlar ve insanın kişiliği. Bu sadece kültürün etkisi değil ki bu benim için en önemlisi. Tabi ki de Türk kültürü çok derin, ilginç ve eski. Aynı Rus kültürü gibi, bu yüzden de saygıyla ve merakla yaklaşıyorum. Dürüstçe söylemek gerekirse, bu soruyu hemen cevaplamak çok zor, ama düğünlerle ilgili konuşursak, burada düğünlerin yeni evli çiftlere yardım amaçlı düzenleniş şekli benim çok hoşuma gidiyor. Para ve altın hediye etmeleri çok faydalı. Tıpkı düğünden önce yeni evlilere ev yapma geleneği gibi, bu genç bir aile için büyük bir yardım. Bu düğünler yeni evlilerin %90'nun para kaybettiği Rus düğünlerinden çok farklı. Tamamen akrabaları eğlendirmek için genç ailenin bütçesinden para kaybı olarak görüyorum bunu. Özetle, şimdi bu bana çok tuhaf geliyor''.* [197]

***K₅**: ''Kültürü gerçekten çok seviyorum. En çok da karşılama ve uğurlama gelenekleri hoşuma gidiyor. Büyüklere karşı davranışları. Düğünleri, bayramları kutlama gelenekleri. İnsanların*

[196] **a.g.m.,** s. 46.
[197] Yelena, Kişisel Görüşme, 2019.

kendi ülkeleri için endişelenmeleri, ülkelerini nasıl sevdikleri. Sivas'ta yaşamıştım, şimdi ise İstanbul'da. Tabi ki de farklılıklar var.''[198]

K₆: *''Türk kültürüne olumlu yaklaşıyorum, çocuklara küçüklükten büyüklere saygıyı aşılamalarını seviyorum. ''Aile kurumu'' anlayışı çok geniş. Ama aynı zamanda bir eksik görüyorum (belki de bu sadece benim görüşüm) Türklerin yeniliklere kapalı olmaları, yemekler, görüşler ve diğer ulusların görüşlerini kabul etmemeleri.''*[199]

K₇: *''Onların birlik-beraberlik anlayışını seviyorum. Türk aileleri büyük ve hepsi birbirini hatırlıyor, hepsi birbirini tebrik ediyor, birbirine yardım ediyor vs. Bana göre Rusya'da genelde yakın akrabalar hep kavga ediyorlar: miras, iş vd. Rusya'da sadece çok yakın akrabalar iletişim kurar, uzaktakilerin hiçbir şeyden haberleri bile olmaz. Her zaman değil, ama yine de öyle.''*[200]

K₉: *''Kültürlerimiz benzer… Genel olarak, temeli bir. Ancak, farklılıklar ülkenin yaşamının iç temellerine özel bir lezzet katıyor.''*[201]

K₁₃: '' *Türk kültürüne karşı olumlu ve saygılı bir tutum içindeyim. Türk kültürünü çok samimi ve açık buluyorum. Çok fazla gelenek bilmiyorum. Ama aile kavramında büyük fark gördüğümü söyleyebilirim. Türkiye'de aile kelimesine gerçekten değer veriyorlar. Bu günlük yaşamda daha da iyi görülüyor. Aileleriyle vakit geçirmeyi çok seviyorlar. Ayrıca Türk halkının çoğu duygusal. Bir yandan bu iyi ama bir yandan da korkutucu ve onların hayatını zorlaştırıyor. Karma evliliklerin önemli sorunu ise ailelerin Rus kızlarını evde oturtmaya çalışması ve onları gün yüzüne çıkarmaması, belki birileri onlara yanlış bakar düşüncesiyle. Kültürlerimizin ve yaşam tarzlarımızın farklılığı açıktır, ancak asıl mesele ailelerimizin hayatını anlamaya ve onlara entegre olmaya çalışmaktır.''*[202]

[198] Tatyana, Kişisel Görüşme, 2019.
[199] Viktoriya, Kişisel Görüşme, 2019.
[200] Anastasiya Şimyak, Kişisel Görüşme, 2019.
[201] Yevgeniya, Kişisel Görüşme, 2019.
[202] Ludmila, Kişisel Görüşme, 2019.

K₁₇: *''Türk kültürüne saygı duyuyorum. Büyüklere saygı, içki içilmemesi, çocuklara karşı gösterilen ilgi ve sevgi hoşuma gidiyor. Geleneklerden ise: pazar günleri eşimin akrabalarında düzenlenen büyük kahvaltıları seviyorum.''*[203]

K₁₈: *''Biliyor musunuz, buraya taşınmadan önce Türk kültürüyle ilgili hiçbir şey bilmiyordum. Tatil beldelerinin genelde başka bir Türkiye olduğu açıktır. Bu yüzden ben ilk burada kültürle tanıştım. Ve tabi ki beğendim diyebilirim, etrafımdaki bütün bu renklilik benim çok hoşuma gidiyor. Sadece bazen çok acayip olabiliyorlar. Ben onlara o kadar açık değilim. Sizin de dediğiniz gibi, Kurban Bayramı hem şaşırtıyor hem de üzüyor. Bizim düğünümüz çok sessiz geçti ve hiç bilezik veya altın yoktu. Ne hediye ettilerse ettiler. Asıl beni şaşırtan ise, ne zaman misafir gelse hep kabul ettikleri. Çünkü Rusya'da bu böyle değil, yakın akrabalarınıza bile gelmeden önce saati konusunda anlaşmanız gerekiyor. Ve her zamanda kabul etmeyebilirler, reddedebilirler de bugün olmaz diye. Burada ise, evin yakınından geçiyorsanız dahi, siz camdan görüp içeri davet ederek çay ikram ediyorlar. Ben bunu çok seviyorum. Ben böyle değilim, haber vermeden gelen misafirleri sevmem. Fakat misafirliğe gitmeyi seviyorum. Bu yüzden de çok hoşuma gidiyor. Rusya'nın kuzeyinden olduğum için soğuk bir insandım, buraya gelince yumuşamaya başladım.''*[204]

Bununla birlikte, Altun ve Dinç tarafından yapılan araştırmada Türk bireylerle evli iki Rus kadını Türk ve Rus kültürü arasında gelenekler ve aile yapısı hariç pek fazla farkın olmadığını belirterek, her iki kültürde de büyüklere saygı, misafirperverlik ve aileye bağlılık konusunda büyük benzerlikler olduğunu dile getirmişlerdir[205]. Nitekim, Türk – Rus kültürel etkileşimi çok eskilere dayanmakta olup, Osmanlı İmparatorluğu ve Çarlık Rusya'sı toplumları arasındaki ilk kültürel ilişkiler başta tüccarlar olmak üzere, esirler, seyyahlar ve hacılar vasıtasıyla gerçekleşmiştir[206]. 31 Ağustos 1492'de Rus Çarı III. İvan'ın II. Beyazıt'a gönderdiği mektup Rus tüccarlarının Osmanlı topraklarında gördüğü muamele ile ilgiliydi. Ayrıca, 1600'li yıllarda Rusya'ya Tatar akınlarının süreklilik kazanmasıyla, binlerce esir Kefe yoluyla Osmanlı'ya sevk edilmiştir[207]. Çoğu Slav olan bu esirler sevap olarak azat edilmiş ve

[203] Marina E., Kişisel Görüşme, 2019.
[204] Svetlana, Kişisel Görüşme, 2019.
[205] Nurullah Altun ve Aybike Dinç, ''Yabancı Gelinlerin Türk Ailesi İçindeki Yerine Sosyolojik Bir Bakış'', y.y., t.y., s. 16.
[206] Başaran, **a.g.m.,** s. 107.
[207] **a.g.m.**

bu durum Türk ve Slav halklarının birbirine karışmasına yol açmıştır[208]. Aynı zamanda, tarihçi İlber Ortaylı'nın belirttiği gibi, her iki devletin kültürel yapısı ve batılılaşma programı birbirine çok benzemektedir ki, bu Türk – Rus karma ailelerin devamlılığı açısından büyük önem arz etmektedir[209]. Bu bağlamda, yukarıda da belirttiğimiz gibi, evlilik sonrası Türkiye'ye taşınan Rus kadınların hem yeni toplumla etkileşimde bulunarak, Türk kültürüne uyum sağladığı hem de kendi kültürel özelliklerini kaybetmeyerek geleneklerini sürdürdükleri kültürel bütünleşme söz konusudur.

2.4. Türk ve Rus Toplumları: Benzerlikler ve Farklılıklar

Beş bin yıllık geçmişe ve son derece köklü bir kültüre sahip olan Türkler, dünyanın en eski milletlerinden biridir[210]. İki yüzden fazla devlet kurarak, üç kıta üzerinde geniş bir coğrafyada hüküm süren Türkler, pek çok toplumlar ile din, dil ve kültürel ilişkiler içine girmiştir. Bu durum Türk toplumunu değiştirmemiş, aksine Türk kültürünü zenginleştirmiştir[211]. Bazı araştırmacılara göre, Türk toplumunun aile biçimi diğer dünya toplumlarıyla karşılaştırıldığında pek çok farklılıklar bulunmaktadır. Eski Yunan ve Slav toplumlarından farklı olarak, Türk ailelerinde baba ailenin tek hâkimi ve diğer aile üyeleri de onun kölesi değildir[212]. Nitekim, Türk tarihinde kuvvetli ata-erkil aile yapısının yanı sıra Çin kaynaklarındaki ana-erkil izlerle de karşılaşmak mümkündür[213]. Ayrıca, bazı zaruri durumlar hariç, genelde Türklerde tek evlilik geçerli olmuştur[214]. Türk toplumlarının tarihteki harplerini düşünecek olursak, babadan sonra evin direği kadın olmuştur. Zira, harp için evden uzaklaşan babanın yerine evin bütün yükü ve geçimi kadının omuzlarına binmektedir[215].

---

[208] **a.g.m.**
[209] İlber Ortaylı, **Osmanlı'da Milletler ve Diplomasi (Seçme Eserler III),** 11.b., İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2009, s. 156.
[210] Yazıcıoğlu, **a.g.e.,** s. 13.
[211] **a.g.e.**
[212] Gömeç, **a.g.e.**, s. 25.
[213] **a.g.e.**
[214] **a.g.e.**
[215] **a.g.e.**

Diğer yandan, bazı araştırmacılara göre, Türk aile yapısında gelenekselden moderne doğru bir dönüşüm söz konusudur[216]. İslami dönemden Osmanlı dönemine ve hatta günümüze kadar Türk aile yapısı küçük veya çekirdek aile olarak nitelendirilmektedir[217]. Ancak, bazı kaynaklar bunun tam aksini iddia etmekte olup, Osmanlı toplumu aile yapısını geniş, geleneksel ve ataerkil olarak tanımlamaktadır[218]. Ne var ki, modernleşme süreciyle dünya genelinde aile yapısındaki birtakım değişikliklerden söz etmek mümkündür. Sezal'a göre, Türkiye'deki çekirdek aile yapısı ile Batı'daki çekirdek aile yapısı kıyaslandığında bariz farkların olduğu görülmektedir[219]. Batı'daki izole aile yapısından farklı olarak Türk çekirdek ailesi bağlantılı[220] çekirdek aile modelindedir. Türk aile yapısını araştıran bilim adamları ise Türk toplumsal yaşamı, gelenek ve görenekleri, tarihi ve kültürü, akrabalık müessesi ve çocuk-ebeveyn ilişkileri üzerinde özellikle durmuşlardır[221]. Nitekim, Türk toplumsal yaşamında görülen disiplin, aileye bağlılık, onur ve şeref, büyüklere saygı, karşılıklı sorumluluk, yardımlaşma, komşuluk ilişkileri ve konukseverlik gibi yüzyıllara dayanan geleneksel birikimlerin kuşaktan kuşağa aktarılması aile kurumunun muhafazasında önemli rol oynamaktadır[222].

Antropolog Delaney'in Türk ailesine yönelik yaptığı çalışmada, erkek ''tohum'', kadını ise ''toprak'' olarak nitelendirilmiştir[223]. İslam öncesi dönemde Türk aile yapısında kadın, evin dayanağı ve sahibi olarak evde kalması gerekirken, İslam diniyle birlikte, toplumsal yaşamın birçok alanında kadın ile erkek neredeyse eşit haklara sahip olmuşlardır[224]. Osmanlı dönemi aile hayatı İslam değerleriyle yoğrulmuş olup, ayrı bir öneme sahiptir ki, Osmanlı ailesinde kadın hakları ve üstlendiği sorumlulukları genel olarak İslam fıkhına göre belirlenmiştir[225]. Tarihi Kadı Sicilleri

---

[216] Ejder Ulutaş ve Ahmet Özpınar, ''Toplumumuzun Aile Yapısı'', **Sistematik Aile Sosyolojisi**, ed. Mustafa Aydın, Konya: Çizgi Kitabevi, 2013, s. 395.
[217] Gömeç, **a.g.e.,** s. 26.
[218] Ayşenur Bilge Zafer, ''Cumhuriyet ile Birlikte Değişen Türk Aile Yapısı ve Kadının Durumu'', **U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,** Y. 14, S. 24 (2013), s. 123.
[219] Ulutaş ve Özpınar, **a.g.e.,** s. 394.
[220] Bağlantılı aile, endüstrileşme aşamasındaki devletlerde geniş aileden modern çekirdek aileye geçiş aşamasında olan aile tipidir.
[221] Süleymanov, **a.g.m,** s. 198.
[222] **a.g.m.**
[223] **a.g.e.,** s. 227.
[224] **a.g.e.,** s. 228.
[225] **a.g.e.,** s. 231.

kaynakları incelendiğinde, Osmanlı kadınlarının sosyo-ekonomik hayatın içinde oldukları görülmektedir. Örneğin kaynaklarda, 1600'li yıllarda Bursa'da bulunan ipek imalat tezgahlarının yarısından fazlasının kadınlara ait olduğu ve yine kadınlar tarafından satıldığından söz edilmektedir[226].

Dahası, Kurtuluş Savaşı sırasında Türk kadınlarının göstermiş olduğu özveri ve emeği onların her işi yapabileceğini ortaya koymuştur. Türk kadını savaş sırasında yardım dernekleri kurarak cephe gerisinde çalışmış ve savaşa aktif bir şekilde katılmıştır[227]. Bütün bunları gören Türk halkı, Büyük Millet Meclisi'nde kadın haklarını savunmaya başlamıştır. 1926 yılında yürürlüğe giren Medeni Kanun ile Türk kadınına erkeklerle eşit haklar tanınmıştır[228]. Kadınlar, yalnızca erkeklerle eşit haklara sahip olmakla kalmamış, aynı zamanda, kılık kıyafet düzenlemesi, medeni ve siyasi hakların tanınması ve kadın haklarının uluslararası boyuta taşınması gibi haklar da elde etmişlerdir[229]. Bununla birlikte, yukarıda da söylemiş olduğumuz gibi, modernleşme süreci milletlerin toplumsal yaşamında çeşitli değişimlere ve gelişmelere yol açmıştır. Küresel boyuttaki değişim süreçleri çağdaş Türk toplumunu da derinden etkilemiştir. Öyle ki, modern yaşam koşulları aile yapısını zayıflatarak, nikahsız doğumlar gibi faktörlerle karşımıza çıkmaktadır[230]. Evlilik sayısının azalması ve boşanma sayısının artması nikah dışı doğumları tetikleyen sebeplerdir. Rusya, Kırgızistan, Kazakistan, Azerbaycan, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kanada ve Avustralya gibi ülkeler nikah dışı doğum oranlarında aynı sırada yer almaktadırlar[231]. Türk toplumunda bu durum henüz tam belirgin olmasa da nikah dışı yaşam sosyal bir gerçeğe dönüşmüş durumdadır. Dahası, Türk toplumunun aile yapısının değişim sürecinden geçtiğini gösteren en önemli hususlardan biri de kültürlerarası karma evliliklerin sayısındaki artıştır. Zira, genç ve yaşlı kuşaklar arasında oluşan fikir ayrılıkları Türk aile yaşamını gençlerin benimsediği bireysel yaşam tarzına doğru itmektedir. Aile büyüklerinin aile yaşamına verdiği değerlere karşı gençler daha esnek

[226] **a.g.e.,** s. 230.
[227] Zafer, **a.g.m.,** s. 125.
[228] **a.g.m.,** s. 128.
[229] İhsan Şerif Kaymaz, ''Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye'de Kadının Toplumsal Konumu'', **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,** S. 46 (2010), s. 346-349.
[230] Süleymanov, **a.g.m.,** s. 202.
[231] **a.g.m.**

davranmaktadırlar ki, günümüzde bu uluslararası, etnikler arası ve kültürlerarası karma evlilikler olarak gözlemlenmektedir.

Öte yandan, toplumların tarihsel gelişimi sürecinde aile, küresel boyutta, dünyanın çeşitli halkları arasında ataerkil – otoriter bir karaktere sahipti. Buna bağlı olarak da bu tür geleneksel aile karakteristiği çeşitli milletlerin karakteristik özellikleri olarak nitelendirilmekteydi. Bu özellikler arasında, baba, ağabey, koca ve aile reisi olarak baskın erkek rolü, çocukların ve kadınların ekonomik olarak kocasına bağımlılığı, kadınlara uygulanan çifte standart, cinselliğin kadınların üreme işlevlerine tabi kılınması, boşanmanın toplum bilincine aykırı olması, aile-evlilik ilişkilerinin başarısızlık biçimleri gibi faktörler yer almaktadır[232]. İstikrarlı bir şekilde gelişmekte olan toplumda aile, içerden yavaş yavaş değişmekte ve dönüşmektedir. Rusya'da ailenin niteliksel değişimi çalkantılı dönemler ve sosyal olaylar ile ilişkilendirilmektedir. Öyle ki, 1917 Devrimi, SSCB'nin çöküşü ve serbest piyasa ekonomisine geçişle bağlantılı olarak Sovyetler sonrası meydana gelen reformlar aile yapısının değişmesine yol açmıştır[233]. Nitekim, Sovyet ailesi; manevi ve ideolojik açıdan yeni Sovyet devlet sistemi ve ''Sovyet adamı'' oluşumunda Sovyet toplumun en önemli sosyal kurumu olarak algılanmış ve desteklenmiştir. Genel olarak, Sovyet ailesi anaerkil bir aile olarak, genç nesillerin eğitimi ve yetiştirme sorumluluklarını devlet ile paylaşmıştır. Sovyet ailesinde, anne, ana karakteri temsil ederken, sembolik anlamda devlet, çocuklara yardım konusunda anneye destek veren ''baba'' figürünü temsil etmiştir[234]. Ancak, ''Perestroyka'' dönemi ve sonrasından gelen Sovyetlerin çöküşü Rus ailesini tamamen ''yetim'' bırakmıştır[235]. Bu şekilde babalık kurumunun olmayışı Rusya'daki aile ilişkilerinin düşük verimliliğinin bir nedenidir ve aynı zamanda bir anne olarak kurulan Rus ailesinin tarihine kadar uzanmaktadır. Bugün ise, Rus aile yapısı yeni tip nükleer aile[236] modelindedir. Ülke genelinde çekirdek nükleer

[232]Anna Vereshagina Vladimirovna, ''Transformaciya Instituta Semyi i Demograficheskiye Processy v Rossiyskom Obshetsve'', (Yuzjnyy Federalnyy Universitet Kafedra Sociologii, **Politologii i Prava İPPK v FGOU BPO**, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Rostov-na-Donu, 2009, s. 26.
[233] **a.g.e**.
[234] **a.g.e.,** s. 28.
[235] **a.g.e.**
[236] Nükleer aile – evli olmayan oğul ve kıza sahip veya çocuksuz evli bir çiftten oluşan veya çocuklu bekar anne / babadan oluşan aile tipi.

aile sayısı %80'e ulaşmıştır[237]. Çok kuşaklı geniş aile yapısından farklı olarak, nükleer aile yapısı daha basit, daha demokratik, hareketli, eski kuşakların etkisinden arınmış ve bu nedenle modern yaşam koşullarına daha adapte olmuş durumdadır. Ayrıca, Rus toplumunun aile nüfus yapısında ''tek ebeveynli aile'' modeli artmakta olup, ailelerde çocuk yetiştirme konusunda erkek katılımının belirgin bir şekilde azalması aile ilişkilerinin geleneksel yapısının ihlal edilmesine yol açmaktadır. Öyle ki, 2010 yılı Rusya Nüfus Sayımı verilerine göre, Rus aile yapısının %30'nu tek ebeveynli aileler, %33'ni ise anne aileleri oluşturmaktadır[238].

Bununla beraber, günümüz modern dünyasında cinsiyet eşitliği toplumların ekonomi, bilim, politika, kültür ve sosyal yaşamındaki en önemli konulardan biridir. Rusya'da kadınlar ve erkekler için eşit haklar ve eşit fırsatlar ilkesi Rusya Federasyonu Anayasası'nın 19. Maddesi'nin 3. paragrafında yer almaktadır: ''Erkekler ve kadınlar, eşit hak ve özgürlüklere ve bunların uygulanması için eşit fırsatlara sahiptir''[239]. Bu hüküm cinsiyet ayrımcılığının yapılmamasını sağlayan yasal normlara dayanmaktadır[240].

Özetle, Türk ve Rus toplumlarının tarihi geçmişine baktığımızda, farklı din, dil, kültür ve etnik unsura sahip olması ile birlikte farklı kültürden gelen insanlara geniş bir hoşgörüyle yaklaşması gibi önemli benzerlikleri bulunmaktadır. Fakat aynı zamanda, Türk ile Rus toplumu arasında aile yapısındaki farklılıklar dikkat çekmektedir. Her ne kadar modern dünyada iki aile yapısı da ''çekirdek aile'' olarak tanımlansa da, Türk ''çekirdek aile''si bağlantılı çekirdek aile iken, Rus nükleer ailelerde ''tek ebeveynli aile'' modeli artış göstermektedir.

---

[237] T.S. Goncharova, ''Rossiyskaya Smeya: Istoriya i Sovremennost'', **Vestnik TGTU**, Tom 19, 1, (2013), s. 229.
[238] Olga B. Kabaikina ve Olga A. Sushchenko, **''Transformaciya Roli Jneshiny v Sovremennom Obshestve: V Semye i Na Rabote'',** Vestnik MU, Seriya 18, Sociologiya i Psihologiya, No. 3 (2017), s. 144-145.
[239] Federalnaya Slujba Gosudarstvennoy Statistiki**, ''Jenshiny i mujchiny Rossii''**, Moskova, 2018, s. 17.
[240] **a.g.e.,** s.18.

2.3. Akraba ve Komşuluk İlişkilerinin Karma Evliliklere Etkisi

Akraba ve komşuluk ilişkileri toplumsal yaşamın önemli kurumlarından/fonksiyonlarındandır. İnsanlar hayatlarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek için şu veya bu şekilde diğer insanlarla bir arada yaşamaya ve onlarla iletişim kurmaya mecburdur[241]. Araştırmacı sosyolog Özbay'a göre, akrabalık, aralarında soy bağı bulunan kişiler arasında oluşmaktadır[242]. Akrabalık, çoğu toplumda karmaşık, hiyerarşik ve dinamik bir sistem olarak nitelendirilmektedir[243]. Komşuluk ise ''kon-mak'' kökünden türeyen komşu ev, iş yeri, köy, şehir ve ülke bakımından yakın olanların birbirlerine göre aldıkları konum olarak tanımlanmaktadır[244]. Komşuluğun her toplumda olduğu gibi, Türk toplum hayatında yeri ve önemi büyüktür. Zira komşular birinci derece aile üyelerinden sonra aileye en yakın sosyal çevreyi oluşturan kurumdur[245]. Bu yüzdendir ki, Türk toplumunda komşuluktan ''ev alma, komşu al'' şeklinde söz edilmektedir. Akrabalık ve komşuluk ilişkilerinde kadınlar ön planda olsa da söz konusu ilişkilerinin kuruluşunda erkekler de dolaylı bir biçimde etkindirler[246]. Günbegün gelişen ve değişen dünyamızda, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin göçler, küreselleşme, kentleşme gibi faktörlerin etkisiyle zayıflamış olmasına rağmen, Türk toplumunda gerek akrabalık ilişkileri gerekse de komşuluk ilişkileri hala önemini korumaktadır.

Diğer yandan, Özbay'a göre, Türk toplumunda akrabalar[247] arası ilişkilerin önemi büyüktür, nitekim çocukların eş ve ev seçimlerinde akrabaların etkisi küçümsenemez[248]. Ailelerin akraba ve komşularla iyi ilişkiler içinde bulunması ailenin huzuru ve devamlılığı açısından mühimdir. Aile kurmanın başlangıcının evlilikten geçtiğini düşünecek olursak, evlenmeye karar veren kişilerin karar alma süreçlerini belirleyen birçok faktör bulunmakla beraber, çeşitli engeller ile karşılaşılmaktadır. Daha önceki zamanlarda bireyler dini, etnik ve kültürel açıdan kendilerine benzeyen

---

[241]Cengiz Yıldız ve Mustafa Gündüz **''Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Komşuluk''**, Proje No:109K075, Elâzığ, (Mart 2011), s. 15.
[242] Ferhunde Özbay, **Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri**, Türkiye Aile Yapısı Araştırması İleri Analiz Raporu, Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve İPSOS, 2014, s. 2.
[243] **a.g.e.,** s. 2'den Fliche, 2006.
[244] Yıldız ve Gündüz, a.g.e., s. 16.
[245] **a.g.e.**
[246] Özbay**, a.g.e.,** s. 3.
[247] Kan veya evlilik yoluyla birbirine bağlı olan kişiler.
[248] **a.g.e.,** s. 41.

kişilerle evlenme eğilimi taşırken, günümüzde bireylerin karma veya uluslararası evlilikler yapma eğilimi artmaktadır[249]. Ancak bazen, geleneksel Türk aile yapısı içinde yetişmiş olan akraba ve komşular, bireylerin yabancı kişilerle evlilik yapmalarını onaylamamakta ve hatta yargılamaktadırlar[250]. Nedeni ise bu tür evliliklerin dini veya kültürel farklılıklardan dolayı uzun ömürlü olmayacağı endişesidir[251]. Öte yandan, Rusya'nın Omsk bölgesinde yapılan bir araştırmada, ''Oğlunuzun farklı bir milletten biriyle evlenmesine nasıl tepki verirdiniz?'' sorusuna katılımcıların %67'si olumsuz bakarken, %25'i olumlu yaklaşmış ve %8'i kararsız olduğunu belirtmiştir[252]. Dini ve kültürel farklılıkları bulunan ailelere bakıldığında, sekülerleşme kuramı, sanayileşme ve kentleşmenin etkisiyle birlikte inançların ve dini pratiklerin toplumu yönlendirme konusundaki öneminin değiştiğini ileri sürmektedir[253]. Bu durum dine dayalı toplumsal sınırların azaldığını iddia etmekte ve karma evliliklerin sürdürebilirliği açısından önemli bir etken olarak görülmektedir[254]. Öyle ki, çalışmamız kapsamında yapmış olduğumuz görüşmeler sonucu, Türklerle evli olan 18 Rus kadından yalnızca ikisi her iki tarafın da onların evliliklerine olumsuz baktığını dile getirmiştir. Katılımcıların 12'si Rus akrabalarının onların farklı etnik, din ve kültürden gelen biriyle evlenmelerine olumlu baktığını belirtmiştir. Yine aynı katılımcılar Türk eşlerinin aileleri tarafından gayet sıcak bir şekilde karşılandıklarının altını çizmiştir. Örneğin, katılımcılardan bazıları, akrabalarının ilk tepkilerini şu şekilde anlatmıştır:

> ***K₁₆**: ''Her iki tarafta da aileler şaşkındı. Fakat seçimimize saygı duydular. Yeni akrabalarla ilişkilerimiz mükemmel. Karşılıklı anlayış içindeyiz.''*[255]

> ***K₆**: ''Ailem müstakbel kocamdan hoşlanmıştı. Onları korkutan tek şey benim onlardan uzak, yabancı bir ülkede yaşayacağımdı. Eşimin ailesine minnettarım, çünkü beni*

[249] Altun ve Dinç, **a.g.m.,** s. 3.
[250] **a.g.m.**
[251] **a.g.m.**
[252] M.A. Jigunova ve E.A. Koptyaeva, **''Nacionalno-Smeshannyye Braki Kak Variaciya Etnokulturnoy Identichnosti''**, Vestnik Tomskogo Gosudarstvennogo Universiteta, İstoriya, No:5 (43), (2016), s. 102.
[253] **a.g.e.,** s. 6.
[254] Ecem Çelen vd., **a.g.e.,** s. 7.
[255] Olga, Kişisel Görüşme, 2019.

kendi kızları gibi kabul ettiler (yabancı olduğumdan dolayı hiçbir ayrım yapmadılar). Tüm akrabalarımızla sıcak, arkadaşça ilişkilerimiz gelişti.''[256]

***K₈**: ''Kesinlikle normal tepki verdiler, benim seçimimi saygıyla karşıladılar. Eşimin ailesi ise başta dikkatliydi, zira eşimin bir önceki yabancı kadınla olan ilişkisi yolunda gitmemişti. Ancak zamanla bana güvenebileceklerini anladılar ve şimdi hep benim yanımdalar. Yeni akrabalarımızla ilişkilerimiz hızlı gelişti, hepsi yabancı bir gelin olarak beni merak ediyordu. Herkes sıcakkanlı karşılamıştı ve benim bir şeyleri beğenmeyeceğimden endişe ediyorlardı.''*[257]

***K₁₄**: ''Benim ailem eşimi, eşimin ailesi de beni en başından beri çok iyi karşıladı.''*[258]

Bahsedilenlerden yola çıkarak, Türk – Rus karma evlilikleri gibi farklı milletler ve gruplar arasında yapılan karma evliliklerin iki millet ve grup arasında samimi bir bağın oluşmasına vesile olduğunu söyleyebiliriz[259]. Modern dünyada karma evlilikler, farklı toplumlar arasındaki çatışmaların azalması, kültürel ilişkilerin gelişmesi ve sosyal bütünleşmeye katkı olarak değerlendirilebilir. Karma ailelerin gruplar/toplumlar arası ilişkileri yüksek seviyeye ulaştırabileceği ve memnuniyeti attıracağı yönünde görüşler mevcuttur[260]. Berry'ye göre, gruplar arası etkileşim ne kadar rahatsa insanların çok etnikli bir devlette etnik gruplar arası ilişkiler durumuna karşı tutumu o kadar hoşgörülüdür ki, karma evlilikler yapan ve onaylayan insanların sayısı da o kadar fazladır[261].

2.4. İki Farklı Kültüre Doğan Çocuklar

Dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 13 Şubat 2009 yılında gerçekleşen resmi yemekte söylemiş olduğu:

---

[256] Viktoriya, Kişisel Görüşme, 2019.
[257] Anastasiya, Kişisel Görüşme, 2019.
[258] Anasatiya Eki, Kişisel Görüşme, 2019.
[259] Altun ve Dinç, **a.g.m.**
[260] Eddie M. Clark vd., ''Concluding Thoughts: Interethnic Marriage through the Lens of Independence Theory'', **Journal of Social Issues**, Vol: 71, No: 4, (2015), s. 823.
[261] Makarova, **a.g.e.,** s. 28'den Strategii mejkulturnogo vzaimodetsviya migrantov i naseleniya Rossii: Sbornik nauchnyh statey/ Pod red. N.M. Lebedevoy i A. N. Tatarko. – M.: RUDN, 2009, s. 420.

''Türk halkı da Rus halkını gittikçe yakından tanımaktadır. Sayıları her geçen gün artan karma evlilikler ve bu ailelerin çocukları, gelecekte Türk – Rus dostluğunun en sağlam temellerini oluşturacaklardır''

sözleri Türk – Rus karma evliliklerden dünyaya gelen çocukların her iki ülke için önemini ortaya koymaktadır[262]. Aynı zamanda, Rus Eğitim, Kültür ve İşbirliği Derneği Başkanı Rimma Rizayeva, *''Türk – Rus evliliklerinde doğan yeni nesil çocukların gelecekte Türkiye ve Rusya arasında bir çeşit kültürel köprü görevi göreceğini''* söylemektedir[263]. Ayrıca Rizayeva, Türk – Rus karma evliliklerden doğan çocukların hem Türk hem Rus dillerini konuşmalarının, her iki kültürü yakından bilmelerinin önemine dikkat çekmiş ve bu gençlere büyük görevler düştüğünü vurgulamıştır[264].

Türk – Rus evlilikleri gibi karma veya uluslararası/kültürlerarası evliliklerde dünyaya gelen çocukların kültürel deneyimleri ve inanç algıları uzun zamandır araştırmacıların tartışma konularındandır. Karma evliliklerde iki farklı kültüre doğan çocuklar hem avantajlı hem dezavantajlı yönlere sahiptirler. Bu tür ailelerde dünyaya gelen çocuklar hem toplumda hem de dini pratiklerde ayrımcılığa uğrayabilmelerine rağmen, kültürel zenginlik kazanmaktadırlar. Öyle ki, uluslararası/kültürlerarası evlilik yapmış çiftlerin çocukları bir yandan Kurban Bayramı'nı kutlarken diğer yandan Paskalya Bayramı'nı kutlayabilmektedirler. Psikolog Gümüş'e göre, kültürlerarası karma ailelerin çocuklarının kazandığı avantajlardan biri de dil konusudur[265]. Zira bu ailelerde yetişen çocuklar küçük yaşlardan itibaren farklı dilleri öğrenme imkanlarına sahiptirler. ''Bilingual'' yani ''iki dilli'' olma avantajına sahip bu çocuklar iki dilde de eşit derece akıcı konuşabilmektedirler. Karma ailelerin çocuklarının iki ülkeye ait pasaportlarının olması da bu durumun olumlu yanlarından biridir. Ancak ne var ki, yapılan araştırmalara göre, farklı kültürlere sahip ebeveynlerin çocuk yetiştirme sırasında yaşadıkları en önemli problemlerden biri din konusudur[266].

---

[262] Özmen ve Dilli, **a.g.e,** s. 385.
[263] Demir, **a.g.m.**
[264] Demir, **a.g.m.**
[265] Ceren Gümüş, ''Farklı Kültürel Değerler Arasında Yetişen Çocuklar'', **Psychother Psikolojik Eğitim & Danışmanlık Merkezi**, 14 Ekim 2016, (Çevrimiçi) http://www.pisikonet.com/Yazilarimiz-farkli-kulturel-degerler-arasinda-yetisen-cocuklar-251.html, (Erişim tarihi: 19.11.2019).
[266] **a.g.m.**

Çocukların sünnet olup olmaması veya vaftiz edilip edilmemesi gibi konular aile içi sorunlara yol açmaktadır. Çocukların sadece bir ebeveynin dini ile yetiştirilmesi veya her iki dinin öğretileri ile yetiştirilmesi gibi farklı yöntemleri tercih eden ebeveynler de bulunmaktadır[267]. Burada Seamon'un *'interfaith space'* kavramı ortaya çıkmaktadır. 'Dinler arası bir alan' olarak tanımlanan bu kavram, dini geleneklerin ve dini olmayan inanç pratiklerin kombinasyonu olarak açıklanmaktadır[268].

İki farklı dine mensup ebeveynlerin çocuklarının dini seçimleri ise farklılık göstermektedir. Örneğin, ABD' de karma evlilikler ve boşanmaları üzerine yapılan bir çalışmada bu tür ailelerin çocuklarının annelerin inancını benimseme ihtimalinin babaların inancını benimseme ihtimalinden iki kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir[269]. Bazı araştırmalarda ise, karma ailelerin çocuklarını dinsel açıdan daha açık görüşlü yetiştirme eğiliminde olduğu söylenmektedir[270]. Örneğin, araştırmamıza katılan Rus kadınların bazıları konuyla ilgili şu açıklamalarda bulunmuşlardır:

> ***K₁**: ''...Düğünden önce tüm bu meseleleri tartıştık. Doğacak çocuklarımızın dinini konuştuk. Sonuç olarak, müstakbel eşim bu soruyu çocukların 18 yaşına kadar bırakmayı önerdi. Ama sonra Ortodoks Hristiyan'ı olmama rağmen, çocukların Müslüman olmasına karar verdim. Ve prensip olarak eşim de onların büyüyüp dinlerini değiştirmelerine karşı değil. En azından buna normal tepki vereceğini söylüyor..."*[271]

> ***K₉**:'' Biz tüm dinlere saygı duyuyoruz. Ama çocuklarımız kendileri için seçim yapacaklar. Pasaportlarında din ile ilgili sütünde çizgi duruyor. Eşim çocukların yerel Kuran kurslarına katılmalarına izin vermiyor.''*[272]

> ***K₁₃**: '' Türkiye'de Ramazan ve Kurban Bayramı çok önemli. Türkiye'deki herkes aktif bir şekilde bu bayramlara hazırlanıyor ve tüm aileyi dört gözle bekliyorlar. Ancak*

[267] Çelen vd., **a.g.e.,** s. 10'dan Kaplan, 2004.
[268] **a.g.e.**
[269] **a.g.e.,** s. 15'den Riley, 2013.
[270] **a.g.e.,** s. 14.
[271] Olya, Kişisel Görüşme, 2019.
[272] Yevgeniya Yalınkılıç, Kişisel Görüşme, 2019.

bizim ailede bu yok. Akrabalarımızı ziyaret ediyor ve herkesi kutluyoruz. Aynı durum bizim dini bayramlarımız için de geçerli. Ve evet ben de dinimi değiştirmeyi düşündüm. Fakat, bu kocam Müslüman olduğu için değil, merak ettiğimden ve kendime cevaplar aradığımdandı. Şu an kadar nihai bir karara varmış değilim. Bence bu soru ailede çocuk olunca daha hissedilir hale gelecek. O hangi dini benimseyecek? Bu bizim için büyük bir gizem olmaya devam etmekte.''[273]

Yukarıda ifade edilenlerden yola çıkarak, karma ailelerde çocuklara hangi dinin öğretileceği ebeveynler arasında karar verme problemi olarak devam ettiği söylenebilir.

2.5.1. Karma Evliliklerden ''Dünya Vatandaşlığına''

Uluslararası İlişkilerin esas konusu olan savaşları önlemek ve daimî barışı tesis etmek, asırlarca insanlığın üzerinde tartıştığı konulardandır. İlkçağlardan günümüze dek insanlar ve devletler arasında çekişmeler ve çatışmalar devam etmektedir. Savaşların yıkıcılığını görenler, olası savaşları engelleyebilmek adına çeşitli fikirler ortaya koymuşlardır. Bu fikirlerden biri de 18. yüzyılda yaşamış Alman Filozof Immanuel Kant'a aittir. ''Ebedi Barış Üzerine Felsefi Bir Deneme'' adlı eserinde Kant, Uluslararası İlişkiler literatürü için son derece önemli konulara değinmiştir[274]. Kant toplumların birbirinin çıkarlarına zarar vermeden, barış içinde bir arada yaşamasının kurallarını üç ana maddede açıklamıştır: devletlerin cumhuriyetçi bir rejimde yönetilmesi, devletlerin egemenliklerini tek otoriteye devretmeden kendi aralarında barışçıl bütünleşme sağlamaları ve dünya vatandaşlığı hukuku[275]. Buna göre, ebedi barışı sağlamanın yolu devletlerin esas teşkilatının toplum sözleşmesinden doğan ve hürriyet, bağlılık, eşitlik kurallarına dayanan cumhuriyetçi teşkilat olması gerekmektedir[276]. Ayrıca, devletler arasında herkesin kendi güvenliğini garanti altına

[273] Ludmila, Kişisel Görüşme, 2019.
[274]Aycan Cesim,'' Immaneul Kant'ın Felsefi Görüşlerinin Uluslararası İlişkiler Disiplinine Yansımaları'', **Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi**, C. 2, S. 1. (2019), s. 2.
[275]Salim Şallı, ''Kant'ta Barış Düzeni, Dünya Vatandaşlığı ve Ötekiler: Modern Kozmpolitizm Düşüncesinin Temelleri Üzerine Bir İnceleme'', (Çevrimiçi) https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/553871 (Erişim Tarihi: 16.07.2020), s. 92.
[276] Cesim, **a.g.m.,** s. 9.

alması için devletler federasyonunun kurulması önemlidir[277]. Burada konumuz açısından önemli olan kısmı da dünya vatandaşlığı hukukudur. Kant eserinde, insanlar dünyanın ortak sahibi olduğundan birbirini ziyaret etme hakkına ve birbirlerinin toplumlarına kabul edilmeyi isteme haklarına sahip olduğunun altını çizmiştir[278]. Cesim'e göre, Kant'ın dünya vatandaşlık anlayışı, *''…insanlar arasında çok kültürlülüğün, dillerin vs. yok olması anlamında değil, dünyanın tamamından her bir bireyin yararlanma hakkı olduğu anlamında kullanılmaktadır''*[279]. Nitekim, günümüzde bireylerin özgürlüğü, özgür hareket edebilmeleri ve insan hakları önemli kavramlar arasında yer almaktadır[280].

Bununla birlikte, hızla gelişen ve değişen küresel dünyada bireylerin artık yalnızca kendi yaşadığı ülke vatandaşı olması yeterli değildir. Ulusal sınırların giderek erimesi ve ulus aşırı ulaşım, bilgi, iletişim imkanları küresel sorumlulukları beraberinde getirmektedir[281]. Ülkelerde sadece ülkesine karşı sorumluluk hisseden bireyler değil, aynı zamanda evrensel bilince sahip vatandaşların yetiştirilmesi önemlidir[282]. Oxfam'a göre, küresel/dünya vatandaşı, bütün dünyadan haberdar olan, farklılıklara saygı gösteren, dünyanın işleyişine dair fikir sahibi olan, sosyal adaletsizliğe karşı çıkan, ulusal ve uluslararası çalışmalarda yer alan, kendi eylem ve davranışlarının sorumluluğunu üstlenen kişidir[283]. Dahası, evrensel değerlere sahip dünya vatandaşların farklı kültürlere saygı gösterme ve farklı ülke insanlarıyla bağlantı kurma, uluslararası iş birlikleri kurma sorumluluğu, bütün insanlar için eşitlik ve adaleti savunma, küresel sorunların uluslararası anlaşmalar çerçevesinde değerlendirilmesini savunma sorumluluğu şeklinde ekonomik, politik, etik ve ahlaki sorumlulukları bulunmaktadır. Küreselleşmenin yarattığı karşılıklı bağımlılık

[277] **a.g.m.,** s. 10.
[278] **a.g.m.**
[279] **a.g.m.,** s. 11.
[280] Enver Bozkurt, ''Kant'ın Ebedi Barış Üzerine Denemesinin Günümüze Yansıması'', (Çevrimiçi) https://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/BOZKURT.pdf (Erişim Tarihi: 16.07.2020).
[281] Miray Özden ve E. Recep Erbay, ''Küresel Vatandaşlık: Belirsizlik mi, Fırsat mı?'', **Social Sciences Research Journal**, V.7, I. 4 (2018), s. 77.
[282] Çiğdem Kan, ''Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık'', **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,** S. 26 (2009), s. 25.
[283] Özden ve Erbay, **a.g.m.,** s. 78'den Oxfam, 2016.

dünyasında, bireylere ilköğretimden yükseköğretime kadar dünya vatandaşı geliştirme eğitimi verilmektedir[284].

Bu bağlamda, Türk – Rus evliliklerinin birden fazla dili konuşan çocukları daha geniş bir ufka sahip olmakla beraber, kültürel, tarihi ve ulusal özelliklerin algıları yalnızca bir ülke ile sınırlı değildir. Slav kadın ve Türk vatandaşlarının evliliğinden doğan çocuklar ise genelde en uygun koşullara sahip olanlardır. Çünkü doğuştan Hristiyan ve Müslüman olarak iki farklı dünyayı tanıma olanağı elde etmektedirler. Bu yüzden, bu tür çocuklar diğer dinlere, geleneklere ve göreneklere daha hoşgörülü yaklaşmaktadırlar. Aynı zamanda, iki farklı ülkede yaşamakta olan aile ve akrabaların ziyareti çocuklara farklı ülkeleri, insanları ve kültürleri keşfetme olanağı tanımaktadır. Bu bağlamda, karma evliliklerden doğan çocuklar geleceğin küresel/dünya vatandaşı olarak nitelendirilebilir.

2.6. Karma Evlilikler ve Uluslararası Boşanma Davası

Çağdaş dünyada, internet, teknoloji ve modern iletişim araçları insanlar arasındaki iletişimi kolaylaştırmakta ve farklı ülkelerin, kıtaların insanlarını bir araya getirmektedir. Bu nedenle son yıllarda uluslararası evliliklerin sayısının rekor bir hızda artması şaşırtıcı değildir. Ancak, farklı zihniyet, dil ve kültürel özelliklerin çiftler arasında zorluklar yaratması boşanmalara sebebiyet vermektedir. Bu noktada, eşlerden birinin yabancı ülke vatandaşı olduğu karma/uluslararası evliliklerde uluslararası boşanma kavramı ortaya çıkmaktadır[285]. Karma evliliklerde gündeme gelen boşanma davasının çözüme ulaştırılabilmesi için hangi devlet hukukunun uygulanacağı büyük önem arz etmektedir[286]. Nitekim, Milletlerarası Aile Hukuku uygulamalarında yabancı mahkemeler tarafından alınan boşanma kararlarının tanınması ve tenfizi[287] konusu en

[284] Mustafa Şahin, Semiha Şahin ve Derya Göğebakan-Yıldız, ''Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı ve Dünya Vatandaşlığı: Öğretmen Adaylarının Perspektifinden'', **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education)**, 31(2), (2016), s. 371.
[285] Advokatskoye Byuro Gribkov i Partnery, ''Mejdunarodnyy Razvod'', 10 Ağustos 2019, (Çevrimiçi), http://advocat-gribkov.ru/mezhdunarodnyj-razvod/, (Erişim tarihi: 24.11.2019).
[286] Aslı Bayata Canyaş, ''Yabancı Unsurlu Boşanma Davalarında Hukuk Seçimi'', **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: XIX, S: 3, (2015), s. 4.
[287] Tenfiz, yabancı ülke mahkemeleri tarafından verilen kararların Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde icraya konulabilmesi için gereken bir karardır.

çok karşılaşılan sorunlardandır[288]. Boşanma kararını vermeye yetkili makamlar ülkeden ülkeye değişiklik göstermekle birlikte, boşanmayı kabul eden hukuk düzeni içinde bile birtakım farklılıklar ortaya çıkabilmektedir[289]. Örneğin, Türk Hukuku'nda belirli nedenlerin varlığı halinde hâkim tarafından boşanmaya karar verilmesi mümkünken[290], Rusya Federasyonu'nda idari boşanmalar[291] belediyeler tarafından gerçekleştirilmektedir[292]. Türk – Rus çiftlerin Rusya Federasyonu'nda gerçekleşen boşanmalarında, eşler mahkeme yerine idari makamı tercih edebilmektedirler. Türk Hukuku'nda her ne kadar yabancı mahkemelerden verilen boşanma kararlarının tanınması ve tenfizi düzenlenmiş olsa da Rusya'daki idari makamlarca sağlanan bu tür boşanmanın Türk Hukuku'nda tanınması mümkün değildir[293]. Zira, Türk Medeni Hukuku'nda idari boşanmalara yer verilmemiştir[294]. Bu yüzden de hukukçu Ganiyeva'a göre, sayısı her geçen gün artan Türk – Rus evlilikleri açısından Türkiye Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu arasında idari boşanma kararlarının tanınmasına dair bir antlaşmanın kabul edilmesi faydalı olacaktır[295].

Türk Hukuku'nda boşanma, ''eşlerin hayatta iken, kanunda öngörülmüş olan bir sebebe dayanarak eşlerden birinin açacağı dava sonucunda evlilik birliğine hâkimin kararı ile son vermek'', ''evliliğin yargıç kararıyla ortadan kaldırılması'' gibi durumlar olarak tanımlanmaktadır[296]. Bütün toplumlarda olduğu gibi, boşanma, sosyal bir problem niteliği taşımaktadır. Öyle ki boşanma, eşlerin bir arada yaşamanın getirdiği sorunlar, uyumsuzluklar ve çatışmalar nedeniyle tıkanma, yıpranma sürecine son vermek istediklerinde gündeme gelen bir seçim olarak karşımıza çıkmaktadır[297]. Aynı ülke vatandaşları arasında olduğu gibi, farklı ülkelerden çiftlerin boşanması sırasında

---

[288] **a.g.e.**
[289] Salimya Ganiyeva, ''Türk ve Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda İdari Boşanma Kararlarının Tanınması Sorunu'', **MHB**, C: 33, S: 1, t.y., s. 32.
[290] **a.g.e.,** s. 37.
[291] Boşanacak olan çiftlerin ergin olmayan çocuklarının bulunmaması ve karşılıklı anlaşma yoluyla boşanma.
[292] Ganiyeva, **a.g.e.,** s. 57.
[293] **a.g.e.,** s. 58.
[294] **a.g.e.,** s. 57.
[295] **a.g.e.**
[296] Filiz Güneşlioğlu, ''Boşanma ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları'', (BÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009, s. 5'den Akıntürk, sh. 235; Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan/Gümüş, Alper Mustafa: Türk Özel Hukuku, Aile Hukuku, C. III. İstanbul 2008, sh. 100 ve Zevkliler/Acabey/Gökyayla, sh. 877.
[297] Yeşim Korkut, ''Bir Geçiş Krizi Olarak Boşanma'', y.y., t.y, s. 103.

da yasal çatışmalar yaşanmaktadır ki bunlara evlilik ile kazanılmış vatandaşlık konusu da dahildir. Fakat, 4 Haziran 2003 tarihli ve 4866 sayılı Kanun gereği evlenmeyle kazanılan vatandaşlık durumuna boşanma tesir etmemektedir[298]. Kadın erkek ayrımı yapılmaksızın, Türk vatandaşıyla evlenerek kazanılan vatandaşlık boşanma halinde de korunmaktadır. Öte yandan, araştırmacı Korkut'a göre, boşanma çok boyutlu aile değişim süreci olarak nitelendirilmektedir[299]. Zira ailelerde 'yapısal' bir değişim meydana gelmekle birlikte, ilişkiler hayli karmaşık bir hal almaktadır. 2018 yılı TÜİK verilerine göre, evlenen çiftlerin sayısı 2017 yılına göre 2,9 azalarak 569 bin 459'dan 553 bin 202'ye gerilemiştir. Yine aynı verilere göre, boşanan çiftlerin sayısı 2017'de 128 bin 411 iken 2018 yılında bu sayı yüzde 10,9 artarak 142 bin 448 olmuştur[300]. Resmi olmayan verilere göre, Türk-Rus evliliklerinde her dört evlilikten biri bir yıl içinde boşanmayla sonuçlanmaktadır[301]. Boşanma sürecinde ailelerin karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan biri de çocukların kiminle kalacağı, çocukların velayeti konusudur.

2.6.1. Karma Evliliklerde Çocuk Velayeti

Çocuğun doğumundan itibaren bakılması, korunması ve temsil edilmesi velilerin görevidir[302]. Çocuklar ve ebeveynler arasındaki ilişkinin sağlıklı yürümesi toplumların gelişimi açısından büyük önem arz etmektedir. Dürüst, sağlıklı ve mutlu çocuklar demek, gelişmiş ve sağlıklı bir toplum demektir. Bu nedenle, ebeveynlerin boşanması durumunda, çocukların velayeti ile ilgili kararlar alınırken, öncelikle çocukların psikolojik ve sosyolojik gelişimi göz önünde bulundurulmalıdır[303]. Velayet; çocukların ve istisnai durumlarda kısıtlı erginlerin bakımını, korunmasını ve yetiştirilmesini sağlamak amacıyla, anne ve babaya, çocukların hak ve mallarını

---

[298] Güneşlioğlu, **a.g.e.,** s. 34.
[299] **a.g.e.**
[300] Habertürk, ''Evlenme ve boşanma istatistikleri açıklandı'', 1 Mart 2019, (Çevrimiçi), https://www.haberturk.com/evlenme-ve-bosanma-istatistikleri-aciklandi-2389156-ekonomi, (Erişim tarihi: 5.02.2020).
[301] Cafe Siyaset, ''Türk Rus Kültür Merkezi Kadın Platformu Başkanı Sosyolog Rümeysa Dilekçi Rus kadınlarının neden cazip bulduklarını anlattı'', 4 Eylül 2014, (Çevrimiçi), http://www.cafesiyaset.com.tr/ruslar-neden-turk-erkekleriyle-evlenmek-istiyor_419255.html, (Erişim tarihi: 05.02.2020).

[302] **a.g.e.,** s. 333.
[303] **a.g.e.**

korunması ve aynı zamanda onların temsil edilmesi konusunda verilen yetki ve haktır[304]. Nitekim, velayet, çocukları korumak için kurulan bir sistem olarak nitelendirilmektedir[305]. Fakat, Türk ve Rus hukukunda çocukların velayeti ile ilgili hükümler farklılık göstermektedir. Öyle ki, Türk Hukuku'nda velayet ile ilgili kararları Aile Mahkemesi verirken, Rus Hukuku'nda velayetle ilgili tüm kararları Velayet ve Vesayet Kurumu vermektedir[306]. Türk Hukuku'nda velayet hakkı yalnızca anne-babaya ait iken, Rus Hukuku'nda erginliğe ermiş, fiili ehliyeti olan herhangi bir kişi velayete sahip olabilmektedir[307]. Babanın Türk, annenin Rus olduğu karma ailelerde doğan çocukların velayeti, Türk Medeni Kanunu'na göre, evlilikler devam ettiği sürece anne ve baba tarafından birlikte kullanılmaktadır[308]. Özmen ve Dilli'ye göre, iletişim sıkıntıları, yanlış anlaşılmalar, akraba ziyaretlerinde yüze çıkan zorluklar, sosyal çevrenin ve faaliyetlerin değişmesi, çocukların gelecekleri ile ilgili kaygılar ve daha birçok etken karma evliliklerin sürdürebilirliğini olumsuz etkilemektedir[309]. Başta kültürel farklılıklar olmak üzere, giderilemeyen aile içi anlaşmazlıklar bu tür karma evliliklerin dağılmasına yol açmaktadır. Aileler dağılırken her toplumda olduğu gibi eşler çocukları paylaşamamakta ve hatta savaş aleti olarak kullanmaktadır[310]. Nitekim, çifte vatandaşlığa sahip olmalarına rağmen, yetkili makamların babanın tarafını desteklemesi ve çocukların Rusya'ya gidememesi, durumu daha da vahim bir boyuta taşımaktadır. Boşanma sonucu, velayet düzenlemesine rağmen, bazen ebeveynler çocukları ülke dışına kaçırabilmektedirler. Son zamanlarda, Türk – Rus evliliklerinde sıkça karşılaşılan bu durum, bazı araştırmacılara göre, genelde çocuğu kaçıran ebeveynin çocuğun diğer eşin kültüründe yetişmesini istememesinden kaynaklanmaktadır[311]. Türk – Rus karma evliliklerini sonlandıran ailelerin çoğunda eşler, velayeti kazanabilmek adına, diğer tarafı toplumun değerlerine ters düşen ahlak dışı yaşam biçimine sahip olmakla

[304] Tuba Birinci Uzun, ''Türk Medeni Kanunu'na Göre Velayetin Kullanılması ve Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı İlkesi Doğrultusunda Boşanmada ve Evlilik Dışı İlişkide Birlikte Velayet Modeli'', **Hacettepe HFD**, 6(1), (2016), s. 137.
[305] **a.g.e.**
[306] Abugali, **a.g.e.,** s. 384-385.
[307] **a.g.e.,** s. 339-340.
[308] Birinci Uzun, **a.g.e.,** s. 136.
[309] Cevdet Özmen ve Şirin Dilli, ''Türk-Rus İlişkilerinde Evliliklerin Rolü ve Ekonomiye Katkıları'', **VII. Uluslararası Karadeniz Sempozyumu,** ''Türkiye-Rusya İlişkileri'', (Ekim 2017), s. 381.
[310]Bilal Köseoğlu, **Uluslararası Çocuk İadesi ve Uluslararası Nafaka Alacakları Davaları**, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2007, 4. b., s. 1.
[311] **a.g.e.,** s. 2.

suçlamaktadır. Bu gibi durumlar Türk – Rus karma evliliklerini yapmış çiftler arasında sık sık karşılaşılmaya başlanmıştır. Her geçen gün Rus kadınların çocuklarını kaçıran ve onları darp eden Türk eşleriyle ilgili şikayetleri artmaktadır. Milletlerarasında çok sık rastlanmaya başlanan bu olayların önlenmesi için Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi[312] düzenlenmiştir. Sözleşme 3 Kasım 1999 tarihinde 4461 sayılı kanunla Türk hukukunun bir parçası haline gelmiştir[313]. Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Lahey Sözleşmesi'nin uygulanması hakkında genelge düzenlemiştir[314]. Söz konusu sözleşmenin amacı, milletlerarası evliliklerde çocukların anne-babasının rızası olmadan onlardan ayrılmasını önlemek, çocuğun anneden veya babadan ayrılmasına karar verilmiş olsa dahi, diğeriyle düzenli bir ilişki içinde olmasını sağlamak, ebeveynlerinin biri tarafından kaçırılmasına karşı tedbir almak ve böyle bir durumda çocuğun maneviyatını korumaktır[315]. Bu bağlamda, karma kültürlerarası veya uluslararası evliliklerde çocuk kaçırma olaylarının artmasına ilişkin iyi niyet esasına dayalı olarak uluslararası düzeyde hukuki iş birliğine ihtiyaç vardır.

[312] **a.g.e.,** s. 2'den Aytaç, M., "Uluslararsı Çocuk Kaçırmanm Hukuki Vechelerine Dair Lahey Sözleşmesi'nin Uygulanması ve Karşılaşılan Sorunlar", www. yayin.adalet.gov.tr/dergi/20--sayi.htm(agm); Figamneşe, 1. A., "Çocuklarm Uluslarası Kaçırılmasının Hukuki Yönlerine Dair 1980 Tarihli Lahey Sözleşmesi", *Nihai Uluocak'a Armağan,* S. 57, yazar iç Hukukta çocuk kaçırmanın Müeyyidesi olduğu halde uluslar arasıçocuk kaçırıldığmda müeyyide uygulanamadığından uluslararası sözleşmenin doğduğunu belirtmektedir.

[313] **a.g.e.**

[314] **a.g.e.**

[315] **a.g.e.,** s. 3.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE – RUSYA İLİŞKİLERİ VE TÜRK – RUS EVLİLİKLERİN ROLÜ

Türk – Rus ilişkileri tarihinde Moskova Knezliği ile Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk devletlerarası temasları 1492 yılına tekabül etmektedir[316]. Bu dönemde Altın Orda devletinin yıkılması nedeniyle Avrasya coğrafyasında büyük değişiklikler meydana gelmiştir[317]. Rus topraklarında yaklaşık iki buçuk asır hüküm süren Altın Orda devletinin parçalanması ve yerine kurulan Kazan, Astrahan gibi hanlıkların Ruslara yenilmesiyle, Batı Türkistan'da Rusların hakimiyeti başlamıştır[318]. Rusların güçlenmeye başladığı ve Rus Çarı III. İvan'ın Rus Devleti'ni ''III. Roma'' ilan ettiği bu dönemde, Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethetmiş ve Bizans İmparatorluğu yıkılmıştır[319]. Böylece, Ortodoks Bizans coğrafyasında Osmanlı İmparatorluğu, Türk İslam Devleti'nin yer aldığı topraklarda ise Çarlık Rusya'sı yükselmiştir[320]. Osmanlı sultanları halife[321] olarak İslam dünyasının koruyucusu ve lideri halinde iken, Ruslar kendilerini Ortodoksların hamisi ilan etmiştir. O dönemden sonra bu hususlar Osmanlı – Rus münasebetlerinin ideolojik temelini oluşturmuştur[322]. 1703 yılında Sultan III. Ahmet'in sarayı İstanbul'a taşımasıyla ve Rusların daimî elçisi Pötr Tolstoy da dahil olmak üzere bütün büyükelçiler İstanbul'a gelmiştir[323]. Burada hem Rus hükümeti için raporlar hazırlayan hem de Dışişleri'ne mektup gönderen Tolstoy, Türk halkıyla ilgili şunları yazmıştır:

---

316 İlyas Topsakal, ''Tarihi Süreçte Rusya-Türkiye İlişkileri'', **Marmara Türkiyat Araştırmalar Dergisi,** C. 3, S. 2 (Sonbahar 2016), s. 34.
317 İlyas Kamalov, ''Türk ve Rus Devlet İnşa Süreçlerinde Bizans ve Altın Orda Devletlerinin Çok Boyutlu Etkileri ve Tarihsel Miras/Halef-Selef Faktörü'', **Türkiye Cumhuriyeti Rusya Federasyonu İlişkileri**, ed. Haydar Çakmak ve Mehmet Seyfettin Erol, Ankara: Barış Yayınları, 2013, s. 13.
318 Topsakal, **a.g.e.**
319 Kamalov, **a.g.e.,** s. 18.
320 **a.g.e.,** s. 19.
321 Hz. Muhammet'ten sonra, onun vekili olarak Müslümanların imamlığını ve şeriatın koruyuculuğunu yapan/üstlenen kimse.
322 Kamalov, **a.g.e.**
323 İlyas Kemaloğlu, **Rusların Gözüyle Türkler,** İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2015, s. 119.

''Onlar mağrur, gururlu, şöhreti seven bir halktır. Savaş yaptıkları zaman kimseden yardım istemezler, bütün komşularına karşı aynı tutumu sergilerler. Hristiyan ve diğer dinde olan halklara karşı vahşice davranıyor ve kimse tarafından yenilemeyeceklerini zannediyorlar. Ne düşman korkusu, ne de halka karşı merhamet hissi taşırlar. Ancak her zaman kendilerini dokunulmaz addeder ve gururları dolayısıyla ahlaki kurallara az çok dikkat ederler; kurnaz ve yüzsüzler; Hristiyanlara karşı ağır tutumları ve kurnazlıklarıyla övünmektedirler…Türk halkı inatçıdır ve kendilerinin hür halk olduğunu iddia ederler.''[324]

Bir başka yazısında ise Tolstoy, Türklerin Ruslara bakışı ile ilgili çok ilginç açıklamalarda bulunmuştur:

''Doğaları gereği Hristiyanlara özellikle de Ortodokslara karşı kabalık yapmaktalar. Bunun içindir ki, onlar Ruslardan, Ruslar da onlardan hoşlanmazlar. Onları hiç sevmez, her zaman güvenliklerini diğer Hristiyan halklardan daha fazla tehdit ettiklerini düşünürler.''[325]

Araştırmacılara göre, Çarlık Rusya'sının ilk daimî elçisi olan Tolstoy'un Türkler ile ilgili yazdıklarında objektif olmadığı ve Türklerin tasvirini onların Ruslara karşı yaklaşımları çerçevesinde yaptığı düşünülmektedir[326]. Çarlık Rusya'sı, Asya bölgesi başta olmak üzere yayılmacı siyaset uygulamış ve yer aldığı coğrafyanın iklim şartlarının elverişsizliği sebebiyle sıcak denizlere inmeyi dış politika hedefi olarak belirlemiştir[327]. 1783'te Kırım'ın Ruslar tarafından işgal edilmesiyle, Çarlık Rusya'sı ile Osmanlı Devleti ilişkileri uzun zaman boyunca savaş hali içerisinde devam etmiştir[328]. I. Dünya Savaşı sırasında Rusya Çarlığının İtilaf Devletleri[329] arasında

[324] **a.g.e.,** s. 119'dan Tolstoy'un Gizli Raporlarında Osmanlı İmparatorluğu, s. 4-7, 9-10.
[325] **a.g.e.,** s. 120'den Tolstoy'un Gizli Raporlarında Osmanlı İmparatorluğu, s. 28-29.
[326] **a.g.e.**
[327] Çağatay Benhür, ''Stalin Dönemi Türk-Rus İlişkileri (1924-1953)'', (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2008, s. 19.
[328] **a.g.e.,** s. 20.
[329] İtilaf Devletleri veya Müttefik Devletler, I. Dünya Savaşı'nda Britanya İmparatorluğu, Fransa ve Rusya'dan oluşan iki ana ittifaktan biridir.

Osmanlı Devleti'nin ise İttifak Devletleri[330] tarafında yer alması sonucu iki devlet karşı cephelerde savaşmıştır.

I. Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan gelişmelerle Osmanlı İmparatorluğu ve Çarlık Rusya'sı tarihe karışmış, yerlerine ise Türkiye Cumhuriyeti ve SSCB kurulmuştur[331]. Ekim Devrimi'nden II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Türkiye Cumhuriyeti ile Sovyetler Birliği ilişkileri iyi yönde seyretmiştir[332]. 1945-1991 arası Soğuk Savaş döneminde Sovyetlerin Türkiye'den toprak talep etmesi üzerine, Türkiye Batı Blok'una yönelmiş ve NATO üyesi olmuştur[333]. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte ise Avrasya bölgesinin iki güçlü devleti olarak Rusya ve Türkiye arasındaki ilişkiler yeniden gelişmeye başlamıştır. 90'lı yıllarda Çeçenistan ve PKK (Kurdistan İşçi Partisi) terör örgütü kaynaklı sorunlar nedeniyle çalkantılı dönemler yaşanmış olsa da Vladimir Putin'in Rusya Devlet Başkanı seçilmesi iki ülke için de yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur[334]. Fakat günümüzde gelişen olaylar, Rusların hala Türkiye'yi bir NATO üyesi olarak ABD'nin bölgedeki en büyük müttefiki ve her an Pantürkist yaklaşımını sergileyebilecek bir güç olarak gördüğünü kanıtlamaktadır[335]. Ayrıca bazı araştırmacılar, Türk – Rus ilişkilerinde tarihten kalmış bu algıların unutulmamasında Ermeni ve Kürt diasporalarının etkisinin küçümsenemez olduğunun altını çizmektedirler[336].

Öte yandan, beş yüzyıllık Türkiye – Rusya ilişkilerinin tarihine baktığımızda, ikili ilişkiler daha çok siyasal sorunlar ve güvenlik kaygıları çerçevesinde incelenmiş olup, Türk – Rus ilişkilerinin kültürel ve toplumsal boyutları pek araştırılmamıştır[337]. Türk kamuoyunda yer alan, Rusların sıcak denizlere inme isteği ve Türk Boğazlarının

---

[330] İttifak Devletleri veya Merkezi Devletler, I. Dünya Savaşı sırasında Almanya, Avusturya-Macaristan, İtalya ve Osmanlı Devleti'nden oluşan devletler ittifakıdır.

[331] İlter Turan, ''Türk-Rus İlişkileri: Sorunlar ve Fırsatlar'', BİLGESAM Rapor No:5, (Çevrimiçi), http://www.bilgesam.org/incele/1074/-turk-rus-iliskileri--sorunlar-ve-firsatlar/#.Xk5GFC37k_U, (Erişim tarihi: 20.02.2020).

[332] Sina Kısacık, ''Son Gelişmeler Işığında Türkiye-Rusya İlişkileri: Yeni Bir 'Altın Çağ' mı Başlıyor?'', **Rusya Siyaseti ve Rus Dış Politikası,** der. Ozan Örmeci ve Sina Kısacık, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 375.

[333] **a.g.e.**

[334] **a.g.e.**

[335] Kemaloğlu, **a.g.e.,** s. 201.

[336] **a.g.e.**

[337] Erhan Büyükakıncı, **''Soğuk Savaştan Günümüze Türkiye – Rusya İlişkileri'',** t.y., (Çevrimiçi), https://www.academia.edu/2104741/Soğuk_Savaştan_Günümüze_Türkiye-Rusya_İlişkileri, (Erişim tarihi: 03.12.2019).

hakimiyetini elde etmeyi hedeflediği düşüncesi, iki toplumun birbirini düşman olarak görmesine neden olmuştur. Ancak küreselleşmenin etkisiyle, 2000'lerin başlarından itibaren iki ülke arasında giderek artan insan hareketliliği ilişkilerin önemli boyutunu oluşturmaktadır. 1996 yılında Türk ve Rus toplumları arasında gerçekleşen kültürel alışverişin II. Dünya Savaşı sonrası oluşan olumsuz izlenimleri ortadan kaldıracağı düşünülmeye başlanmıştır[338]. Dönemin Moskova Büyükelçisi bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

> *''Türkiye ile Rusya arasında, bunların ötesinde ve üstünde çok olumlu ilişkiler var. Ben bunları 'insani ilişkiler' olarak tanımlıyorum. Çünkü bu ilişkiler, bizim hükümetlerimizden çok daha fazla, halklarımızı bir araya getiriyor. Hatta halkımızın ilişkileri, hükümetimizin ilişkilerinin önüne geçmiş durumda.* (...) *Bunu bana St. Petersburg'un eski belediye başkanı Anatoliy Sobçak söyledi. '1991'de Rusya'dan bir kişinin serbestçe İstanbul'a gideceğini söyleseler havsalam almazdı. Oysa 1995 yılında sadece St. Petersburg'dan 200 bin kişi gitti' dedi. Yani çok önemli gelişmeler oldu.''*[339]

Bununla birlikte, araştırmacı Doğan ve Ülman, iş adamları örgütlerini, Rus Ortodoks Kilisesi ve Müslümanları temsil eden kurumları, bilim insanları ve özellikle de Türk – Rus vatandaşları arasında yapılan karma evlilikler sonucu oluşan yeni sosyal ve etnik grupları Türk-Rus ilişkilerinde etkili olmaya başlayan HDA olarak nitelendirilmektedir[340]. Başaran'a göre, bu gruplar ve topluluklar geldikleri ülke ve yaşadıkları toplum arasında bir köprü görevi görmektedirler[341]. Nitekim, bu topluluklar bir süre sonra kendi aralarında dernekler, kuruluşlar ve vakıflar şeklinde teşkilatlanmaktadır. Böylece, bu topluluklar hem yaşadığı hem de vatandaşı olduğu ülke yetkililerini etkilemeye başlamaktadırlar[342].

---

[338] Başaran, **a.g.m.,** s. 106.
[339] **a.g.m.,** s. 107.
[340] Erhan Doğan ve Burak Ülman, ''Rusya – Türkiye İlişkileri ve Hükümet Dışı Aktörler (HDA)'', **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No: 55, (Ekim 2016), s. 21.
[341] Başaran, **a.g.m.,** s. 104.
[342] **a.g.m.,** s. 105.

3.1. Hükümet Dışı Aktörler Olarak Karma Evlilikler

Araştırmacılara göre, uluslararası ilişkiler konusu sadece devletler arasındaki güç mücadelesinden oluşmamaktadır. Ulus-üstü ve ulus-altı her türlü toplumsal ilişkinin Uluslararası İlişkilerde önemli bir yeri bulunmaktadır[343]. Öyle ki, son yıllarda Türkiye ve Rusya arasında gelişen toplumsal ve kültürel ilişkilerin hızını belirleyen etkenlerden biri olan Türk – Rus evlilikleri iç-içe geçmiş, derin ve karmaşık ilişkiye sahip Türkiye ile Rusya'nın karşılıklı bağımlılığın bir unsuru haline gelmiştir[344]. Sayıları tam bilinmemekle beraber, on binlerce hatta yüz binlerce olarak ifade edilen bu evlilikler sonucu gerek Türkiye'de gerekse de Rusya'da yeni sosyal gruplar, örgütlenmeler oluşmaya başlamıştır[345]. Söz konusu sosyal gruplar ortak sorunları bulunan birey ve çiftlerden oluşmaktadır ki, grup üyeleri eğitim, hukuksal ve sosyal alanlarda karşılaştıkları benzer sorunlara ortaklaşa çözüm aramaktadırlar. Gruplar çeşitli sosyal medya platformlarında[346] ortak gruplar oluşturarak birbirine yardımcı olmaya çalışmaktadırlar. Örneğin, ''Russkiye v Stambule'' (Ruslar İstanbul'da) Facebook grubunun 37 bin üyesi, ''Vse v Turcii'' (Hepsi Türkiye'de) Facebook grubunun ise 50 bine yakın üyesi bulunmaktadır[347]. Çalışmamız kapsamında bu grupların takip ve gözlemi yapılmış olup, üyelerin hemen her konuda karşılıklı saygı ve hoşgörü çerçevesinde yardımlaşmaya çalıştıkları görülmüştür.

Diğer yandan, Rusya'da evlenmiş Türk vatandaşları, Rus vatandaşı çocuklarının olmasına rağmen, çifte vatandaşlık alamadıkları için sıkıntı yaşadıklarını ve her üç ayda oturma izinlerini yenilemek zorunda kaldıklarını dile getirmektedirler[348]. Rusya Federasyonu Anayasası çifte vatandaşlığa izin vermektedir, ancak bu konuda Rus ve Türk devleti herhangi bir ilerleme kaydedememiştir[349]. Ne var ki, HDA olarak görülen Türk – Rus karma ailelerdeki sayısal artışlar iki ülkeyi ilgilendiren kararlar alınırken göz ardı edilemeyecek düzeye ulaşmıştır. Nitekim, daha önce de söylemiş olduğumuz gibi, karma evliliklerde dünyaya gelen, çift kültüre sahip,

---

[343] Gözen, **a.g.e.,** s. 39.
[344] **a.g.e.,** s. 27.
[345] **a.g.e.,** s. 31.
[346] Facebook, WhatsApp, Vkontakte.
[347] https://www.facebook.com/groups/163218764054293/?ref=share, https://www.facebook.com/groups/362556393925372/?ref=share, (Erişim tarihi: 04.12.2019).
[348] Doğan ve Ülman, **a.g.e.,** s. 31.
[349] **a.g.e.**

iki dili konuşan yeni nesiller yakın gelecekte iki ülke arasındaki ilişkileri yeni boyuta taşıyacağına ve iki ulusun birbirini anlamasını kolaylaştıracağına inanılmaktadır[350].

3.1.1. Türkiye'de Yeni Türk – Rus Karma Diasporası

Yunanca ''dia'' ve ''sporos'' kelimelerinden türeyen *diaspora* kelimesi ''sağa-sola saçılmış/dağılmış tohumlar'' anlamına gelmektedir[351]. Kelimenin tarih içerisindeki değişimi günümüzde dahi tartışılmaya devam etmektedir. Öyle ki, çağdaş kullanımda diaspora ''etnik grup''un eş anlamlısı olarak tanımlanmaktadır[352]. 2005 yılında Uluslararası Göç Örgütü,[353] dünya genelinde 191 milyon göçmen olduğunu açıklarken, 2010'da bu rakam 214 milyona yükselmiştir[354]. Uluslararası sistemde ortaya çıkan bu tür insan hareketliliği ve göçler diaspora kavramının kullanımını daha da yaygınlaştırmıştır. Yaldız'a göre, eskiden Ermeni, Yahudi ve Yunanların dağılmasını ifade etmek için kullanılan diaspora kelimesi, artık ''göçmen'', ''mülteci'', ''misafir işçi'', ''yurtdışı topluluğu'', ''etnik topluluk'' gibi anlamlara karşılık olarak kullanılmaktadır[355].

Resmi olmayan rakamlara göre, Türk – Rus karma evliliklerinin sayısı 250 bini bulmuş olup, çocuklar ile birlikte 1 milyonu geçmektedir[356]. Bu durumda, Türkiye'de yeni karma diasporasından söz etmek mümkündür. Türk tarih profesörü İlber Ortaylı Türkiye'deki bu yeni diasporanın artacağını şu sözlerle ifade etmektedir:

---

[350] Özmen ve Dilli, **a.g.e.,** 386.

[351] Furat Yaldız ''Diaspora Kavramı: Tarihçe, Gelişme ve Tartışmalar'', **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Dergisi,** (18), (2013 Bahar), s. 290'dan Bazı yazarlar ise, diaspora kelimesinin *dia* ve *speirein* kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan ve "saçılma" anlamına gelen *diaspeirein* kelimesinden türediğini belirtmektedir (Bauman, 2010). Çevrimiçi İngilizce sözlüklerde ise, kelimenin köklerine ilişkin üç farklı yaklaşım bulunmaktadır: (i) *diaspeiro* (dia+speiro), *(ii) diaspora* (dia+spore), *(iii) diaspeirein* (dia+speirein). Kelimenin köklerine ilişkin bu farklı yaklaşımlara rağmen dağılma, saçılma, savrulma anlamları konusunda bir tartışma yoktur.

[352] **a.g.e.**

[353] IOM – International Organization for Migration.

[354] Yaldız, **a.g.e.,** s. 290'dan World Migration Report – 2011, Geneva, IOM, 2011, s. 49. Uluslararası Göç Örgütünün Genel Ağ (İnternet) sitesinde ise, 2010 yılı rakamının 192 milyon olduğu belirtilmektedir. "About migration", http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration, 26.07.2012. Resmî rapor ve resmî Genel Ağ sitesi arasındaki bu rakamsal farklılık, kanımızca Genel Ağ sitesinin güncellenmemesinden kaynaklanmaktadır.

[355] **a.g.e.,** s. 290'dan Tölölyan, 1991, s. 4.

[356] Özmen ve Dilli, **a.g.e.,** s. 382.

''Türkiye'deki Rus ailesi sayısı ile Rusya'daki Türk ailesi sayısı 250 bine yakın. Bu sayı daha da artacak. En uzak kasabadaki mutaassıp aile bile oğulları Rus'la evlenince ''Çok iyi'' diyor. Çünkü evlilikleri iyi gidiyor. Türk erkeğiyle Rus kadını iyi gidiyor. Demek ki mantaliteleri farklı görünse de uyum içindeler. Çocuklar iyi yetişiyor. Türkiye'de bir sürü Rus yaşıyor ama telaş içinde değiller. Çocuklarının Türkiye'de zulüm göreceklerini düşünmüyorlar''[357].

Nitekim, her iki ülke ve ulusun çıkarlarını göz önünde bulunduracak bu diasporanın yeni ekonomik ve kültürel iş birliklerinin doğmasına vesile olmakla birlikte, barışa hizmet edeceğine inanılmaktadır[358].

3.2. Politik Krizlerin Karma Evliliklere Yansıması

Oldukça karmaşık Türk – Rus ilişkileri tarihi boyunca savaştan barışa, çatışmadan iş birliğine kadar önemli değişiklikler yaşanmıştır. Sık görülen bu savaş ve anlaşmazlıkların en önemli sebeplerinden biri de Avrupa ile Asya arasında bir tür kavşak rolünü gören Türkiye'nin jeopolitik konumudur. Söz konusu değişimler, özellikle iki kutuplu sistemin çöküşüyle, Sovyet sonrası bölgede ve Ortadoğu'da, Türkiye ile Rusya arasında başlayan jeopolitik temasların artmasıyla dinamik bir hal almıştır. Türk – Rus ilişkilerin tarihsel geçmişinin yanı sıra, her iki ülkenin askeri, politik ve ekonomik çıkarlarının mevcut olduğu bazı bölgelerdeki küresel istikrarsızlık ve çatışmalar göz önünde bulundurulduğunda, ikili ilişkilerin sürekli bir dönüşüm içinde devam edeceği kesindir[359].

İki ülke arasında karşılıklı güven düzeyinin artması ise 2000'lerin başında, Vladimir Putin'in Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı seçilmesinden ve Türkiye'de Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) iktidara

---

[357]Kübra Par, ''İlber Ortaylı: Ruslar baştan dost görünür ama…'', Habertürk, 6 Aralık 2015, (Çevrimiçi), https://www.google.com/amp/s/m.haberturk.com/yasam/haber-amp/1163047-ilber-ortaylı-ruslar-bastan-dost-gorunur-ama, (Erişim tarihi: 04.12.2019).

[358] **a.g.e.,** s. 386.

[359] D. G. Bdoyan, ''Periody Transformacii v Rossiysko-Tureckih Otnosheniyah'', **Vestnik MGİMO-Universiteta**, 4 (55), (2017), DOI 10.24833/2071-8160-2017-4-55-165-182, s. 166.

gelmesiyle başlamıştır[360]. Bu dönemden itibaren Türkiye – Rusya ilişkilerinde rekabetten çok yönlü iş birliğine aşamalı bir geçiş söz konusudur. Terörle mücadele, ticaret ve enerji alanındaki gelişmeler de ikili ilişkileri bir üst boyuta taşımış ve iki ülkenin stratejik ortaklığa geçişini sağlamıştır. Ancak, Ortadoğu'da başlayan 2010 yılında meydana gelen ''Arap Baharı'' ve Kırım'ın ilhakı gibi olaylar, anlaşmazlıklara yol açmış ve iki ülke ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Buna rağmen, enerji ve ticaret alanındaki ekonomik ilişkiler ve iş birliği, 24 Kasım 2015 tarihinde düşürülen Rus SU-24 ile ilgili olay yaşanıncaya kadar gelişmeye devam etmiştir[361]. Uçak krizi sonrası ekonomik alanda Rusya, Türkiye'ye karşı birçok yaptırım kararı almıştır. Bunlardan bazıları,

1 Ocak 2016 tarihi itibarıyla;

- Türkiye'den tarım, gıda ve hammadde ürünlerinin yasaklanmış,
- Rusya'daki Türk şirketlerinin faaliyeti yasaklanmış veya kısıtlanmış,
- Rus işverenlerin Türk işçi istihdamı yasaklanmış,
- Türkiye'ye vize muafiyeti askıya alınmış,
- Rus tur operatörlerine Türkiye'ye tur paketleri satışından vazgeçilmesinin tavsiye edilmiş olmasıdır[362].

Türkiye – Rusya arasında meydana gelen bu uçak krizi olayından başta Türkiye ekonomisi olmak üzere, en çok etkilenen iki ülke vatandaşlarının kurmuş olduğu Türk – Rus aileleri olmuştur. Öyle ki, iki ülke arasında yaşanmış olan dış politika sorunu bir anda Türk – Rus ailelerinin aile içi meselesine dönüşmüştür[363]. Deniz'e göre, Türk -Rus aileleri bu durumdan iki farklı şekilde etkilenmiştir[364]. Bazı aileler söz konusu krizden sonra birlik/beraberlik duygusuna kapılmış ise, bazıları kendi aralarında çatışmaya başlamışlardır. Türk akrabalar Rus gelinlerini destekleyerek, onları yabancı hissettirmemeye çalışırken, Rus erkekleri Türklerle evli olan Rus kadınlarını düşman

---

[360] Urazova, **a.g.e.,** s. 46.
[361] Bdoyan, **a.g.e.,** s. 165.
[362] Melih Kazdal, ''Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Türkiye – Rusya İlişkileri (2002-2017): Dış Politikada Çatışma ve İşbirliği'', **Journal Of Awareness**, C. 3, S. 2, (Nisan 2018), s. 58'den tr.sputniknews.com, 2015.
[363] Onur Emre Durak, ''Rus gelinle Türk damattan barış çağrısı'', **İHA,** t.y., (Çevrimiçi), https://www.iha.com.tr/amp/haber-rus-gelinle-turk-damattan-baris-cagrisi-524816/, (Erişim tarihi: 13.12.2019).
[364] Ayla Deniz & E. Murat Özgür, ''The effects of Russia-Turkey crisis on mixed families in İstanbul: Hearing the voices of women'', **International Jorunal of Social Sciences and Education Research**, Vol. 3(2), (2017), s. 407.

ilan etmişlerdir[365]. Yapmış olduğumuz görüşmeler kapsamında, ‘’*Türkiye ve Rusya arasında yaşanan sorunlar sizin ailenizi nasıl etkiliyor? Örneğin, 2015 ‘Uçak Krizi’? O dönemde neler yaşadınız?’’* sorusuna katılımcıların çoğu iki ülke dış politika ve siyasetinin ailelere etki etmediğini belirtirken, bazıları da uçak krizinden dolayı zor bir süreç atlattıklarını dile getirmiştir. Örneğin,

> ***K₁₈****: ‘’Bu olay gerçekleştiğinde, biz, eşimle tanışma/görüşme aşamasındaydık. Ben onu Türkiye'de ziyaret ediyor ve sınırların kapatılmasından, birbirimizi göremeyeceğimizden korkuyordum. Fakat her şey geçti. Ancak şimdi evli olarak, Türkiye ile Rusya arasında bir sorun yüze çıktığında veya başkanlar anlaşamadığında biz çok endişeleniyoruz. Ayrıca, eski Rus eşim uçak krizi döneminde kızımla beraber Türkiye'ye taşınacağımı öğrenince kızımızı ‘’Rus pilotlarının öldürüldüğü ülkeye’’ göndermek istemediğini söyledi. Onu ikna etmek çok zor oldu, çünkü izni olmadan kızımı yurtdışına çıkaramazdım. Krizden sonra eşim Rusya'ya gelmek istemişti. Davetiye için Rusya Dışişleri Bakanlığı'na gittiğimde ise, eşimi Rusya'ya davet etmenin iyi bir fikir olmadığını söylemişlerdi…’’*[366].

Bir diğer katılımcı ise uçak krizi dönenimde yaşadıklarını,

> ***K₇****: ‘’Evet. Bu olaydan sonra Türklere vize muafiyeti kaldırılmıştı. Bu yüzden eşim 4 senedir bizim evi ziyaret edemiyor. Vize işlemleri çok uğraştırıcı çünkü. İlk başlarda eve gitmek zorlaşmıştı. Sürekli havalimanında göz altına alıyor ve sorguluyorlardı. Fakat artık böyle bir şey yok. Ülkeler uzlaşmış görünüyor, sadece vizelerin kaldırılması kaldı. Veya en azından Türklerle evli olan Ruslar için iptal edilmesi gerekiyor’’*[367] sözleriyle ifade etmiştir.

Her iki ülke ve toplumları için zorlu geçen bu dönemde, Türk vatandaşıyla evli olan yazar ve yönetmen Alina Mustafina, Rus medyasının Türkiye'de ‘’Rus fobisi’’

[365] **a.g.m.,** s. 408.
[366] Svetlana, Kişisel Görüşme, 2019.
[367] Anastasiya Şimyak, Kişisel Görüşme, 2019.

büyüyor iddiasına karşı gerçekleri göstermek amaçlı kısa bir film çekmiştir[368]. ''Maşa'yı Kurtarmak'' isimli filmde, uçak krizinin büyümesiyle, haberleri izleyen Rus kadını Türk ile evlenmiş olan yeğeni Maşa'yı ''düşmandan'' kurtarmak için yollara düşmekte[369].

Dahası, Rusya'da bulunan büyük bir Türk şirketi müdürünün sözlerine göre, 24 Kasım'dan sonra birçok Türk vatandaşının Rusya'ya girişine izin verilmemiş, bazı iş adamlarına ise ülkeye giriş yasağı uygulanmıştır[370]. Uçak olayı sonrası Moskova havalimanlarında Türk şirket çalışanlarının kontroller gerekçesiyle saatlerce bekletilmesi rutin haline gelmişken, Rusya vatandaşı ile evli olarak oturma izni alan Türk vatandaşlarına sorun çıkartılmamıştır[371]. Rus Türk İşadamları Birliği (RTİB) Başkanı Naki Karaaslan o dönemde yaşananları şu sözlerle anlatmıştır:

> *''İlişkilerimizin iyi olduğu günlerde Rusya'da pasaportsuz dolaşırdık, hiç bir sıkıntı yaşamazdık. Şimdi ülkeye giriş çıkışlarda yanımızda bir sürü evrak bulundurmak ve durumumuzun legal olduğunu kanıtlamak zorunda kalıyoruz''*[372].

Yukarıda bahsedilenlerden yola çıkarak, Türkiye ile Rusya arasında yaşanan politik krizlerin yalnızca ticari, turizm ve ekonomik alanı değil, aynı zamanda iki ülke arasındaki kültürel ve toplumsal ilişkileri de derinden etkilendiğini söylemek mümkündür.

3.2.1. 'Uçak Krizi' ve Sonrasında Yaşananlar

İkili ilişkiler uçak krizinden 6 ay sonra Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 20 Haziran 2016 tarihinde Rusya Federasyonu Başkanı

[368] Newtimes, ''Kazakstanka napisala knigu ''Kak uyehat v Dubay i ostatsya tam'', 24 Mart 2019, (Çevrimiçi), https://newtimes.kz/obshchestvo/87814-my-fiktivno-raspisalis-kazakhstanka-napisala-knigu-kak-uekhat-v-dubaj-i-ostatsya-tam, (Erişim tarihi: 9. 05. 2020).
[369] Alina Mustafina, ''Maşa'yı Kurtarmak'' Türk – Rus ilişkileri üzerine kısa komedi, 8 Eylül 2019, (Çevrimiçi), https://youtu.be/EK9S4MwMV8M, (Erişim tarihi: 9. 05. 2020).
[370]Suat Taşpınar, ''Moskova'da Türklerin 'mecbur ikamet' günleri'', BBC NEWS, 15 Mart 2016, (Çevrimiçi), https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160315_moskova_turkler, (Erişim tarihi: 11.02.2020).
[371] **a.g.m.**
[372] **a.g.m.**

Vladimir Putin'e gönderdiği özür mektubu sonucu düzelmeye başlamıştır[373]. Nitekim bu girişimden sonra iki ülke devlet başkanları çeşitli uluslararası platformlarda yan-yana gelerek ikili ilişkilere yeniden hız kazandırmışlardır. Bunun en somut örneği 23. Dünya Enerji Kongresi'ne Vladimir Putin Başkanlığında üst seviye bir heyetle katılan Rusya Federasyonu üyeleri ve Türk Akımı Doğalgaz Boru Hattı'nın hayata geçirilmesi için atılan imzalar olmuştur[374]. Ayrıca, bundan kısa bir süre sonra 15 Temmuz 2016 tarihinde Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) tarafından Türkiye'de gerçekleştirilen başarısız darbe girişimi sonrası Putin'in Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı araması Moskova'nın Türk Hükümetine verdiği ciddi desteğin kanıtıdır[375]. Yine aynı yılın aralık ayında Ankara'da Rusya Federasyonu Ankara Büyükelçisi Andrey Karlov'a düzenlenen suikast girişimi bütün dünyada gündem olmuştur. Fakat her iki taraf olaya soğukkanlı yaklaşmış ve suikastın ikili ilişkileri tahrik etme amaçlı olduğunu belirtmişlerdir. Rusya Devlet Başkanı Putin olayla ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır:

> *''Karlov'un öldürülmesi Rusya-Türkiye ilişkilerini bozmaya yönelik bir eylemdi… Açık konuşmak gerekirse, uçağımızın Türk liderliğinin emri olmadan, Rusya-Türkiye ilişkilerine zarar vermek isteyen insanlar tarafından düşürüldüğü tezine şüpheyle bakıyordum. Fakat büyükelçime bir polis tarafından düzenlenen saldırın ardından fikrimi değiştirmeye başlıyorum…Bana göre her şey mümkün. Yıkıcı unsurların, emniyet ve istihbarat teşkilatları ve ordu da dahil olmak üzere Türk devlet organlarına derin bir biçimde nüfuz etmiş olması mümkün. Fakat kendimde birilerini bir şeyle suçlama hakkını görmüyorum. Karlov'un öldürülmesi Rusya-Türkiye ilişkilerine zarar vermeyecek''.*[376]

Diğer yandan, uçak krizi sonrası Rusya'nın Türkiye'ye karşı uyguladığı yaptırımlar turizm alanında da büyük kayıplara neden olmuştur. Öyle ki, 2014 yılı aralık ayı verilerine göre, Türkiye'yi 61,009 Rus turist ziyaret etmişken, bu rakam

[373] Kısacık, **a.g.e.,** s. 378.
[374] **a.g.e.**
[375] Kazdal, **a.g.e.,** s. 58.
[376] Kısacık**, a.g.e.,** s. 379'dan Özgür Tüfekçi, ''İşbirliği ve Kriz İkileminde Türkiye-Rusya İlişkileri'', içinde AK Parti'nin 15 Yılı: Dış Politika, Kemal İnat, Ali Aslan ve Burhanettin Duran (ed.), (Ankara: SETA Kitapları, Aralık 2017), s. 149.

2015 yılı aralık ayında 25,954'e gerilemiştir[377]. Yine 2014 yılı ocak ayı Türkiye'yi ziyaret eden Rus turist sayısı 51,058 iken, 2016 yılının ocak ayında bu sayı 22,106 kişiye düşerek %-56,70 oranında küçülmüştür[378]. Araştırmacılara göre, kişi başı harcama verileri ile çarpıldığında, 2016 yılı ocak ayı Rus turistlerinden yaşanan gelir kaybı 20,700,680 doları bulmuştur[379].

Bununla birlikte, bu süreçte çok zor zamanlar geçiren, Türk – Rus ailelerinden Rusya'da yaşayan Türk iş adamı ile evli Yelena Korzhavina, Rusya Devlet Başkanı'na mektup yazarak, iki ülke arasındaki *''Bu nefret sürmesin''* ifadelerini kullanmıştır[380]. Üç çocuk annesi olan Yelena Korzhavina Türk-Rus ilişkilerinde ortaya çıkan krizin sıradan insanları, özellikle de karma aileleri vurduğunu belirtmiştir. Rus medyasında Türkiye karşıtı propagandalar orada yaşayan Türkleri de derinden etkilemiştir. Antalya Rus Sanat ve Kültür Derneği Başkanı İrina Balcı, kriz döneminde Antalya'da yaşamakta olan 2 bin civarı Rus kadının çocuklarıyla beraber ülkelerine döndüğünü belirtmektedir[381]. Balcı, kriz sonrası dönemde Türk – Rus ailelerin durumunu ise şu sözlerle anlatmaktadır:

> *''Krizin giderilmesiyle problemli evlilikler de düzeldi. Birbirimizin kıymetini anladık. Stres ve ekonomik krizin sarstığı evliliklerde terk eden eşler dönmeye başladı''*[382].

2015-2016 yıllarında Türk ve Rus hükümetleri arasında yaşan uçak krizi ve diğer olaylar iki ülke ilişkilerini olumsuz etkilemiş olsa da Rusya'nın büyük kaynak potansiyeli ve Türkiye'nin coğrafi konumunun önemi ikili ilişkilerin yeniden hızla gelişmesini sağlamıştır. Öyle ki, Rusların gözünden Türkiye, Avrupa tüketicileri ile

---

[377] Emirhan Yenişehirlioğlu vd., ''Politik Krizlerin Turizm Talebi Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Araştırma: Rusya'nın Değişen Yüzü ve Değişimin Türkiye Turizmine Etkileri'', **Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi,** 02 (03), (2016), s. 80.
[378] **a.g.m.**
[379] **a.g.m.**
[380] Marmaragazete, ''Rus anne Yelena Putin'e mektup yazdı'', 31 Aralık 2015, (Çevrimiçi), https://www.google.com/amp/www.marmaragazetesi.com/servise/amp/rus-anne-yelena-putine-mektup-yazdi-53007h.htm, (Erişim tarihi: 19.12.2019).
[381] Gülden Aydın, ''Antalya'nın Rus gelinleri evlerine geri döndü'', 2 Nisan 2017, **Hürriyet**, (Çevrimiçi), https://www.google.com/amp/www.hurriyet.com.tr/amp/gundem/antalyanin-rus-gelinleri-evlerine-geri-dondu-40414397, (Erişim tarihi: 23.12.2019).
[382] **a.g.m.**

Hazar, Orta Asya ve Orta Doğu bölgelerinin enerji kaynakları tedarikçilerini denizden ve karadan birbirine bağlayan, Boğazlar ve Çanakkale'yi kontrol eden umut verici bir ulaşım koridoru olarak görülmektedir[383]. Türkiye ise, Rus enerjisinin Batı'ya geçişinden yararlanma fırsatı elde etmektedir. Böylece, Türkiye ile Rusya'nın uzun vadede iş birliği yapmaya devam etmesi hem ulusal hem bölgesel hem de toplumsal anlamda büyük öneme sahiptir.

3.3. Türkiye'deki Rus Dernek ve Kuruluşlar

Uluslararası insan hakları hukuku koruması altında olan temel haklardan biri de örgütlenme özgürlüğü hakkıdır[384]. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (UDHR), Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ICCPR) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) gibi uluslararası ve bölgesel düzeyde bağlayıcı olan sözleşmelerde örgütlenme özgürlüğü hakkını garanti altına alan hükümler bulunmaktadır[385]. Medeni Kanun'un 56. Maddesi'ne göre, dernek; kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarını ifade eder[386]. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 33. Maddesi'nde herkesin önceden izin almaksızın dernek kurabileceğine yer verilmekle birlikte, yabancılarla ilgili bazı sınırlamalar söz konusudur. Buna göre, Medeni Kanun'un 93. Maddesinde ''Türkiye'de yerleşme hakkına sahip olan yabancı gerçek kişiler, dernek kurabilir veya kurulmuş derneklere üye olabilir. Onursal üyelik için bu koşul aranmaz'' ifadesi yer almaktadır[387].

Türkiye'de yabancıların dernek kurma hakkı ile ilgili yukarıda açıklanan mevzuat hükümleri, Rusya vatandaşları dahil olmak üzere birçok ülke vatandaşına dernek kurma hakkını tanımaktadır. Araştırmacı Başaran'a göre, iktisadi ilişkilerin artmasıyla SSCB'nin dağılmasından sonra ticaret, turizm, yatırım veya benzeri amaçla Türkiye'de yaşamaya başlayan Rus vatandaşları özlemini duydukları yaşam için

[383] Bdoyan, **a.g.m.,** s. 179.
[384] TÜSEV, **''Örgütlenme Özgürlüğü Açısından Yabancı STK'ların Kayıt Süreçleri''**, t.y., s. 2.
[385] **a.g.e.**
[386] TÜSEV Yayınları, **''Dernekler İçin Yasal Mevzuat Rehberi''**, Mart 2019, s. 11.
[387] TÜSEV, Örgütlenme..., **a.g.e.,** s. 4.

dernekler ve kurumlar oluşturmaya başlamışlardır[388]. Başaran bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

> *''Haraşolar Türkiye'de misafir kalıp gitmiş/gitmeye zorlanmışken Nataşalar Türkiye'de yerleşik koloni kurmuşlardır.''* [389]

Günümüzde, Türkiye'nin farklı illerinde yaşamakta olan Türk – Rus evliliği yapan Rus kadınları veya Türkiye'ye yerleşim için gelen Rus vatandaşları, yurttaşlarına sosyal ve yasal konularda destek sağlamak, Rus kültürü ve dilinin tanıtılmasına katkıda bulunmak, çocuk yetiştirme ve eğitim konularında yardım etmek, Rus geleneklerini korumak, Rusça konuşan diasporayı bir araya getirmek ve her iki ülkeye komşu ülkelerle ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkileri geliştirilmek gibi amaçlara hizmet edecek çeşitli dernekler kurmaktadırlar. Öyle ki, Türkiye genelinde Ankara Rus Kültür Derneği, Rusya Eğitim, Kültür ve İşbirliği Derneği, İzmir Soljenitsin Rus Dili ve Kültür Derneği, Alanya Rus Eğitim ve Kültür Derneği, Antalya Rus Sanat ve Kültür Derneği, İstanbul Rusya ve Komşu Ülkeler Girişimciler Derneği (RUSKOM), Rusya Federasyonu Türkiye Cumhuriyeti İşbirliği, Dostluk ve Kültür Derneği, Rusya Ekonomi, Bilim ve Teknoloji Derneği (REBTEK), Rus – Türk İşadamları Derneği (RTİB) gibi dernekler bulunmaktadır. Aynı zamanda, Rusça konuşan diasporanın ağırlıklı olarak oturduğu İstanbul, İzmir ve Antalya gibi kentlerde Rus okulları da mevcuttur.

3.3.1. Ankara Rus Kültür Derneği

Larissa Lutkova başkanlığındaki Ankara Rus Kültür Derneği, Rusya Federasyonu ve ''Roszarubezhtsentr'' katkılarıyla 2004 yılında Ankara'da kurulmuştur[390]. Rus Kültür Derneği, başta Rusya Federasyonu vatandaşları olmak üzere Eski Sovyetler Birliği yurttaşlarına Türkiye'de sosyal ve yasal destek

[388] Ali Başaran, **Dış Siyasi, İktisadi İlişkiler Etkileşimi Çerçevesinde Yeltsin Dönemi RUSYA FEDERASYONU–TÜRKİYE İLİŞKİLERİ, 1992-2000**, Ankara: İmaj Yayınevi, 2019, s. 135.
[389] **a.g.e.,** s. 79.
[390] Rus Kültür Derneği, t.y., (Çevrimiçi), http://www.rusankara.com/tuumlrkccedile.html, (Erişim tarihi: 23.12.2019).

sağlamakta olup, Rus ve Türk halkları arasındaki kültürel ve ticari ilişkilere katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, dernekte okul ve okul öncesi çocuklara, yetişkinlere verilen Rus dili dersler, müzik, resim sanatı, drama ve yoğa kursları gibi faaliyetler sürdürülmektedir. Kültürel, sosyal ve edebi konular üzerine çeşitli projeler düzenleyen Rus Kültür Derneği bünyesinde kapsamlı bir kütüphane bulunmaktadır[391].

3.3.2. İzmir Soljenitsin Rus Dili ve Kültürü Derneği

Türkiye'deki Rus Yurttaşlar Koordinasyon Kurulu üyesi olan İzmir Soljenitsin Rus Dili ve Kültürü Derneği, 2009 yılında Andrey Ponamarev tarafından kurulmuştur[392]. Dernek adını, anavatanından uzakta yaşamış olan önemli Rus yazarlarından biri Soljenitsin'den almıştır. Soljenitsin, çalışmaları, hayatı ve fikirleriyle anavatanlarından uzakta yaşamakta olan Ruslar için harika bir örnektir. İzmir Soljenitsin Rus Dili ve Kültürü Derneği'nin ana amacı İzmir'de ve Türkiye genelinde yaşayan Ruslar ve Rusça konuşan gruplar arasında Rus dilinin ve kültürünün korunmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunmaktır. Ayrıca, dernek Türkiye ve Rusya arasındaki kültürel, eğitimsel, sosyal ve ekonomik bağların güçlendirilmesi için çalışmaktadır[393].

3.3.3. Rusya Eğitim, Kültür ve İşbirliği Derneği

Eşgüdüm Kurulu ve Uluslararası Rus Toplulukları Birliği'nin (MARPAL) ortak üyesi olan Rusya Eğitim, Kültür ve İşbirliği Derneği, Rimma Rizayeva Başkanlığında 2005 yılında İstanbul'da kurulmuştur[394]. Derneğin amaçları arasında Türkiye ve Rusya arasında barış, dostluk, iletişim bağlarını pekiştirmek, kültürel ve ekonomik bağları geliştirmek, ticaret ve yatırımları teşvik edecek yardımlarda bulunmak yer almaktadır[395]. Dernek başkanı Rizayeva, derneğin kuruluş amacını,

---

[391] **a.g.e.**
[392] İzmir Soljenitsin Rus Dili ve Kültürü Derneği, t.y., (Çevrimiçi), http://www.russkiyizmir.com, (Erişim tarihi: 28.12.2019).
[393] **a.g.e.**
[394] Rusya Kültür Merkezi, t.y., (Çevrimiçi), https://ruskulturmerkezi.net/hakkinda/, (Erişim tarihi: 23.12.2019).
[395] R.U.S.Y.A, ''Rusya Eğitim, Kültür ve İşbirliği Derneği'', t.y., (Çevrimiçi), https://asyadevi.tr.gg/Rusca.htm, (Erişim tarihi: 23.12.2019).

''Rusya'da ve Türkiye'de, aynı amacı gerçekleştirmek için çalışacağız. Çalışmamızın, bir yandan iki halkın birbirini destekleyerek birlikte gelişmesini sağlayacağına, diğer yandan devlet siyaset ve diplomasi düzeyinde gelişen ilişkilere güç katacağına inanıyoruz''[396]

sözleriyle açıklamıştır. Rusya Eğitim, Kültür ve İşbirliği Derneği, vize yardımı, hukuki danışmanlık, çeviri hizmetleri, iş bulma ve sağlama gibi alanlarda faaliyetlerini yürütmektedir. Bunun yanı sıra, dernekte Türk vatandaşlarına MGU (Moskova Devlet Üniversitesi) programına uygun Rusça kursları, Rus vatandaşları için Türkçe dil kursları, Türk – Rus karma ailelerin çocuklarına yönelik hem Türkçe hem Rusça dil kursları gibi dernekte, bale, salon dansları, resim atölyeleri, satranç dersleri, konservatuvara hazırlık, gitar, piyano ve keman dersleri verilmektedir.

3.3.4. Rusya Ekonomi, Bilim ve Teknoloji Derneği

Merkez ofisi İstanbul'da bulunan Rusya Ekonomi, Bilim ve Teknoloji Derneği, diğer adıyla REBTEK, Türkiye ile Rusya arasındaki ekonomik, ticari, teknolojik, endüstriyel ve akademik ilişkileri geliştirmeyi amaçlamaktadır[397]. Bununla birlikte, REBTEK'in amaçları arasında, enerji ve inşaat alanlarında iki ülkenin ortak projeler geliştirmesinin sağlanması, Rus - Türk stratejik düşünce kuruluşları arasındaki ilişkileri geliştirerek yuvarlak masa etkinliklerin düzenlenmesi, Türk ve Rus şirket ile kurumları arasında ticari ortaklıkların geliştirilmesi için projelerin oluşturması yer almaktadır[398].

[396] **a.g.m.**
[397] REBTEK, t.y., (Çevrimiçi), https://www.rebtek.org, (Erişim tarihi: 28.12.2019).
[398] **a.g.e.**

3.4. Türkiye'deki Yabancı Rus Okulları

''Yabancı okullar'' Türkiye vatandaşı ya da kuruluşu olmayan yabancılara ait okullar olarak tanımlanmaktadır[399]. 2007 tarihli Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda yer alan Milletlerarası özel öğretim kurumları ve yabancı okullara ilişkin esaslar aşağıdaki gibidir:

''a) Milletlerarası özel öğretim kurumları:

1) Yalnız yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebilecekleri yüksek öğretim dışındaki milletlerarası özel öğretim kurumu; yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişiler tarafından veya Türk vatandaşlarıyla ortaklık yolu ile 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu çerçevesinde Bakanlar Kurulunun izniyle açılabilir. Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler de kendi adlarına aynı amaçla milletlerarası mahiyette özel öğretim kurumu açabilir.

2) Bu öğretim kurumlarında; Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, güvenliğine ve menfaatlerine aykırı, Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerleri aleyhinde eğitim-öğretim yapılamaz.

3) Bu kurumlarda öğretim programları, eğitim-öğretim faaliyetleri ve diğer hususlarla ilgili işlemler, kurum yönetimince hazırlanan ve Bakanlıkça onaylanan esaslara göre yürütülür.

4) Bu konularda Bakanlığın denetim hakkı saklıdır.

b) Yabancı okullar:

1) Bakanlar Kurulunun izni ile yeni arazi edinebilir ve kapasitelerini en fazla beş misline kadar artırabilir.

2) Üzerinde kuruldukları araziler genişletilmemek şartı ve Bakanlığın izni ile mevcut arazi üzerindeki bina, öğrenci ve donanım kapasitelerini en çok bir mislini geçmemek üzere artırabilir veya yenileyebilir…''[400].

---

[399] Tayfun Nasuhbeyoğlu, ''**Halen Varlığını Devam Ettiren ''Türkiye'deki Yabancı ve Azınlık Okulları''**, İstanbul 2007, (Çevrimiçi), http://pusuladernegi.org/wp-content/uploads/yabancı_okullar.pdf, (Erişim tarihi: 28.12.2019).

[400] Resmî Gazete, **Özel Öğretim Kurumları Kanunu**, 14 Şubat 2007, Sayı: 26434, Kanun No. 5580, Kabul tarihi: 8.2.2007.

Türkiye sınırları içinde Fransız, İtalyan, Alman, İngiliz, Amerikan, Avusturya okullarının yanı sıra Özel Rus okulları da bulunmaktadır. Osmanlı Devleti zamanında Rusya'nın ''Ortodoks hamisi'' sıfatıyla bu mezhep mensuplarına özel olarak Kudüs, Lazkiye, Nasıra, Beyrut, Trablusşam, Akka, Şam, Lübnan gibi şehirlerde açmış olduğu Rus okulları I. Dünya Savaşından önce devlet tarafından zaruri bulunarak kapatılmıştır[401]. Günümüzde ise, gerek Türk – Rus evliliklerinden doğan çocukların gerekse de Türkiye'ye yerleşim amaçlı gelen Rus vatandaşları çocuklarının eğitimi için Rus dilinde eğitim veren kurumlara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu açığı gidermek için de İstanbul ili başta olmak üzere Türkiye'nin farklı illerinde Rusya Federasyonu müfredatına göre eğitim veren Rus okulları açılmaya devam etmektedir. Bunlardan bazıları, Eduant Özel Rus Okulu[402], Özel İstanbul Puşkin Milletlerarası Rus Okulu[403], Özel Moskova Milletlerarası Okulu[404], Özel Klassika-M Uluslararası Rus Okulu'dur[405]. Bu okullarda Rusya Federasyonu Millî Eğitim Bakanlığı müfredatına göre eğitim verilmekte olup, Türkçe ve İngilizce zorunlu müfredat kapsamında yabancı dil olarak öğretilmektedir[406].

Özel Moskova Milletlerarası Okulu (Antalya)

[401] Ayşe Aksu, ''Türkiye'deki Yabancı Okullar Üzerine Yapılan Çalışmalar'', **Türkiye Araştırmalar Literatür Dergisi**, C. 6, S. 12 (2008), s. 213.
[402] Antalya'da bulunan Uluslararası Özel Rus okulu, https://rusokulu.ru/en/about-school/.
[403] İstanbul'daki tek resmi Rusça eğitim veren özel okul, https://pushkinschool.business.site.
[404]Haberler.com, ''Özel Moskova Milletlerarası Okulu açıldı'', 1 Ekim 2019, (Çevrimiçi), https://www.haberler.com/ozel-moskova-milletlerarasi-okulu-acildi-12482209-haberi/, (Erişim tarihi: 29.12.2019).
[405] 2014 yılında Alanya'da kurulmuştur, https://www.schoolclassica-m.org/2016/indextr.html.
[406] Haberler.com, **a.g.m.**

Özel Puşkin Milletlerarası Rus Okulu (İstanbul)

Bu bağlamda, Türkiye sınırları içinde bulunan Rus dernek ve okullar, yabancı bir ülkede yaşamakta olan Rus vatandaşlarına kendi dillerini, gelenek-göreneklerini ve kültürlerini unutturmamayı amaçlamakta ve iki ülke arasındaki dostluk bağlarını pekiştirmeyi hedeflemektedir. Derneklerin birçoğu bünyelerinde bulunan kütüphaneleri Rus vatandaşlarına açarken, bazıları da Türkiye ile Rusya arasında ticareti ve yatırımı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, bu tarz Rus dernek ve okulların varlığı ve çoğalması Rus vatandaşlarını Türkiye'ye yerleşmeye teşvik eden nedenlerden biridir diyebiliriz. Nitekim, derneklerin düzenlediği Rus dili kursları başta olmak üzere, bale ve salon dansları, piyano ve gitar kulüpleri pek çok Rus çocuğun sevdiği aktiviteler arasında yer almaktadır ki, Türk – Rus karma evlilikleri yapmış çiftler ve onların çocukları için de bu büyük bir avantajdır. Zira, Türk devlet okullarında eğitim gören Türk – Rus ailelerin çocukları söz konusu Rus derneklerin kurslarına katılabilmekte ve Rus dilini konuşan çocuklar ile kaynaşabilmektedirler.

Diğer yandan, 90'lı yıllardan itibaren Rusya Federasyonu sınırlarında 28 Türk özel okulu ve 6 dil-kültür merkezin olduğu bilinmektedir[407]. Bu okullarda İngilizce ve Türkçe yabancı dil olarak okutulmaktadır[408]. Başaran, her iki ülkede faaliyet gösteren bu dernek ve okulları iki ülke arasında gelişen özel kültürel ilişkiler kapsamında değerlendirmektedir[409].

[407] Başaran, **a.g.m.,** s. 124.
[408] **a.g.m.**
[409] Başaran, **a.g.m.,** s. 103.

3.5. Türk- Rus Evliliklerin İki Ülke İlişkilerine Faydası

Emekli Büyükelçi Girgin'e göre, uluslararası ilişkilerde, devlet politikalarının önemli olduğu kadar halkların, insani ilişkilerinin de rolü büyüktür[410]. Nitekim, Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu ilişkilerinde bu görüş geçerlidir. İki ülke halkları arasında gelişen insani temasların başında Türk – Rus evlilikleri gelmektedir. İki ülke ilişkileri açısından baktığımızda bu denli yoğun insani temaslar hem Türkiye hem Rusya için büyük önem arz etmektedir. Artan sıkı insani ilişkiler nedeniyle Rusya Federasyonu, yerleşikler ve Türk - Rus ailelerin ağırlıklı olarak yaşadıkları Antalya bölgesinde başkonsolosluk açmıştır[411]. Ayrıca, Ortodoks kilisesi onarılarak hizmete açılmış ve 2001 yılı itibarıyla Rusça ''Komsomolskaya Pravda'' gazetesi (*Комсомольская Правда)* Türkiye'de basılmaya başlanmıştır[412]. Yine Girgin'e göre, Rusya'nın en önemli sosyal problemi nüfus azalması olduğundan devlet, evlilik ve çocuk yapımına teşvik etmektedir[413]. Bu bağlamda, Türk – Rus karma evliliklerin artmasının her iki ülke için hem karşılıklı ekonomik çıkarlar hem de barışa katkı sağlama bakımından yeni fırsatlar doğurmakta olduğunu söyleyebiliriz[414]. Özellikle, yeni kültürü tanımak ve yeni bir topluluğu uyum sağlamak konusunda oldukça başarılı olan Rus gelinlerinin Türk turizmine ve bavul ticaretine büyük katkıları bulunmaktadır.

3.5.1. Rus Kadınların Türk Turizmine Katkısı

Yaşam için Türkiye'nin tatil bölgelerini seçen yerleşik Ruslar ve özellikle Türklerle evli olan Rus kadınların Türk turizmine etkisi ve katkısı küçümsenemez. Yeltsin döneminde Türkiye'nin Rus turistler tarafından ziyaret edilen ilk üç ülke sıralamasında yer alması iki ülke siyasetini etkilemiştir[415]. Türk turizmcileri turizmin olumsuz etkilenmesinin önünü alabilmek için Avrasya Feribotu, Çeçenistan Savaşı ve PKK terörü gibi siyasi gelişmelere karşı çıkmışlardır[416]. Nitekim, Soğuk Savaş sonrası

[410] Girgin, **a.g.e.,** s. 491.
[411] **a.g.e.,** s. 493.
[412] **a.g.e.**
[413] **a.g.e.**
[414] Özmen ve Dilli, **a.g.e.,** s. 380.
[415] Başaran, **a.g.e.,** s. 82.
[416] **a.g.e.**

sınırların açılmasıyla, Türkiye'yi ziyarete gelen ve memnun dönen milyonlarca Rus vatandaşının zihninde önyargılar etkisini kaybetmiş, Türk ve Türkiye imajı değişmiştir[417]. 15 sene önce Türkiye'ye taşınarak Antalya'da evlenen Violette Arıkan, *''O kadar güzel bir şehirde yaşıyoruz ki o yüzden kesinlikle tatil için Antalya'ya gelinmeli''* sözleriyle herkesi Antalya'ya davet etmekte[418]. Balcı ise, Türkiye'nin ikinci memleketi olduğunu belirterek, Antalya'nın cennet gibi bir yer olduğunu söylemektedir[419]. Antalya, Alanya ve Kemer gibi bölgelerde oturan Rus kadınlar hesaplı tatil yapmak isteyenlere Türkiye'nin her insana ve her kültüre uygun olan tatil beldelerini önermektedirler ki, bu da her geçen sene artan Rus turist sayısını önemli ölçüde etkilemektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın açıklamalarına göre, 2019 yılının ilk 11 ayında Türkiye 48 milyon 46 bin 732 ziyaretçi ağırlamıştır[420]. Bunlardan, Türkiye'ye en çok turistin geldiği ülke sıralamasında, 6 milyon 887 bin 136 kişi ile Rusya yine birinci olmuştur[421]. Ayrıca, Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB) Yönetim Kurulu Başkanı Firuz Bağlıkaya, Türkiye ile Rusya ilişkilerinin hiç olmadığı kadar iyi seviyede seyretmesinin meyvelerini karşılıklı olarak iki halkın yaşadığını belirtirken, 2020 yılında Rusya'dan gelen turist sayısının 7 milyonu geçmesini beklediklerini ifade etmiştir[422]. Bağlıkaya, bu artışın Rusya İçişleri Bakanlığı ve diğer kurumlardaki güvenlik görevlerinin/polislerin tatil yapabileceği ülkeler arasına Türkiye'nin alınmasına yönelik kararla ilişkili olduğunu açıklamıştır[423].

---

[417] **a.g.e.,** s. 81.

[418] Sabah, ''Rus gelinlerden çağrı'', (Çevrimiçi), 20 Mayıs 2017, https://www.sabah.com.tr/akdeniz/2017/05/20/rus-gelinlerden-cagri, (Erişim tarihi: 03.01.2020).

[419] Sinan Özmüş, ''Rus gelinler'den Antalya'da tatil çağrısı'', **AA,** 19 Mayıs 2017, (Çevrimiçi), https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/rus-gelinlerden-antalyada-tatil-cagrisi-/821535, (Erişim tarihi: 03.01.2020).

[420] Yurdagül Şimşek, ''Yeni yıla 1 kala turist sayısı 48 milyonu aştı, en çok turist Rusya'dan geldi'', **Sputnik,** 30 Aralık 2019, (Çevrimiçi), https://tr.sputniknews.com/columnists/201912301040936196-yeni-yila-1-kala-turist-sayisi-48-milyonu-asti-en-cok-turist-rusyadan-geldi/, (Erişim tarihi: 06.02.2020).

[421] **a.g.m.**

[422] Emre Gürkan Abay, ''Türkiye'ye gelen Rus turist sayısı 2020'de 7 milyonu geçecek'', **Anadolu Ajansı,** 15 Haziran 2019, (Çevrimiçi), https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyeye-gelen-rus-turist-sayisi-2020-de-7-milyonu-gececek/1504950, (Erişim tarihi: 06.02.2020).

[423] **a.g.m.**

3.5.2. Bavul Ticareti

1960'lı yıllarda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden malların bavullarla Türkiye'ye getirilip satılmasına verilen isim olarak ortaya çıkan bavul ticareti, yabancı uyruklu vatandaşların bir ülkeden satın aldıkları malları bagaj veya valizlerinde başka bir ülkeye satmak amacıyla götürmelerine denir[424]. Çalışmamızın başında da söylemiş olduğumuz gibi, 1980'li yıllarda Türkiye'de bir dış ticaret türü olarak hız kazanan bavul ticareti[425], SSCB'nin dağılmasıyla 1990'lı yıllarda önemli seviyeye ulaşmıştır. Özellikle, Rusların iki ülke arasında yolculuk ederek gerçekleştirdikleri bu bavul ticaretine ''mekik ticareti'' de denmektedir[426]. Bavul ticareti, Türkiye ve Rusya arasındaki ticari ilişkilerin önemli ayaklarından birini oluşturmakla beraber, iki ülke arasında mekik ticaretini yapan yüz binlerce insandan oluşan bir ilişki ağı anlamına gelmektedir[427]. Kırcı'ya göre, bavul ticareti ülkelerde iktisadi hayatın değişimine ve milletlerarası diyaloğun gelişmesine neden olabilmektedir[428]. Başaran'a göre ise, bu ticaret türü iki ülke arasında ikili ortaklıklara, karşılıklı yatırımlara, nakliye şirketlerinin kurulmasına, turizmin gelişmesine ve Türk bankalarının Rusya Federasyonu'na açılmasına olanak sağlamıştır[429]. Hatta, turizmin esasen de bavul ticaretinin iki ülkenin siyasi hayatını etkilediği bilinmektedir[430]. Öyle ki, Rusya'da 1996 yılında gerçekleşen başkanlık seçimlerinde Yeltsin, 20 milyona yakın bavul tüccarının oyunu kazanabilmek için bavul ticaretine vergi düzenlemesini geri çevirmiştir[431]. Aynı zamanda, Türk hükümeti bavul ticaretinin önünü açmak için birtakım kolaylaştırıcı önlemler almıştır. Dönemin Turizm Bakanı, bavul ticareti yapmaya gelen kadınlara ilişkin *''...Bavul ticareti için gelen kadın turistlerin potansiyel suçlu olarak görülmesinden yana değilim...''* ifadelerini kullanmıştır[432]. Böylece, 1998 Rusya krizi öncesi Türkiye, Rusya'nın bavul ticaretinde %40-50'lik bir paya sahip

[424] Murat Kırcı, ''Türkiye'deki Bavul Ticareti Gelişmeler ve Yeni Alternatifler'', (MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Uluslararası İktisat Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2007, s. 10.
[425] **a.g.e.,** s. 12.
[426] **a.g.e.**
[427] **a.g.e.,** s. 18.
[428] **a.g.e.,** s. 16.
[429] Başaran, **a.g.e.,** s. 66.
[430] **a.g.e.,** s. 82.
[431] **a.g.e.**
[432] **a.g.e.**

olmuştur[433]. Nitekim, Merkez Bankası rakamlarında 1996 – 2006 yılı bavul ticareti döviz girdisi 45 milyar dolar olarak belirtilmektedir[434] ki, bu rakamın önemli ölçüsü Laleli'de yapılan ticaretinden elde edilmiştir. Laleli başta olmak üzere Osmanbey, Zeytinburnu ve Merter bölgelerinden Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Ülkeleri, Doğu Avrupa, Ortadoğu, Arap Ülkeleri ve Rusya Federasyonu dahil olmak üzere dünyanın 55 ülkesine Türk tekstili ihraç edilmektedir[435]. 'Mikro ihracat' adı altında kayıt altına alınarak ihracat kayıtlarına eklenecek olan bavul ticareti, Laleli Sanayici ve İşinsanları Derneği (LASİAD) Başkanı Gıyasettin Eyyüpkoca'nın sözlerine göre, 2018 yılını 4,5 milyar dolar ciro ile kapatmıştır[436].

Araştırmalara göre, bavul ticaretini gerçekleştirmek için Rusya'dan Türkiye'ye gelenlerin büyük çoğunluğu 30 – 40 yaş arası kadınlardan oluşmaktadır[437]. Türk toplumunun özellikle de erkeklerin Rus kadınları ile kitlesel olarak tanışma süreci de bu zamana denk gelmektedir[438]. O günden bugüne binlerce Türk – Rus evliliği yapılmış olup, akrabalık – yakınlık ilişkilerini de göz önünde bulundurursak bu durum sosyolojik açıdan her iki ülkeyi ilgilendirmektedir[439]. Çok uzun yıllar boyunca devrimden sürgüne, iç çatışmalardan dünya savaşlarına kadar birçok faktörler baş etmeye çalışan Rus tarihinde milyonlarca Rus erkeği hayattan kopartılmıştır. Haliyle üretimden aile yapısına kadar neredeyse her şeyi omuzlamak zorunda kalan Rus kadını, ticaret yapmak için geldiği Türkiye'de, Türk erkeği figüründe ''maddi-manevi desteği'' bulmuştur diyebiliriz. Nitekim, eşine saygıyla yaklaşan, aile birliğine önem veren ve ev geçimini tamamıyla üstlenen Türk erkekleri Rus kadını için ideal bir eş seçimi olmuştur. Özetle, bavul ticaret, 90'lı yıllardan bu yana Türk – Rus karma evliliklerin sayısındaki artışın önemli ayaklarından birini oluşturmaktadır.

---

[433] Sinem Yapar Saçık, ''Türkiye'de Bavul Ticaretinin Dış Ticaret İçerisindeki Yeri ve Büyüme – Bavul Ticareti İlişkisi'', **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, 12(4), (2013), s. 809.
[434] Kırcı, **a.g.e.,** s. 18.
[435] **a.g.e.,** s. 17.
[436]Sözcü, ''Laleli piyasası ihracattan sayılacak'', 6 Ağustos 2019, (Çevrimiçi), https://www.sozcu.com.tr/2019/ekonomi/laleli-piyasasi-ihracattan-sayilacak-5268289/, (Erişim tarihi: 04.01.2020).
[437] **a.g.e.,** s. 31.
[438]Hakan Aksay, ''Rus kadının sırrı nerede?'', **T24,** 31 Temmuz 2014, (Çevrimiçi), https://t24.com.tr/haber/rus-kadininin-sirri-nerede,266078, (Erişim tarihi: 04.01.2020).
[439] **a.g.m.**

3.6. Türk – Rus Evliliklerinin Artması ve Siyasi Sonuçları

Yine 90'lı yıllarda Türkiye ile Rusya arasında artmaya başlayan turizm, o dönemde iki ülke vatandaşları arasındaki kültürel etkileşimim en önemli ayaklarından birini oluşturmaktaydı[440]. İki toplum, 20. yüzyılın başlarında Türkiye'ye sığınan Beyaz Ruslardan uzun bir süre sonra birbirini yakından tanıma imkânı bulmuştu[441]. Eskiden ''tatil evlilikleri'' olarak algılanan Türk – Rus evlilikleri 21. yüzyılın başından itibaren daha sağlam temeller üzerine kurulmuş olup, her geçen sene sayıları daha da artmaktadır[442]. 2018 yılı TÜİK verilerine göre, yabancı gelinlerin sayısı 22 bin 743 olarak kaydedilmiştir[443]. Suriyeli ve Alman gelinlerden sonra 3. sırayı Rus gelinleri almaktadır ki, resmi olmayan verilere göre sayıları 250 bini bulan Türk – Rus ailelerin[444], ekonomik ve stratejik açıdan birbirine ihtiyaç duyan Türkiye ile Rusya arasındaki çok boyutlu ortaklık ilişkisinin harcını oluşturabileceği düşünülmektedir. Söz konusu evliliklerin çok hızlı bir şekilde arttığını düşünecek olursak, yakın gelecekte çift kültürlü, birden fazla lisana sahip nesillerin iki ulusu birbirine daha da yakınlaştıracağı öngörülmektedir. Sadece Rusya Federasyonu sınırları içinde 140 bin Türk – Rus karma evliliği kayıt altına alınmış olup, bunların ezici çoğunluğu Türk erkeği ve Rus kadınından oluşmaktadır[445]. Erkek nüfusunun yetersiz olduğu Rusya'nın demografik yapısı için de bu büyük bir fırsattır. Türkiye açısından ise bu durum çalışkan ve başarılı Rus gelinler sayesinde kaliteli işgücü olarak değerlendirilebilir.

Bununla birlikte, Türkiye'de Rus kültürünü tanıtmayı ve iki ülke toplumları arasındaki ilişkiyi geliştirmeyi amaçlayan birçok Rus derneklerin olduğu gibi, Rusya'da ikamet eden iş sahibi Türk vatandaşları ve Türk – Rus karma aileleri için de Türk kültür merkezleri ve vakıflar faaliyetlerini sürdürmektedir. Rusya'nın başkenti Moskova'da faaliyet gösteren Türk – Rus Kültür Merkezi, halklar arasındaki dostluk köprülerini oluşturmakta ve iki ülkenin kültürel zenginliklerinin karşılıklı tanıtımına

---

[440] Başaran, **a.g.e.,** s. 67.
[441] **a.g.e.,** s. 68.
[442] Özmen ve Dilli, **a.g.m.,** s. 386.
[443] Cnn Türk, ''Yabancı gelin ve damatlar en çok o ülkeden geldi! İşte Türk kadınlarının ve erkeklerinin tercihleri'', 1 Mart 2019, (Çevrimiçi), https://www.cnnturk.com/ekonomi/yabanci-gelin-ve-damatlar-en-cok-o-ulkelerden-geldi-iste-turk-kadinlarinin-ve-erkeklerinin-tercihleri?page=1, (Erişim tarihi: 04.01.2020).
[444] Özmen ve Dilli, **a.g.m.,** s. 384.
[445] Korosteleva ve Nas, **a.g.m.,** s. 30.

önemli katkılar sağlamaktadır[446]. Türk - Rus Kültür Merkezi Genel Müdürü Arif Asalıoğlu, sayıları on binlere ulaşan karma evlilikleri kültürel zenginlik olarak nitelendirmektedir[447].

14 Mart 2018 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanı Numan Kurtulmuş tarafından Moskova'da Yunus Emre Kültür Merkezi'nin resmi açılışı gerçekleştirilmiştir[448]. 5 Mayıs 2007 tarihli ve 5653 sayılı kanunla kurulan Yunus Emre Vakfı, yurtdışında Türkiye'yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak adına eğitim veren ve diğer ülkelerle dostluk ilişkilerini geliştirmeyi amaçlayan bir kurumdur[449]. Yunus Emre Enstitüsü gerçekleştirdiği faaliyetler kapsamında ''Türkiye Buluşmaları'', ''Türk Kültürü Günü''[450] etkinlikleri düzenlenmektedir. Bununla birlikte, Türkiye - Rusya Üst Düzey İşbirliği Konseyi Toplantısı'nda Recep Tayyip Erdoğan ve Vladimir Putin başkanlığında ''2019 Türkiye – Rusya Karşılıklı Kültür ve Turizm Yılı Niyet Bildirgesi'' imzalanmıştır[451]. Bildirgenin imzalanmasıyla, 2019 yılında hem Türkiye'de hem Rusya'da her iki ülkenin kültürünün karşılıklı tanıtılması ve halkların bağlarının kuvvetlenmesi amacıyla kültür, sanat ve turizm alanında önemli etkinlikler düzenlenmiştir.

Dahası, Türk – Rus karma aileleri yeni bir nesil yaratmakla kalmayıp, aynı zamanda yeni başarı öyküleri yazmaktadırlar[452]. Hayatlarını birleştirerek sıfırdan zirveye yükselen Türk – Rus çiftlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Öyle ki, Rus eşiyle birlikte Rosco şirketini kuran Türk iş adamı Talaş, karı-koca başladıkları şirketlerinin bugün Şangay İşbirliği Örgütü İş Kulübü üyesi olarak Rusya'da 60'dan

---

[446] Haberler.com, ''Türk-Rus Kültür Merkezi'nden Moskova'da ''Benim Ailem'' Festivali'', 16 Mayıs 2012, (Çevrimiçi), https://www.haberler.com/turk-rus-kultur-merkezi-nden-moskova-da-benim-3625905-haberi/, (Erişim tarihi: 11.02.2020).

[447] **a.g.m.**

[448]Türkiye Cumhuriyeti Moskova Büyükelçiliği, ''Türkiye – Rusya Federasyonu Eğitim İlişkileri'', (Çevrimiçi), http://moskova.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/219908, (Erişim tarihi: 11.02.2020).

[449]Yunus Emre Enstitüsü, t.y., (Çevrimiçi), https://moskova.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu, (Erişim tarihi: 11.02.2020).

[450]Ali Cura, ''Moskova'da 'Türk Kültürü Günü' yapıldı'', **Anadolu Ajansı**, 22 Kasım 2018, (Çevrimiçi), https://www.aa.com.tr/tr/dunya/moskovada-turk-kulturu-gunu-yapildi/1318895, (Erişim tarihi: 12.02.2020).

[451] Sputnik, ''2019 Türkiye-Rusya Kültür ve Turizm Yılı'', t.y., (Çevrimiçi), https://tr.sputniknews.com/trend/turkiye-rusya-karsilikli-kultur-turizm-yili-etkinlik-sanat-konser/, (Erişim tarihi: 12.02.2020).

[452] TürkRus, ''Rusya'da bir seri ilandan 44 kişilik şirkete…Türk-Rus evliliğiyle doğan başarı'', 26 Kasım 2018, (Çevrimiçi), http://www.turkrus.com/694419-rusyada-bir-seri-ilandan-44-kisilik-sirkete…-turk-rus-evliligiyle-dogan-basari-xh.aspx, (Erişim tarihi: 12.02.2020).

fazla şirkete hizmet verdiğini belirtmiştir[453]. Rosco, şirketlerin kuruluşu için gerekli işlemleri, sözleşmelerin takibi, SRO üyeliği, çalışma izinleri gibi konularda Çinli, Hintli, Avrupalı, Türk ve Rus şirketlere hizmet vermektedir[454]. Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Aleksey Yerhov, Türk – Rus çiftlerin genelde mutlu aileler ortaya çıkardığını dile getirirken, karma ailelerin önemini,

> *''Uyum içinde yaşıyor, çocuklarını yetiştiriyorlar. Çocuklar iki dil biliyor, ülkelerimizin ulusal özellikleri ve kültürel kodlarını özümsüyor, Rusya ve Türkiye halkları arasındaki ortak anlayış ve güvenin güçlendirilmesine yönelik başka bir dostluk köprüsü haline geliyorlar''* sözleri ile vurgulamıştır[455].

2012 tarihinde dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ile görüşmesinde dile getirdiği sözler de yukarıda yer alan ifadeleri desteklemektedir:

> *''…Türk – Rus evliliklerinin sayısının artması önemli. Ben Rus gelinlerin sayısı artsın istiyorum. Çünkü Rus gelinler, Türk aile yapısına çok uygun. Rus aile kültürü ile Türk aile kültürüne çok yakın, çok uyumlu. Tabii az da olsa arada anlaşmazlıklar da çıkabiliyor, ama genellikle çok uyumlu aileler oluşuyor.''*[456]

Bu bağlamda, Türkiye'de yeni karma diasporadan söz edilirken, Türk - Rus karma evlilikleri ve onların çocuklarının sayısının hızlı bir şekilde artması ulusal ve uluslararası düzeyde iki komşu ülkeye ekonomik, kültürel ve politik anlamda yeni düzenlemeler getireceği düşünülmektedir.

---

[453] **a.g.m.**
[454] **a.g.m.**
[455] TürkRus, ''Rus Büyükelçiden, Türk erkekleriyle evlenmek isteyen Ruslara tavsiyeler'', 8 Şubat 2020, (Çevrimiçi), http://turkrus.com/1035384-rus-buyukelciden-turk-erkekleriyle-evlenmek-isteyen-ruslara-tavsiyeler--xh.aspx, (Erişim tarihi: 18.02.2020).
[456] Hürriyet, ''Rus gelinlerin sayısı artsın istiyorum'', 27 Ocak 2012, (Çevrimiçi), https://www.hurriyet.com.tr/gundem/rus-gelinlerin-sayisi-artsin-istiyorum-19785998, (Erişim tarihi: 17.06.2019).

3.6.1. Türk – Rus Çocukların İki Ülke İlişkilerine Etkisi

Geçtiğimiz günlerde Antalya'da 2.si gerçekleşen *''İstoki 2'nci Uluslararası Rus – Türk Dostluğu Festivali''nde* konuşan Yekaterina Sergeyeva[457] Türk – Rus ailelerin çocukları ile ilgili şunları söylemiştir:

> *''Antalya'da düzenlediğimiz konserlerde Türk çocuklar Rusça şarkılar, Rus çocuklar Türkçe şarkılar seslendirdi. Türk-Rus ortak ailelerin çocukları de her iki dilde şarkı seslendirdi. Bu çocuklar hem Türk kanı hem de Rus kanı taşıyor. Her iki kan bu çocuklara büyük güç veriyor. Onlar iki kültürü taşıyor. Bu çocukların yanı sıra festivalde sahne alan Rus ve Türk çocuklar da geleceğimiz. Bu çocuklar bugün burada birlikte sahne alıyor, inanıyorum ki yarın da önemli çalışmalar yapacak ve böylece ikili ilişkilerin güçlendirilmesinde önemli katkı sağlayacak''*[458].

Yine geçtiğimiz günlerde İnönü Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleşen *''21. Yüzyılda Türkiye – Rusya İlişkileri''* panelinde konuşan Naki Karaaslan[459] da Türk – Rus ailelerinde dünyaya gelen melez çocukların gelecekte her iki ülkede önemli rol sahibi olacaklarını işaret etmiş ve:

> ''*100 bin ortak evliliğimiz var. Bu ortak evlilikler ile etkileşim alanı 1 milyon oluyor. Türkiye-Rusya ilişkileri çok ileriye gidecek. Akrabalık ilişkilerimiz artıyor. Bu 100 bin evlilikteki çocukların en kötüsü 2 dil biliyor. Akademik ilişkiler, sosyal yaşam, siyasi ilişkiler de bu çocuklar Rusya ve Türkiye'nin en önemli yerlerine gelecekler. Ama bunlara sahip çıkmamız lazım. Andrey Karlov Vakfı'nın ana çizgisi ortak ailelerin çocuklarının iyi bir eğitim alıp iş dünyasına, siyasete, ekonomiye, akademiye katkı vermeleri''* diye eklemiştir[460].

[457] Rusya Merkezli İstoki Uluslararası Festivali Başkanı.
[458] RTİB, ''Kültürel etkinlikler sayesinde Türk-Rus dostluğu daha da güçlendireceğiz'', 9 Kasım 2019, (Çevrimiçi), https://www.rtib.org/tr/haberler/kulturel-etkinlikler-sayesinde-turk-rus-dostlugu-daha-da-guclendirecegiz, (Erişim tarihi: 23.11.2019).
[459] Rus – Türk İşadamları Birliği (RTİB) Başkanı ve Uluslararası Andrey Karlov Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı.
[460] AKİT, ''Andrey Karlov'un eşi: Acımı ancak Türk – Rus ilişkilerinin daha çok gelişmesi hafifletir'', 4 Kasım 2019, (Çevrimiçi), https://www.yeniakit.com.tr/haber/andrey-karlovun-esi-acimi-ancak-turk-rus-iliskilerinin-daha-cok-gelismesi-hafifletir-950645.html, (Erişim tarihi: 23.11.2019).

Bununla birlikte, İstanbul'da faaliyet gösteren Rusya Eğitim, Kültür ve İşbirliği Derneği tarafından Türk – Rus karma evliliklerinden doğan çocuklara yönelik ''Halk Diplomasisi Gençlik Okulu'' programı düzenlenmiştir[461]. Program sadece Türkiye ve Rusya arasındaki toplumsal ilişkilere katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda Türk – Rus gençlerinin her iki ülkenin dili, kültürü ve diplomasisini yakından tanımalarını hedeflemektedir. Gelecekte Türk – Rus gençlerine büyük görevlerin düştüğünü vurgulayan Rizayeva,

> *''Türkiye'de yaşayan Rusların sayısı her geçen gün artıyor. Bizim de meclis de temsil edilmesine güzel olur. Belki de milletvekilimiz bu gençler arasından çıkacak'',*[462] ifadelerini kullanmıştır.

Bu bağlamda, Türk – Rus çocukları Türkiye Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu arasında bir köprü görevi görürken, geleceğin dünya vatandaşları olarak nitelendirilebilmekteler.

Diğer yandan, son 30 yıldır sayısı hızla artan Türk – Rus evliliklerinden doğan ve Türk – Rus vatandaşlığına sahip erkek çocukların askerlik sorunu onları zor durumda bırakmaktadır[463]. Yabancı bir ülke vatandaşlığına sahip Türk vatandaşları Bakanlar Kurulu kararında gösterilen ülkelerde yaptıkları askerlikten dolayı Türkiye'de askerlikten muaf tutulmaktadır[464]. Mevcut düzenlemelere göre, İsviçre, Norveç, Avusturya, Danimarka, Finlandiya, Yunanistan, Avusturya, İsrail, Tunus, Suriye ve KKTC'de yapılan askerlik Türkiye Cumhuriyeti'nde geçerli sayılmaktadır[465]. Ancak, Rusya Federasyonu'nun bu ülkeler sıralamasında bulunmamasından dolayı Türk - Rus çocuklarının her iki ülkede de askerlik yapma mecburiyeti devam etmektedir[466]. Araştırmacılara göre, iki ülke arasında ''çifte

---

[461] Demir, **a.g.m.**
[462] **a.g.m.**
[463] Türkrus, ''Türk – Rus çocukların ''çifte'' askerlik sorunu hala çözüm bekliyor'', 25 Kasım 2014, (Çevrimiçi) http://www.turkrus.com/67324-turk-rus-cocuklarin-cifte-askerlik-sorunu-hala-cozum-bekliyor-xh.aspx (Erişim tarihi: 16.07.2020).
[464] **a.g.m.**
[465] Türkrus, ''Çifte askerlik çilesine devam…'', 18 Ocak 2018, (Çevrimiçi) http://turkrus.com/561367-cifte-askerlik-cilesine-devam-xh.aspx (Erişim tarihi: 16.07.2020).
[466] **a.g.m.**

vatandaşlığı'' tanıyan bir anlaşma olmaması, Türk – Rus vatandaşı erkek çocukların hak mağduriyeti sorununu ortaya çıkarmaktadır[467]. Ülkeler arası siyasi ve kültürel ilişkiler etkileşimini teşkil eden, iki ülke arası insani ilişkilerin gelişmeye devam ettiği bu dönemde, bu gibi sorunların çözüme kavuşturulması büyük önem arz etmektedir.

[467] **a.g.m.**

SONUÇ

Beş yüzyıllık tarihi boyunca savaştan barışa, anlaşmadan çatışmaya oldukça karmaşık geçen Türk – Rus ilişkileri 20. yüzyılın sonu ve 21. yüzyılın başından itibaren daha da dinamik bir hal almıştır. İnişli – çıkışlı seyir izleyen ikili ilişkilerin, Rusya'da Putin'in başbakan seçilmesiyle, Türkiye'de ise AKP'nin iktidara gelmesiyle çok yönlü iş birliğine aşamalı geçişi başlamıştır. Bunlar Avrasya kıtasında çatışmaları önlemek, terörizmle mücadele, ekonomi ve enerji alanlarında iş birliği olarak nitelendirilebilir. Rusya ile Türkiye'nin askeri, politik ve ekonomik çıkarlarının bulunduğu belirli bölgelerdeki tarihi geçmişi, küresel istikrarsızlık ve çatışma durumları göz önüne alındığında ikili ilişkilerin gelecekte de dönüşmeye devam edeceği kesindir. İki ülke arasında Arap Baharı, Kırım ve Suriye gibi konularda anlaşmazlıkların yaşanmasına rağmen, günümüzde Türkiye ile Rusya birbiriyle yakın ilişkileri olan iki bölgesel güç olarak karşımıza çıkmaktadır.

2000'lerle hız kazanan ekonomi ve ticari ilişkilerin yanı sıra iki ülke arasında halklar arası ilişkiler de artmıştır. Bavul ticareti ve turizm ile başlayan halklar arası ilişkiler Türk – Rus karma evlilikleri ile bir üst boyuta taşınmıştır. Eskiden kuşkuyla yaklaşılan ''Nataşa''lar Türk aileleri tarafından önyargısız ve olumlu karşılanmaya başlanmıştır. Öyle ki, ezici çoğunluğu Türk erkeği ve Rus kadınından oluşan bu aileler ve onlardan doğan çocuklar iki komşu ülkeyi yakından ilgilendiren konuların biri olmaya devam etmektedir. Nitekim, dünyanın hangi ülke veya toplumunda olursa olsun, ahlaki normların kurulması, çocukların sosyalleşmesi, kültür ve ekonominin gelişmesinde ailenin önemi büyüktür. Türk – Rus karma evlilikleri ve onların çocuklarıyla sayıları neredeyse 1 milyonu bulduğu iddia edilen karma özellikler taşıyan bu yeni toplum da her iki ülke için olumlu bir gelişme olarak nitelendirilebilir.

Araştırmamız kapsamında 18 Rus geliniyle gerçekleştirdiğimiz görüşmeler ve yapmış olduğumuz gözlemden yola çıkarak, Türk – Rus evliliklerin gelecek yıllarda daha da artacağını söyleyebiliriz. Görüşmeye katılanların çoğu dil bariyeri/iletişim dışında eşleriyle bir sorun yaşamadıklarını ve mutlu bir aileye sahip olduklarını dile getirmiştir. Türkiye'ye adaptasyonları sırasında bazı sıkıntılar yaşayan Rus kadınları

Türk vatandaşlığına başvururken ciddi bir zorlukla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Türk eşleriyle Rusya Federasyonu sınırları içinde yaşamış olsalar, daha fazla sorunla baş etmek zorunda kalacaklarının altını çizen kadınlar, Türk toplumunda yaşıyor olmaktan memnuniyet duyduklarını söylemekteler. Özellikle de ‘’büyüklere karşı saygı’’, ‘’aileye bağlılık’’, ‘’babaların çocuklarına olan şefkatli tutumu’’, ‘’Türk toplumunun yardımseverliği’’ ve ‘’Türk mutfağının farklı lezzetleri’’ Rus kadınları cezbeden Türk gelenek-görenekleri arasında yer almaktadır.

Bununla birlikte, ’’evlilik göçü’’ ile Türkiye’ye göç eden kadınlar, kültürlerarası etkileşimden kaynaklanan değer ve davranışlardaki değişim olarak ifade edilen kültürleşme sürecinden geçmektedirler. Kültürleşme, tek taraflı bir süreç olmayıp, aynı zamanda göç alan kültürün de kültürel özelliklerin de birtakım değişimler yaratabilmektedir. Berry’nin geliştirdiği kültürleşme kuramının asimilasyon, ayrılma, bütünleşme ve marjinallik olarak dört ana kültürleşme yönelimi bulunmaktadır. Araştırmamız sonucu, disiplinli ve iyi eğitimli Rus kadınlarının, hızlı bir şekilde yeni ortama uyum sağlayarak yeni kültürle bütünleşme yönelimini izlediklerini söyleyebiliriz. Rus kadınlar kendi kültürel özelliklerini ve değerlerini sürdürürken, Türk toplumu ile etkileşime girerek bütünleşme yönelimini benimsemektedirler. Böylece, farklı kültür ve din anlayışına sahip olmalarına rağmen, Türk – Rus karma ailelerde, eşler birbirini tamamlayabilmekte ve çocuklarını her iki ülkeye yararı bulunacak yeni nesiller olarak yetiştirmektedirler. Söz konusu aileler ve bu ailelerde yetişen çift dilli ve çift kültürlü nesillerin Türkiye ile Rusya arasında bir köprü görevi göreceği düşünülmektedir. Nitekim, eleştirel teoriye göre, insanların ortak hareket etmesi ve toplumlar arası düzenli diyaloğun gerçekleşmesi sürdürülebilir barışın iki önemli koşuludur. Bu bağlamda, tüm iyi niyet girişimlerine rağmen, geçmişten günümüze iki komşu ülke arasında aşılamayan güven sorununun da bu nesiller sayesinde çözüme ulaştırılabileceğine inanılmaktadır. Hem Türkiye hem Rusya’da faaliyet gösteren çeşitli STK’lar yardımıyla bireyler barışın korunmasına ve ikili ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunabilirler. Türkiye’de yaşayan Rus gelinler başkanlığında kurulan Rus derneklerin düzenlediği farklı etkinlikler ise (sergi, konser, dil kursları) Türkiye ile Rusya arasında kültürel temasların artmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca, Türk – Rus karma evliliklerde büyüyen çok kültürlü, çok dilli çocukların kültürel, tarihi ve ulusal özelliklerin algıları yalnızca bir ülke ile sınırlı

olmaması, onları küreselleşme çağında dile getirilen dünya vatandaşı kavramının en iyi örneklerinden biri yapmaktadır. Ayrıca, Sovyetlerin dağılmasından sonra başlayan insani ilişkiler sonucu artan Türk – Rus karma ailelerin çoğalması Türkiye'de yeni bir karma diasporasından söz etmeyi mümkün kılmaktadır.

Diğer yandan, sayıları azımsanamayacak kadar çok olan Türk – Rus karma aileleri iki ülke ilişkilerinden etkilenebilmektedir. Nitekim, 2015 Uçak krizi döneminde Türk – Rus aileleri zor bir süreçten geçmiştir. Henüz Türk vatandaşlığını kazanamamış olan Rus gelinler çocuklarıyla birlikte ülkelerine geri dönmek zorunda kalmışlardır ki, bu da ailelerin dağılmasına yol açmıştır. Aynı zamanda, Rusya'da yaşamakta olan Türk – Rus karma aileleri de Türkiye karşıtı propagandalar nedeniyle ötekileştirme hissetmişlerdir. Bu durumdan yola çıkarak hem Türk hem Rus hükümetinin birbiriyle ilgili karar alma süreçlerinde daha titiz davranmaları gerektiğini söyleyebiliriz. Nitekim, küreselleşme ile artmakta olan insani ilişkilerin bir ayağını oluşturan uluslararası karma evlilikler, uluslararası arenada meydana gelen anlaşmazlıklardan dolaylı veya dolaysız bir biçimde etkilenmektedir. Bu yüzden de Türkiye ile Rusya, iki ülkeyi ilgilendiren kararlar alırken karşılıklı ekonomik, kültürel ve stratejik çıkarların yanı sıra HDA olarak karma ailelerin çıkarlarını da göz önünde bulundurmalıdır. Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın altını çizmiş olduğu gibi, iki ülke arasındaki fikir ayrılıklarının ortak çıkarların önüne geçmesine izin verilmemelidir. Bu bağlamda, Türk ve Rus hükümetleri tarafından karma ailelerin çalışabileceği uygun iş sektörlerinin oluşturulması ve melez çocukların eğitimi konusunda destek çıkılmasına ihtiyaç vardır. Türk – Rus okulları açılmalı, çocukların hem Türk hem Rus kültürlerini yakından tanımaları ve takip etmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca, uluslararası boşanma davalarında söz konusu çocukların kaçırılma durumunda devlet organları tarafından müdahale edilmelidir. Türk – Rus aileleri gibi karma ailelerin karşılaştıkları sorunlara ışık tutabilecek düşünce merkezinin faaliyete geçirilmesi de bu doğrultu da yapılması gerekenlerdendir. Zira, aile, toplumların çeşitli alanlardaki refahının bir göstergesidir. Tüm medeniyetlerde, sosyal bir topluluk olan aile, küresel kalkınmanın önemli bir unsuru olmakla birlikte, sosyal ilişkilerin etnik, psikolojik ve kültürlerarası yönünden öncelikli konulardan biridir. Öyle ki, artan Türk – Rus karma ailelerin gelecek yıllarda iki komşu ülkenin ortak çıkarlarına ve barışa

hizmet edeceği ve Türkiye ile Rusya arasında yeni ekonomik ve kültürel iş birliklerinin doğmasına vesile olacağı aşikârdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

AKYÜZ, Emine. **Çocuk Hukuku.** Ankara: Pegem Akademi Yayınevi. 2.b. 2012.

AYDIN, Mustafa. **Sistematik Aile Sosyolojisi**. Konya: Çizgi Kitabevi. 2013.

BAŞARAN, Ali. **Dış Siyasi, İktisadi İlişkiler Etkileşimi Çerçevesinde Yeltsin Dönemi RUSYA FEDERASYONU–TÜRKİYE İLİŞKİLERİ, 1992-2000**. Ankara: İmaj Yayınevi. 2019.

BİLGESAM. **Türk-Rus İlişkileri.** Ankara. 2013.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener vd. **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Pegem Akademi. 24.b. 2018.

BÜYÜKÜNAL, Feriha. **Beyoğlu bir zaman tüneli**. İstanbul: İnkılap Kitabevi. 2016.

ÇAKMAK, Haydar ve EROL, Mehmet Seyfettin. **Türkiye Cumhuriyeti Rusya Federasyonu İlişkileri.** Ankara: Barış Kitabevi. 2013.

ÇALIŞ, İrina. **1563 dnya – pocti jena turka Realnaya Istoriya Russkoy Jenshiny, Brosivshey Vse i Pereyehavshey v Turciyu.** y.y. t.y.

DEMİRTEPE, M. Turgut ve HAS, Kerim. **Rusya Demografik Yapısındaki Değişim ve Nüfus Politikaları**. Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları. 2014.

GİRGİN, Kemal. **Ruslarla Kavgadan Derin Ortaklığa (Son Yüz Senemiz: 1914-2014).** İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık. 2014.

GÖMEÇ, Saadettin. **Türk Kültürünün Ana Hatları**. Ankara: Akçağ Yayınları. 2006.

GÖZEN, Ramazan (der.). **Uluslararası İlişkiler Teorileri**. İletişim Yayınları: İstanbul. 2014.

KAZGAN, Gülten ve Natalya ULÇENKO. **Dünden Bugüne Türkiye ve Rusya Politik, Ekonomik ve Kültürel İlişkiler.** İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi. 2003.

KEMALOĞLU, İlyas. **Rusların Gözüyle Türkler.** İstanbul: Kaknüs Yayınları. 2015.

KOLOBOV, Oleg A., Aleksandr A. KORNİLOV ve Fatih ÖZBAY. **Çağdaş Türk Rus İlişkileri/ Sorunlar ve İşbirliği Alanları 1992-2005.** İstanbul: Tasam Yayınları. 2006.

KÖSEOĞLU, Bilal. **Uluslararası Çocuk İadesi ve Uluslararası Nafaka Alacakları Davası**. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları. 4.b. 2007.

KURT, Ali Osman. **Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'da Din Değiştirme**. İstanbul: Bilimevi Basın Yayınları. 2004.

ORTAYLI, İlber. **Osmanlı'da Milletler ve Diplomasi** (Seçme Eserleri III). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları. 2008.

ÖRMECİ, Ozan ve Sina KISACIK. **Rusya Siyaseti ve Rus Dış Politikası**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2018.

PUSH, Barbara ve Tomas WILKOSZEWSKI. **Türkiye'ye Uluslararası Göç Toplumsal Koşullar, Bireysel Yaşamlar**. İstanbul: Kitap Yayınevi. 2010.

SHAW, Stanford. **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**. İstanbul: E Yayınları. 1983.

TUNA, Muammer. **Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler**. Ankara: Sentez Yayıncılık. 2014.

USAK. **Türkiye-Rusya İlişkileri: Rekabetten Çok Yönlü İşbirliğine**. Ankara. 2013.

WOODHEAD, Linda. **Hıristiyanlık**, çev. Sevda Çalışkan, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları. 2006.

YAZICIOĞLU, Önder. **Türklerin Kültür Tarihi**. İstanbul: Nokta Kitap. t.y.

ZÜRCHER, Erik Jan. **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**. İstanbul: İletişim Yayınları. 33.b. 2016.

Süreli Yayınlar

ABUGALI, Gülden. ''Türk ve Rus Hukukunda Çocuğun Velayeti''. **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C: 26. S: 3. 2018. ss. 331-392.

AKDEMİR, A. Müslim. ''Küreselleşme ve Kültürel Kimlik Sorunu''. y.y. t.y. ss. 43-50.

AKSU, Ayşe. ''Türkiye'deki Yabancı Okullar Üzerine Yapılan Çalışmalar''. **Türkiye Araştırmalar Literatür Dergisi**. C: 6. S: 12. 2008. ss. 207-241.

ALTUN, Nurullah ve Aybike DİNÇ. ''Yabancı Gelinlerin Türk Ailesi İçindeki Yerine Sosyolojik Bir Bakış''. t.y. ss. 1-24.

AMAN, Fatih. ''Bronislaw Malinowski'nin Kültür Teorisi''. **T.C. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.** C: 21. S:1. 2012. ss. 135-151.

ANTES, Peter. çev. TURAN, Süleyman. ‘’Avrupa’da İslam’’. **Marife.** Yıl:5. Sayı.2. Güz 2005. ss. 203-218.

ASUNAKUTLU, Tuncer ve Barış SAFRAN. ‘’Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Çatışmalara Yönelik Bir Araştırma (Marmaris Turizm Sektörü Örneği)’’. **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. C:6. S:1. 2004. ss. 26-48.

AYAN, Meryem. ‘’Evlilik Yoluyla Irksal ve Dini Kesişmeler’’. **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. S:11. 2012. ss. 169-176.

BAJANOVA, L.M. ‘’Osobennosti Kulturnogo Konflikta v Usloviyah Globalizacii’’. **Filosofskiye Nauki.** UDK 130.2. t.y. ss. 236-242.

BAŞARAN, Ali. ’’Siyasi İlişkiler – Kültürel İlişkiler Etkileşimi: Türk – Rus İlişkileri Örneği’’. **T.C. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Avrasya Etüdleri**. 48/2015-2. ss. 101-142.

BAYCAR, Abdulmutallip. ‘’Türk – Alman Evliliklerinin Kültür Bağlamında Eşler, Aileler ve Çevreleri Üzerindeki Etkisi’’. **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. C: XVI. S: 29. 2014. ss. 185-212.

BDOYAN, D. G. ‘’Periody Transformacii v Rossiysko-Tureckih Otnosheniyah’’. **Vestnik MGİMO-Universiteta**. 4 (55). DOI 10.24833/2071-8160-2017-4-55-165-182. 2017. ss. 165-182.

BENHÜR, Çağatay. ‘’Stalin Dönemi Türk-Rus İlişkileri (1924-1953)’’. (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi). Konya. 2008.

BİLGE ZAFER, Ayşenur. ‘’Cumhuriyet ile Birlikte Değişen Türk Aile Yapısı ve Kadının Durumu’’. **U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi.** Yıl:14. S: 24. 2013. ss. 121-134.

BİLGE ZAFER, Ayşenur. ‘’Göç Çalışmaları İçin Bir Anahtar Olarak ‘’Kültürleşme’’ Kavramı’’. **U.Ü. Fen – Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Y: 19. S: 30. 2016 (1). ss. 75-92.

BİLGESAM. ‘’Türk – Rus İlişkileri’’. Rapor No: 58. İstanbul. Haziran 2013.

BİRİNCİ UZUN, Tuba. ‘’Türk Medeni Kanunu’na Göre Velayetin Kullanılması ve Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı İlkesi Doğrultusunda Boşanmada ve Evlilik Dışı İlişkide Birlikte Velayet Modeli’’. **Hacettepe HFD**. 6(1). 2016. ss. 135-166.

CANYAŞ, Aslı Bayata. ‘’Yabancı Unsurlu Boşanma Davalarında Hukuk Seçimi’’. **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. XIX. S. 3. Y. 2015. ss. 3-24.

CESİM, Aycan. ''Immanuel Kant'ın Felsefi Görüşlerinin Uluslararası İlişkiler Disiplinine Yansımaları''. **Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi**. C. 2. S. 1. 2019. ss. 1-24.

ÇAKI, Caner ve Mehmet Ozan GÜLADA. ''2. Dünya Savaşı'nda Kullanılan Sovyet Propaganda Posterlerinde Coşku Çekiciliği Bağlamında Kadınların Temsili''. **Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi**. S: I (2). Y: 2018. ss. 157-176.

CLARK, Eddie M. vd. ''Concluding Thoughts: Interethnic Marriage through the Lens of Independence Theory''. **Journal of Social Issues**. Vol: 71. No: 4. 2015. pp. 821-833.

ÇELEN, Ecem vd. ''Farklı İnanç Gruplarına Mensup Çiftlerin Çocuklarının Deneyimleri Ve İnanç Algısı Üzerine Niteliksel Bir Araştırma''. **T.C. Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.** İstanbul. 2016.

ÇELİK, Celaleddin. ''Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din''. Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. **''Uluslararası Günümüz Türkiye'sinde İslam Sempozyumu''**. 8-9 Ekim 2019. ss. 25-35.

ÇELİKPALA, Mitat. ''Rekabet ve İşbirliği İkileminde Yönünü Arayan Türk – Rus İlişkileri''. **Bilig.** Kış 2015. Sayı 12. ss. 117-144.

ÇİFTÇİOĞLU, İsmail. ''Anadolu Selçuklu Sultanlarının Gayrimüslim Kadınlarla Evlilikleri''. **Journal of World of Turks.** Vol.5. No. 1. 2013. ss. 7-25.

ÇULHA, E. ''Türk-Rus İlişkilerinin Kronolojisi (1991-2017)''. **Marmara Türkiyat Araştırmalar Dergisi.** C. 3. S. 2. (Sonbahar 2016). ss. 287-298.

DENİZ, Ayla ve E. Murat ÖZGÜR. ''Rusya'dan Türkiye'ye Ulusaşırı Göç: Antalya'daki Rus Göçmenler''. **Ege Coğrafya Dergisi.** 19/1. İzmir. 2010. ss. 13-30.

DENİZ, Ayla ve E. Murat ÖZGÜR. ''The effects of Russia-Turkey crisis on mixed families in İstanbul: Hearing the voices of women''. **International Jorunal of Social Sciences and Education Research**. Volume: 3(2). 2017. pp. 406-410.

DENİZ, Ayla ve Murat ÖZGÜR. ''Antalya'daki Rus Gelinler: Göçten Evliliğe, Evlilikten Göçe''. **Sosyoloji Dergisi**. 3.Dizi. 27. Sayı 2013/2. 2013. ss. 151-175.

DENİZ, Ayla. ''Rusya'dan Antalya'ya Ulusaşırı Göç ve Bu Göçün Sosyo-Mekansal Sonuçları''. (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara. 2012.

DENİZ, Emine. ''Kültürlerarası Evlilik Yapanlarda Evlilik Yaşamı ve Çift Uyumunun İncelenmesi''. (Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Lefkoşa. 2019.

DOĞAN, Erhan Doğan ve Burak ÜLMAN. ‘’Rusya-Türkiye İlişkileri ve Hükümet Dışı Aktörler (HDA)’’. **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**. No: 55. Ekim. 2016. ss. 21 – 41.

DÖNMEZ, Nuray. ‘’Rus Göçmen Edebiyatının Ortaya Çıkışı ve Bunu Hazırlayan Tarihsel Süreç’’. **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**. C:12. S: 25. Ocak. 2019. ss. 169-187.

Federalnaya Slujba Gosudarstvennoy Statistiki. **Jenshiny i mujchiny Rossiyi.** Moskova. 2018.

FILATOV, Sergey ve Roman LUNKIN. ‘’Statistika Rossiyskoy Religioznosti: Magiya Çifr i Neodnoznachnaya Realnost’’. **SoçİS.** 2005. ss. 42-53.

FİLİYEVA ERKEÇ, Ülviye. ‘’Evlilik Yoluyla Kadın Göçü ve Türkiye’de ‘’Rus Gelin’’lerin Durumu’’. **Journal of Social Sciences and Humanities**. t.y. ss. 21- 43.

GANİYEVA, Salimya. ‘’Türk ve Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda İdari Boşanma Kararlarının Tanınması Sorunu’’. **MHB**. C: 33, S: 1. t.y. ss. 31-60.

GENCER, Mustafa. ‘’Osmanlı-Türk Modernleşme Sürecinde Kültür, Din ve Siyaset İlişkileri’’. **Turkish Studies. International Periodical for the Languages. Literature and History of Turkish or Turkic.** Volume 3/2. Spring 2008.

GONCHAROVA, T.S. ‘’Rossiyskaya Semya: Istoriya i Sovremennost’’. **Vestnik TGTU.** Tom 19.1. 2013. ss. 226-231.

GÖRGÜN-BARAN, Aylin. ’’Türkiye’de Aile İçi İletişim ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi’’. **Türkiyat Araştırmaları**. t.y. ss. 31-41.

GÜNEŞLİOĞLU, Filiz. ‘’Boşanma ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları’’. (BÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul. 2009.

HACHATRYAN, Ludmila A. ve Anna A. CHADOVA. ’’Mejnacionalnaya Semya V Sovremennom Rossiyskom Obshestve’’. **Vestnik Permskogo Universiteta.** Filosofiya. Psihologiya. Sociologiya. 1(25). DOI: 10.17072/2078-7898/2016-1-127-135.

HEIKKILA, Elli. ‘’Multicultural Marriages as Ethnic Bridges’’. **Yearbook of Population Research in Finland 40.** 2004. pp. 199 -201.

İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN, Arzu ve Sema BUZ. ‘’Eleştirel Teori: Gelişimi, Kabulleri ve Sosyal Hizmette Kullanımı’’. **Toplum ve Hizmet**. C. 19. S. 1. (2008). ss. 71-88.

JIGUNOVA, M.A. ve E.A. KOPTYAEVA. ‘’Nacionalno-Smeshannyye Braki Kak Variaciya Etnokulturnoy Identichnosti’’. **Vestnik Tomskogo Gosudarstvennogo Universiteta.** İstoriya. No:5 (43). 2016. ss. 100-104.

KABAIKINA, Olga B. ve Olga A. SUSHCHENKO. ‘’Transformaciya Roli Jenshiny v Sovremennom Obshestve: V Semye i Na Rabote’’. **Vestnik MU**. Seriya 18. Sociologiya i Psihologiya. No:3. 2017. ss. 140-155.

KAN, Çiğdem. ‘’Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık’’. **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.** S. 26 (2009). ss. 25-30.

KANTARCI, Şenol. ‘’XIV-XV. Yüzyıllarda Devletlerarası İlişkilerde Bir Diplomasi Aracı Olarak Kadın: Osmanlı-Bizans Örneği’’. t.y. ss. 927-944.

KARABIYIK, İlyas. ‘’Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı’’. **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**. C: XXXXII. S: I. Y: 2012. ss. 231 – 260.

KARADEMİR, Ebru. ‘’Türk Hukukunda Çifte/ Çok Vatandaşlıktan Kaynaklanan Sorunlar’’. **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.** C: 20. S:1. 2018. ss. 239-264.

KAYMAZ, İhsan Şerif. ‘’Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu’’. **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi.** S: 46. 2010. ss. 333-366.

KAZDAL, Melih. ‘’Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Türkiye-Rusya İlişkileri (2002-2017): Dış Politikada Çatışma ve İşbirliği’’. **Journal Of Awareness**. C: 3. S: 2. Nisan 2018. ss. 51-62.

KIRCI, Murat. ‘’Türkiye’deki Bavul Ticareti Gelişmeler ve Yeni Alternatifler’’. (MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Uluslararası İktisat Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul. 2007.

KORKUT, Yeşim. ‘’Bir Geçiş Krizi Olarak Boşanma’’. y.y. t.y. ss. 99 – 111.

KOROSTELEVA, E.A. ve S. NAS. ‘’İsledovaniye Otnositelno Problem v Russko-Tureckih Smeshannyh Brakah’’. **Vestnik Magistraturı**. No:2. UDK 316.36. 2011.

KÜÇÜK, Müşerref. ‘’Çalışma Hayatında Kadınlar ve Karşılaştıkları Sorunlar: Bir İşverene Bağlı Olarak Çalışan Emekçi Kadınlara İlişkin Bir Araştırma’’. **Ekonomi Bilgiler Dergisi**. C:7. No:1. Y:2015. ISSN: 1309-8020.

LİHACHEV, Dmitriy Sergeyevich. ‘’O nacionalnom haraktere russkih’’. **Voprsoy Filosofii.** No:4. 1990. ss. 3-6.

MAHİROĞULLARI, Adnan. ‘’Küreselleşmenin Kültürel Değerler Üzerine Etkisi’’. t.y. ss. 1275-1288.

MAKAROVA, İrina Aleksandrovna. ‘’Mejnacionalnyye Braki v Sovremennyh Usloviyah: Osobennosti, Faktory, Motivy Formirovaniya (Na Primere Zabaykaslkogo Kraya)’’. (Zabaykalskiy Gosudarstvenny Universitet, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Chita 2016.

MERT, İbrahim Sani ve Bilal ÇIPLAK. ‘’Suriyeli ve Diğer Yabancı Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Adaptasyonu ve Okul İçi İletişimlerine Yönelik Bir İnceleme’’. **Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**. C: 3. S: 2. Haziran. 2017. ss. 68-79.

ÖZATEŞLER ÜLKÜCAN, Gül. ’’Çapraz Evlilikler ve Gruplar Arası İlişkiler’’. **Mediterranean Journal of Humanities.** V: 2. 2015. ss. 287-295.

ÖZBAY, Ferhunde. ’’Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri’’. **Türkiye Aile Yapısı Araştırması İleri Analiz Raporu.** Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve İPSOS. 2014.

ÖZDAL, Habibe vd. ‘’Türkiye-Rusya İlişkileri: Rekabetten Çok Yönlü İşbirliğine’’. **Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK)**. Rapor No: 13-06. Temmuz 2013.

ÖZDEN, Miray ve E. Recep ERBAY. ’’Küresel Vatandaşlık: Belirsizlik mi, Fırsat mı?’’. **Social Sciences Research Journal**. V.7. I. 4 (2018), ss. 76-81.

ÖZGÜR, Murat ve Olgu AYDIN. ‘’Türkiye’de Kadın Evlilik Göçü’’. **e – Journal of New World Sciences Academy Nature Sciences.** 4A0018. 5. (1). 2010. ss. 18 – 31.

ÖZMEN Cevdet ve Şirin DİLLİ. ‘’Türk-Rus İlişkilerinde Evliliklerin Rolü ve Ekonomiye Katkıları’’. **VII. Uluslararası Karadeniz Sempozyumu,** ‘’Türkiye-Rusya İlişkileri’’. Ekim 2017. ss. 380-388.

Resmî Gazete. **Özel Öğretim Kurumları Kanunu**. 14 Şubat 2007. Sayı: 26434. Kanun No. 5580. Kabul tarihi: 8.2.2007.

SANDIKLI, Atilla ve Erdem KAYA, ‘’Barış Kavramına Teorik Yaklaşımlar ve Küresel Yönetişim’’, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi**, Y. 12, S. 23 (2013), ss. 59-79.

SAYGIN, Sezel ve Derya HASTA. ’’Göç, Kültürleşme ve Uyum’’. **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar – Current Approaches in Psychiatry**. 10(3). 2018. ss.312-333.

SMASHKİNA, T.B. ’’O Vozmoshnosti Nalichiya Vtorogo Grajdanstva V Rossii, Belarusi İ Kazakstane’’. **Vestnik YUrGU, Seriya ’’Pravo’’**. C. 17. S. 1 2017. ss. 109 – 114.

SÜLEYMANOV, Abulfez. ‘’Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri. **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi.** C: 5. S: 17. 2009. ss. 198-216.

ŞAHİN, Mustafa, Semiha ŞAHİN ve Derya GÖĞEBAKAN-YILDIZ. ’’Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı ve Dünya Vatandaşlığı: Öğretmen Adaylarının Perspektifinden’’. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education)**. 31(2). 2016. ss. 369-390.

ŞENER, Arzu ve Günsel TERZİOĞLU. ‘’Bazı Sosyo-Ekonomik ve Demografik Değişkenler ile İletişimin Eşler Arası Uyuma Etkisinin Araştırılması’’. **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi.** Y:10. C:4. S: 13. Ocak-Şubat-Mart 2008. ss. 7-20.

ŞİMŞEK, Nevzat, Hayal Ayça ŞİMŞEK ve Zhengizkhan ZHANALTAY. ‘’Analysis of Bilateral Trade Relations between Turkey and Russia Federation’’. **Bilig**. Autumn 2017. Number 83. pp. 1-26.

TEZEL, Ayfer. ’’Aile İçi İletişim’’. **Uluslararası İnsan Bilimler Dergisi**. 2004. ss. 2-6.

TOLOK, Yekaterina. ‘’Mesto i Rol Jenshiny v Sovremennom Rossiyskom Obshestve’’. UDK 124.5. **Filosovskiye Nauki. Tambov: Gramota**. No: 4(66).2. 2016. ss. 163-165.

TOPÇUOĞLU, Ali Aslan. ’’Yahudilik-Hristiyanlık ve İslam Hukuku’na Göre Nikah Akdine Etkisi Bakımından Din Farklılığı’’. **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi.** C:10. S:2. 2010. ss. 79-120.

TOPSAKAL, İlyas. ‘’Tarihi Süreçte Rusya-Türkiye İlişkileri’’. **Marmara Türkiyat Araştırmalar Dergisi.** C: 3. S: 2. Sonbahar 2016. ss. 33-53.

TÜSEV Yayınları. **‘’Dernekler İçin Yasal Mevzuat Rehberi’’.** Mart. 2019.

TÜSEV. ‘’Örgütlenme Özgürlüğü Açısından Yabancı STK’ların Kayıt Süreçleri’’. t.y.

VERESHAGİNA, Anna Vladimirovna. ‘’Transformaciya Instituta Semyi i Demograficheskiye Processy V Rossiyskom Obshestve’’. (Yuzjnyy Federalnyy Universitet Kafedra Sociologii, Politologii i Prava İPPK v FGOU BPO. Yayınlanmamış Doktora Tezi). Rostov-na-Donu. 2009.

UTAŞ AKHAN, Latife ve Makbule BATMAZ. ‘’Bulgaristan’dan Türkiye’ye Gelen Göçmenlerin Yaşam Profillerinin Memnuniyet Durumlarına Etkisi’’. **Bilig**. S: 75. Güz 2015. ss. 23-42.

YALDIZ, Furat. ‘’Diaspora Kavramı: Tarihçe, Gelişme ve Tartışmalar’’. **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Dergisi.** 2013 Bahar (18). ss. 289-318.

YAPAR SAÇIK, Sinem. ‘’Türkiye’deki Bavul Ticaretinin Dış Ticaret İçerisindeki Yeri ve Büyüme – Bavul Ticareti İlişkisi’’. **Gaziantep University Journal of Social Sciences**. ISSN: 1303-0094. 12(4). 2013. ss. 807-815.

YENİŞEHİRLİOĞLU, Emirhan vd. ‘’Politik Krizlerin Turizm Talebi Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Araştırma: Rusya’nın Değişen Yüzü ve Değişimin Türkiye Turizmine Etkileri’’. **Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi.** 02 (03). 2016. ss. 74-83.

YILDIZ, Cengiz ve Mustafa GÜNDÜZ. ‘’Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Komşuluk’’. **Proje No:109K075.** Mart. 2011. Elâzığ.

YILDIZ, Seyfi, Alparslan UĞUR ve Ayşegül DURUCAN. ‘’Türkiye – Rusya Arasındaki Doğal Gaz İş Birliği’’. KARASAM. 2017. ss. 350-362.

YILDIRIM, E. ‘’Sovyet Sonrası Rusya’da Toplumsal Muhalefetin Ekonomi Politiği’’. (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (Siyaset Bilimi) Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara. 2018.

YILMAZ, Salih ve YAKŞİ, Abdullah. ‘’Osmanlı Devleti’nden Günümüze Türk – Rus İlişkileri’’. **TYB Akademi/** Bahar 2016/17. ss. 9-57.

YÜKSEKER, Deniz. ‘’Trust and Gender in a Transnational Market: The Public Culture of Laleli, Istanbul’’. **Public Culture** 16(1). t.y. ss. 47-65.

İnternet Kaynakları

ABAY, Emre Gürkan. Anadolu Ajansı. ‘’Türkiye’ye gelen Rus turist sayısı 2020’de 7 milyonu geçecek’’. 15 Haziran 2019. (Çevrimiçi). https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyeye-gelen-rus-turist-sayisi-2020-de-7-milyonu-gececek/1504950. (Erişim tarihi: 06.02.2020).

Advokatskoye Byuro Gribkov i Partnery. ‘’Mejdunarodnyy Razvod’’. (Çevrimiçi). http://advocat-gribkov.ru/mezhdunarodnyj-razvod/. (Erişim tarihi: 24.11.2019).

AKİT. ‘’Andrey Karlov’un eşi: Acımı ancak Türk – Rus ilişkilerinin daha çok gelişmesi hafifletir’’. 4 Kasım 2019. (Çevrimiçi). https://www.yeniakit.com.tr/haber/andrey-karlovun-esi-acimi-ancak-turk-rus-iliskilerinin-daha-cok-gelismesi-hafifletir-950645.html. (Erişim tarihi: 23.11.2019).

AKSAY, Hakan. T24. ‘’Rus kadının sırrı nerede?’’. 31 Temmuz 2014. (Çevrimiçi). https://t24.com.tr/haber/rus-kadininin-sirri-nerede,266078. (Erişim tarihi: 04.01.2020).

AKSAY, Hakan. T24. ‘’Türkiye’deki gizli Rus ordusu’’. 2 Ağustos 2014. (Çevrimiçi). https://t24.com.tr/haber/turkiyedeki-gizli-rus-ordusu,266239. (Erişim tarihi: 18. 08.2019).

Anonim.’’Pocemu russkim nravyatsya Turciya’’. 25 Mart 2009. (Çevrimiçi). http://www.vestiturkey.com/pochemu-russkim-nravitsya-turciya-187h.htm. (Erişim tarihi: 09.07.2019).

Anonim.’’Smeshannye braki pomogayut ukrepleniyu turecko-rossiyskih svyazsey’’. 12 Aralık 2012. (Çevrimiçi). http://antalyatoday.ru/news/antalya-2760.html. (Erişim tarihi: 9.01.2019).

AYDIN, Gülden. Hürriyet. ‘’Antalya’nın Rus gelinleri evlerine geri döndü’’. 2 Nisan 2017. (Çevrimiçi).

https://www.google.com/amp/www.hurriyet.com.tr/amp/gundem/antalyanin-rus-gelinleri-evlerine-geri-dondu-40414397. (Erişim tarihi: 23.12.2019).

BENGİ AKSOY, Nurten. ''Haraşo'dan Nataşa'ya Beyaz Rusların 100 Yıllık Türkiye Macerası''. t.y. (Çevrimiçi). https://listelist.com/beyaz-ruslar-turkiye-macerasi/. (Erişim tarihi: 05.08.2019).

BOZKURT, Enver. ''Kant'ın Ebedi Barış Üzerine Denemesinin Günümüze Yansıması''. (Çevrimiçi). https://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/BOZKURT.pdf. (Erişim tarihi: 16.07.2020).

BÜYÜKAKINCI, Erhan. ''Soğuk Savaştan Günümüze Türkiye-Rusya İlişkileri''. t.y. (Çevrimiçi).https://www.academia.edu/2104741/Soğuk_Savaştan_Günümüze_Türkiye-Rusya_İlişkileri. (Erişim tarihi: 03.12.2019).

CAFE SİYASET. ''Türk Rus Kültür Merkezi Kadın Platformu Başkanı Sosyolog Rümeysa Dilekçi Rus kadınlarının neden cazip bulduklarını anlattı''. 4 Eylül 2014. (Çevrimiçi). http://www.cafesiyaset.com.tr/ruslar-neden-turk-erkekleriyle-evlenmek-istiyor_419255.html. (Erişim tarihi: 05.02.2020).

CNN TÜRK. ''Yabancı gelin ve damatlar en çok o ülkeden geldi! İşte Türk kadınlarının ve erkeklerinin tercihleri''. 1 Mart 2019. (Çevrimiçi). https://www.cnnturk.com/ekonomi/yabanci-gelin-ve-damatlar-en-cok-o-ulkelerden-geldi-iste-turk-kadinlarinin-ve-erkeklerinin-tercihleri?page=1. (Erişim tarihi: 04.01.2020).

CUMHURİYET. ''Rus gelin sayısı 105 bini geçti''. 14 Mayıs 2017. (Çevrimiçi). http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/698144/Rus_gelin_sayisi_105_bini_gecti.html. (Erişim tarihi: 10. 01. 2020).

CURA, Ali. Anadolu Ajansı. ''Moskova'da 'Türk Kültürü Günü' yapıldı''. 22 Kasım 2018. (Çevrimiçi). https://www.aa.com.tr/tr/dunya/moskovada-turk-kulturu-gunu-yapildi/1318895. (Erişim tarihi: 12.02.2020).

DEMİR, Süheyla. ''Türk – Rus gençler halk diplomasisini öğrenecek''. Sputnik. 1 Mart. 2015. (Çevrimiçi). https://tr.sputniknews.com/rusya/201503011014227355/. (Erişim tarihi: 14.06.2019).

DURAK, Onur Emre. ''Rus gelinle Türk damattan barış çağrısı''. İHA. t.y. (Çevrimiçi). https://www.iha.com.tr/amp/haber-rus-gelinle-turk-damattan-baris-cagrisi-524816/. (Erişim tarihi: 13.12.2019).

EKİNCİ, Ekrem Buğra. Beyaz Tarih. ''Osmanlı Padişahları Kiminle ve Nasıl Evlenirdi''. 13 Ağustos 2015. (Çevrimiçi). https://www.beyaztarih.com/osmanli-tarihi/osmanli-padisahlari-kiminle-ve-nasil-evlenirdi. (Erişim tarihi: 28.02.2020).

ERDEM, Aleksandra. ‘’Russko-Tureckiye deti: mejdu dvuh mirov’’. Roxolana. t.y. (Çevrimiçi). http://roxolana.net/русско-турецкие-дети-между-двух-миров/. (Erişim tarihi: 22.11.2019).

GÜMÜŞ, Ceren. ‘’Farklı Kültürel Değerler Arasında Yetişen Çocuklar’’. PSYCHOTHER Psikolojik Eğitim & Danışmanlık Merkezi. 14 Ekim 2016. (Çevrimiçi). http://www.pisikonet.com/Yazilarimiz-farkli-kulturel-degerler-arasinda-yetisen-cocuklar-251.html. (Erişim tarihi: 19.11.2019).

HABERLER.COM. ‘’Özel Moskova Milletlerarası Okulu açıldı’’. 1 Ekim 2019. (Çevrimiçi). https://www.haberler.com/ozel-moskova-milletlerarasi-okulu-acildi-12482209-haberi/. (Erişim tarihi: 29.12.2019).

HABERLER.COM. ‘’Türk-Rus Kültür Merkezi’nden Moskova’da ‘’Benim Ailem’’ Festivali’’. 16 Mayıs 2012. (Çevrimiçi). https://www.haberler.com/turk-rus-kultur-merkezi-nden-moskova-da-benim-3625905-haberi/. (Erişim tarihi: 11.02.2020).

HABERTURK. ‘’Evlenme ve boşanma istatistikleri açıklandı’’. 1 Mart 2019. (Çevrimiçi). https://www.haberturk.com/evlenme-ve-bosanma-istatistikleri-aciklandi-2389156-ekonomi. (Erişim tarihi: 5.02.2020).

HABERTURK.‘’Hürrem Sultan türbesinden ‘Rus asıllı’ yazısı kaldırıldı’’. t.y. (Çevrimiçi). https://www.haberturk.com/hurrem-sultan-turbesinden-rus-asilli-yazisi-kaldirildi-2314276. (Erişim tarihi: 20.06.2019).

İzmir Soljenitsin Rus Dili ve Kültürü Derneği. t.y. (Çevrimiçi). http://www.russkiyizmir.com. (Erişim tarihi: 28.12.2019).

KARAKAŞ, Sirel. Psikoloji Sözlüğü. Socioeconomic status – sosyo-ekonomik düzey. (Çevrimiçi). http://www.psikolojisozlugu.com/socioeconomic-status-sosyo-ekonomik-duzey. (Erişim tarihi: 30.07.2019).

KAYSERİOLAY. ‘’Kayseri’de Türkiye İle Rusya Arasında Nikah Kıyıldı’’. 8 Ocak 2016. (Çevrimiçi). https://www.kayseriolay.com/kayseri-de-turkiye-ile-rusya-arasinda-nikah-kiyildi-h7650.htm. (Erişim tarihi: 05.07.2019).

MUSTAFİNA, Alina. ‘’Maşa’yı Kurtarmak’’ Türk – Rus ilişkileri üzerine kısa komedi. 8 Eylül 2019. (Çevrimiçi). https://youtu.be/EK9S4MwMV8M. (Erişim tarihi: 9.05.2020).

MARMARAGAZETE. ‘’Rus anne Yelena Putin’e mektup yazdı’’. 31Aralık 2015. (Çevrimiçi). https://www.google.com/amp/www.marmaragazetesi.com/servise/amp/rus-anne-yelena-putine-mektup-yazdi-53007h.htm. (Erişim tarihi: 19.12.2019).

NASUHBEYOĞLU, Tayfun. ‘’Halen Varlığını Devam Ettiren ‘’Türkiye’deki Yabancı ve Azınlık Okulları’’. Ocak 2007. İstanbul. (Çevrimiçi). http://pusuladernegi.org/wp-content/uploads/yabancı_okullar.pdf. (Erişim tarihi: 28.12.2019).

NEWTIMES. ‘’Kazakstanka napisala knigu ‘’Kak uyehat v Dubay i ostatsya tam’’. 24 Mart 2019. (Çevrimiçi). https://newtimes.kz/obshchestvo/87814-my-fiktivno-raspisalis-kazakhstanka-napisala-knigu-kak-uekhat-v-dubaj-i-ostatsya-tam. (Erişim tarihi: 9.05.2020).

NOVYYE İZVESTİYA. ‘’Brosit Rodinu… Skolko rossiyan na samom dele uyezjayut iz strany’’. t.y. (Çevrimiçi). https://newizv.ru/news/society/05-10-2018/brosit-rodinu-skolko-rossiyan-na-samom-dele-uezzhaet-iz-strany. (Erişim tarihi: 10.09.2019).

ÖZMÜŞ, Sinan. AA. ‘’Rus gelinler’den Antalya’da tatil çağrısı’’. 19 Mayıs 2017. (Çevrimiçi). https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/rus-gelinlerden-antalyada-tatil-cagrisi-/821535. (Erişim tarihi: 03.01.2020).

PAR, Kübra Par. ’’İlber Ortaylı: Ruslar baştan dost görünür ama…’’. HABERTÜRK. 6 Aralık 2015. (Çevrimiçi). https://www.google.com/amp/s/m.haberturk.com/yasam/haber-amp/1163047-ilber-ortaylı-ruslar-bastan-dost-gorunur-ama. (Erişim tarihi: 04.12.2019).

PAVLOVSKAYA, A.V. ‘’Vliyaniye pravoslaviya na russkiy harakter’’. Nacionalnyy mentalitety. t.y. (Çevrimiçi). http://national-mentalities.ru/diversity/russkij_nacionalnyj_harakter_i_mentalitet/pavlovskaya_a_v_vliyanie_pravoslaviya_na_russkij_harakter/. (Erişim tarihi: 25.03.2020).

R.U.S.Y.A. ‘’Rusya Eğitim, Kültür ve İşbirliği Derneği’’. t.y. (Çevrimiçi). https://asyadevi.tr.gg/Rusca.htm. (Erişim tarihi: 23.12.2019).

REBTEK. t.y. (Çevrimiçi). https://www.rebtek.org. (Erişim tarihi: 28.12.2019).

RTİB. ‘’Kültürel etkinlikler sayesinde Türk-Rus dostluğu daha da güçlendireceğiz’’. 9 Kasım 2019. (Çevrimiçi). https://www.rtib.org/tr/haberler/kulturel-etkinlikler-sayesinde-turk-rus-dostlugu-daha-da-guclendirecegiz. (Erişim tarihi: 23.11.2019).

RTİB. ‘’Türk – Rus tarihi… Rusya’nın ünlü ‘Türkleri’’. t.y. (Çevrimiçi). https://www.rtib.org/haberler/turk-rus-tarihi-rusya-nin-unlu-turkleri. (Erişim tarihi: 19.06.2019).

RUS KÜLTÜR DERNEĞİ. t.y. (Çevrimiçi). http://www.rusankara.com/tuumlrkccedile.html. (Erişim tarihi: 23.12.2019).

RUSYA KÜLTÜR MERKEZİ. t.y. (Çevrimiçi). https://ruskulturmerkezi.net/hakkinda/. (Erişim tarihi: 23.12.2019).

SABAH. ‘’Antalya’nın Rus patroniçeleri’’. 08 Ağustos 2010. (Çevrimiçi). https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/antalyanin_rus_patroniceleri/5. (Erişim tarihi: 15.08.2019).

SABAH. ‘’Rus gelinlerden çağrı’’. 20 Mayıs 2017. (Çevrimiçi). https://www.sabah.com.tr/akdeniz/2017/05/20/rus-gelinlerden-cagri. (Erişim tarihi: 03.01.2020).

SABAH. ‘’Ruslar’dan Türkiye’de gayrimenkule rekor talep’’. t.y. (Çevrimiçi). https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2019/04/05/ruslardan-turkiyede-gayrimenkule-rekor-talep. (Erişim tarihi: 18.06.2019).

SEYMAN, Duygu. GazeteBilkent. ‘’Helga Türk Erkeklerine Bayılıyor’’. 24 Ekim 2014. (Çevrimiçi). http://www.gazetebilkent.com/?p=41458. (Erişim tarihi: 12.02.2019).

SÖZCÜ. ‘’Laleli piyasası ihracattan sayılacak’’. 6 Ağustos 2019. (Çevrimiçi). https://www.sozcu.com.tr/2019/ekonomi/laleli-piyasasi-ihracattan-sayilacak-5268289/. (Erişim tarihi: 04.01.2020).

SPUTNİK. ‘’2019 Türkiye-Rusya Kültür ve Turizm Yılı’’. t.y. (Çevrimiçi). https://tr.sputniknews.com/trend/turkiye-rusya-karsilikli-kultur-turizm-yili-etkinlik-sanat-konser/. (Erişim tarihi: 12.02.2020).

ŞALLI, Salim. ‘’Kant’ta Barış Düzeni, Dünya Vatandaşlığı Ve Ötekiler: Modern Kozmpolitizm Düşüncesinin Temelleri Üzerine Bir İnceleme’’. (Çevrimiçi). https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/553871 . (Erişim tarihi: 16.07.2020).

ŞİMŞEK, Yurdagül. SPUTNIK. ‘’Yeni yıla 1 kala turist sayısı 48 milyonu aştı, en çok turist Rusya’dan geldi’’. 30 Aralık 2019. (Çevrimiçi). https://tr.sputniknews.com/columnists/201912301040936196-yeni-yila-1-kala-turist-sayisi-48-milyonu-asti-en-cok-turist-rusyadan-geldi/. (Erişim tarihi: 06.02.2020).

TAŞPINAR, Suat. BBC News. ‘’Moskova’da Türklerin ‘mecbur ikamet’ günleri’’. 15 Mart 2016. (Çevrimiçi). https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160315_moskova_turkler, (Erişim tarihi: 11.02.2020).

TBK. ‘’Za Mujem v Turciyu Russkiye Jeny Tureckih Mujchin‘‘. Chast 1. 19.03.2015’’. (Çevrimiçi). https://www.youtube.com/watch?v=Keo5oNPI_c8. (Erişim tarihi: 2.08.2019).

TURAN, İlter. ‘’Türk-Rus İlişkileri: Sorunlar ve Fırsatlar’’. BİLGESAM Rapor No:5. 11 Şubat 2009. (Çevrimiçi). http://www.bilgesam.org/incele/1074/-turk-rus-iliskileri--sorunlar-ve-firsatlar/#.Xk5GFC37k_U. (Erişim tarihi: 20.02.2020).

TURUNZ, Nevena Gojkovic. ‘’Adaptation Strategies to Turkish Society of Europeans Married to Turkish Citizens’’. Acta Univ. Sapientiae. European and Regional Studies. 11 (2017) 97-121. DOİ: 10.15.15/auseur-2017-0005 (Çevrimiçi). https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/auseur.2017.11.issue-1/auseur-2017-0005/auseur-2017-0005.pdf. (Erişim tarihi: 24.06.2019).

Türk Vatandaşı İle Evlenme Nedeniyle Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Vatandaşlarının Türk Vatandaşlığını Kazanmasına İlişkin Yönetmenlik. Bakanlar Kurulu Kararı: 04.5.2004, 7275. Dayandığı Kanunun Tarihi: 11.2.1964, No:403. Yayımlandığı R. Gazetenin Tarihi: 24.5.2004. No:25471. (Çevrimiçi). https://www.nvi.gov.tr/PublishingImages/mevzuat/yururlukten-kaldirilanlar/yonetmelikler/Türk%20Vatandaşı%20İle%20Evlenme%20Nedeniyle%20Türk%20Vatandaşlığının%20Kazanılmasına%20ve%20Kuzey%20Türk%20Cumhuriyeti%20Vatandaşlarının%20Türk.pdf. (Erişim tarihi: 29.07.2019).

TÜRKİYE CUMHURİYETİ MOSKOVA BÜYÜKELÇİLİĞİ. ‘’Türkiye – Rusya Federasyonu Eğitim İlişkileri’’. 6 Kasım 2018. (Çevrimiçi). http://moskova.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/219908. (Erişim tarihi: 11.02.2020).

TÜRKRUS. ‘’Rus Büyükelçiden, Türk erkekleriyle evlenmek isteyen Ruslara tavsiyeler’’. 8 Şubat 2020. (Çevrimiçi). http://turkrus.com/1035384-rus-buyukelciden-turk-erkekleriyle-evlenmek-isteyen-ruslara-tavsiyeler--xh.aspx. (Erişim tarihi: 18.02.2020).

TÜRKRUS. ‘’Rusya’da bir seri ilandan 44 kişilik şirkete…Türk-Rus evliliğiyle doğan başarı’’. 26 Kasım 2018. (Çevrimiçi). http://www.turkrus.com/694419-rusyada-bir-seri-ilandan-44-kisilik-sirkete…-turk-rus-evliligiyle-dogan-basari-xh.aspx. (Erişim tarihi: 12.02.2020).

TÜRKRUS. ‘’Türk – Rus çocukların ‘’çifte’’ askerlik sorunu hala çözüm bekliyor’’. 25 Kasım 2014. (Çevrimiçi). http://www.turkrus.com/67324-turk-rus-cocuklarin-cifte-askerlik-sorunu-hala-cozum-bekliyor-xh.aspx. (Erişim tarihi: 16.07.2020).

TÜRKRUS. ‘’Çifte askerlik çilesine devam…’’. 18 Ocak 2018. (Çevrimiçi). http://turkrus.com/561367-cifte-askerlik-cilesine-devam-xh.aspx .(Erişim tarihi: 16.07.2020).

YENİ MEDYA VE GAZETECİLİK. ‘‘Gazetecilik Etiği: İnsan Ticareti Haberlerinde Etik Sorunlar‘‘. 31 Temmuz 2017. (Çevrimiçi). https://suleymanirvan.blogspot.com/2017/07/gazetecilik-etigi-insan-ticareti.html. (Erişim tarihi: 30.03.2019).

YERELBT. ‘’Dünyada ve Türkiye’de İnternet Ne Zaman Kullanıldı?’’. t.y. (Çevrimiçi). https://www.yerelbt.com/dunyada-ve-turkiyede-internet-ne-zaman-kullanildi/. (Erişim tarihi: 05.07.2019).

YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ. t.y. (Çevrimiçi). https://moskova.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu. (Erişim tarihi: 11.02.2020).